MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO

TEISĖS FAKULTETO

VIEŠOSIOS TEISĖS INSTITUTAS

MYKOLAS SADAUSKAS

(TEISĖS PROGRAMA)

LAUKINEI GYVŪNIJAI IR LAUKINEI AUGALIJAI PADARYTOS ŽALOS ATSIRADIMO, APSKAIČIAVIMO IR ATLYGINIMO PROBLEMATIKA

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas

dr. Eglė Bilevičiūtė

Vilnius, 2019

TURINYS

ĮVADAS 3
1. LAUKINĖS GYVŪNIJOS IR LAUKINĖS AUGALIJOS SAMPRATOS 8
1.1. Laukinės gyvūnijos samprata, jos reglamentavimas 8
1.2. Laukinės augalijos samprata, jos reglamentavimas 10
2. APLINKOS APSAUGOS DEPARTAMENTO KONTROLĖS SISTEMA LAUKINĖS GYVŪNIJOS IR LAUKINĖS AUGALIJOS APSAUGOS SISTEMOJE 14
2.1. Laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos atlyginimo tvarka Aplinkos apsaugos departamente 18
3. LAUKINEI GYVŪNIJAI IR LAUKINEI AUGALIJAI PADARYTOS ŽALOS ATSIRADIMAS IR APSKAIČIAVIMAS 21
3.1. Laukinės gyvūnijos žalos apskaičiavimo metodikų ir tvarkų problematika 22
3.2. Žalos atsiradimo prielaidos laukinės gyvūnijos srityje 28
3.3. Laukinės augalijos žalos apskaičiavimo metodikų ir tvarkų problematika 33
3.4. Žalos atsiradimo prielaidos laukinės augalijos srityje 37
4. TEISMŲ PRAKTIKOS ANALIZĖ DĖL PAŽEIDIMŲ LAUKINĖS GYVŪNIJOS IR LAUKINĖS AUGALIJOS SRITYJE 40
4.1. Teismų praktikos analizė administracinėse bylose 42
4.2. Teismų praktikos analizė baudžiamosiose bylose 48
4.3. Teismų praktikos analizė civilinėse bylose 51
IŠVADOS 55
PASIŪLYMAI 57
LITERATŪROS SĄRAŠAS 58
ANOTOCIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS 68
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 70
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA 71
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 72

ĮVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas

Mes gyvename sparčiai tobulėjančių technologijų laikais, gyvenimo tempas vis didėja, miestai plečiasi, ko pasekoje vis daugiau natūraliai susiklosčiusios teritorijos yra įtakojamos žmogaus ir jo veiklos. Dėl žmonių veiklos nukenčia aplinka, jos komponentai, tarp kurių ir gamtos ištekliai: laukiniai gyvūnai bei laukinė augalija. Mus supančios gamtos išteklius sudaro laukiniai gyvūnai ir laukinė augalija, kurių populiacija yra prižiūrima bei reglamentuota teisės aktais, tačiau svarbu apžvelgti, ar esamas teisinis aplinkos apsaugos reglamentavimas ir reguliavimas užtikrina, kad laukinių gyvūnų ir laukinės augalijos ištekliai būtų naudojami tinkamai, jiems padarytos žalos apskaičiavimo ir atlyginimo mechanizmas veiktų tinkamai.

Konstitucijos 53 str. 3 d. yra įtvirtinta valstybės ir kiekvieno subjekto pareiga saugoti aplinką: „Valstybė ir kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių"[1]. Tačiau tuo pačiu valstybė suteikią teisę naudoti gamtos išteklius, tai yra medžioti gyvūnus, gaudyti žuvis, rinkti augalus. Šis darbas aktualus tuo, jog jameaptariama ar valstybės suteikta teisė naudoti gamtos išteklius yra įgyvendinama tinkamai, ar valstybės deleguoti viešojo administravimo subjektai atsakingi už aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę ją vykdo tinkamai, ar laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos žalos atlyginimo metodikos ir tvarkos atitinka šių dienų aktualijas. Visiškai sutinku su Lino Meškio nuomone, jog „kiekvienas žmogus turi prigimtinę teisę į švarią ir sveiką aplinką, tačiau ši teisė gali būti realizuota tik tada, kai visi visuomenės nariai laikysis teisės aktuose nustatytų aplinkosaugos reikalavimų, o valstybė, pasinaudodama savo monopoline prievartos teise, pasitelkusi atsakomybės institutą užtikrins aplinkosaugos reikalavimų laikymąsi"[2]. Šią nuomonę tik patvirtina konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutarties 174 str. 2 d., kurioje nurodoma, kad „Bendrijos aplinkos politika siekiama aukšto apsaugos lygio atsižvelgiant į skirtingų Bendrijos regionų būklės įvairovę. Ši politika yra grindžiama atsargumo principu bei principais, kad reikia imtis prevencinių veiksmų, kad žala aplinkai pirmiausia turėtų būti atitaisoma ten, kur yra jos šaltinis, ir kad atlygina teršėjas"[3]. Laukinė gyvūnija ir laukinė augalija yra vieni iš svarbiausių aplinkos komponentų, todėl jų apsauga turi būti užtikrinama aukščiausiu teisiniu lygmeniu.

[1] „Lietuvos Respublikos Konstitucija". 1992. *Valstybės žinios* 33 (1014).
[2] Linas Meškys, „Juridinių asmenų administracinė atsakomybė aplinkosaugos srityje: griežtos doktrinos įtvirtinimo galimybė" Jurisprudencija 9 (87) (2006): 76.
[3] „Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis". 2004. *Valstybės žinios* 2 (2).

Pastebima, jog sparčiai nyksta tam tikros laukinės gyvūnijos ir augalijos rūšys, todėl kyla grėsmė dėl natūralios gamtinės aplinkos ir biologinės pusiausvyros pablogėjimo. Svarbu, kad tiek Europos Sąjunga, tiek Lietuvos Respublika užtikrintų tinkamąlaukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos apsaugą.

2004 m. Europos Sąjunga pabrėžė, jog „per paskutinius dešimtmečius labai paspartėjo biologinės įvairovės nykimas, nesiimant priemonių ateityje padidės vietovių užterštumas ir dar sumažės biologinė įvairovė“[4], todėl akivaizdu, jog taip sparčiai vystantis technologijoms, ši problema dėl biologinės įvairovės mažėjimo yra vis aktualesnė.

Šia ar panašia temą nėra parengta darbų, kurie išsamiai nagrinėtų, ar padaryta žala gamtos ištekliams yra atlyginama tinkamai, kas atsakingas už tai, kad žala būtų atlyginta. Taipogi, svarbu aptarti, ar šiuo metu Lietuvoje galiojančios žalos aplinkai skaičiavimo metodikos ir tvarkos yra pagrįstos ir užtikrina, kad būtų atlyginta reali žala, ar žalos aplinkai skaičiavimo metodikos ir tvarkos yra lanksčios, prisitaikančios prie socialinių bei kitų pokyčių. Aplinkai padarytos žalos apskaičiavimo metodikos ir tvarkos yra orientuotos tik į piniginę išraišką, t.y. pavyzdžiui,už nušautą gyvūną yra numatyta tam tikra suma, kitaip tam tikri įkainiai, tačiau žalos aplinkai skaičiavimo metodikos neapibrėžia žalosplačiau. Papildomai pažymėčiau, jog šiame darbe nurodomos ir pagrindinės teisės aktų spragos, ko pasekoje ir atsiranda žala laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai. Labai svarbu, jog būtų saugomi ne tik laukinių gyvūnų ir augalų ištekliai, bet ir jų buveinės, kadangi pažeidus buveines, vienos populiacijos atskiriamos nuo kitų, tai „vadinama izoliacija ir tai priveda prie galutinio populiacijos išnykimo, kadangi sumažėja galimybių daugintis”[5].Šis mano parengtas darbas tuo ir yra aktualus ir svarbus, jog jame aptariu ne tik esamas žalos aplinkai skaičiavimo metodikas ir tvarkas, žalos atlyginimo ypatumus, tačiau tuo pačiu apžvelgiu pagrindines problemas laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos apsaugos, išteklių naudojimo srityje bei pateikiu pasiūlymus.

Svarbus aktyvus visuomenės dalyvavimas aplinkos apsaugos srityje, kadangi būtent dėl visuomenės gerovės aplinkos apsauga ir egzistuoja. Visiškai sutinku su Orhuso konvencijoje[6] išdėstytą poziciją, kad tinkama aplinkos apsauga būtina žmonių gerovei ir pagrindinėms žmogaus teisėms užtikrinti, įskaitant ir teisę gyventi. Būtent šioje konvencijoje buvo įtvirtintas principas, kad

[4] Europos parlamento ir tarybos direktyva 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti). [2004] L143/56.
[5]„Gamtos sistemų atsatymas ir jų apsauga“, žiūrėta 2019 m. vasario 5 d., http://ec.europa.eu/environment/archives/youth/original/nature/contents5_lt.html.
[6]„Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“. 2001. *Valstybės žinios*. 73 (2572).

„visuomenė dalyvauja priimant sprendimus dėl konkrečios veiklos susijusios su priimamais sprendimais”[7].

Tiriama problema

1) Ar esamas teisinis reguliavimas užtikrina tinkamą laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos apsaugą?

2) Ar šiuo metu galiojančios žalos atlyginimo apskaičiavimo metodikos ir tvarkos užtikrina, kad būtų apskaičiuojama iš tikrųjų laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos ištekliams padaryta žala?

3)Ar Aplinkos apsaugos departamento tvarka dėl laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos atlyginimo yra efektyvi?

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas

Darbų, nagrinėjančių laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos apskaičiavimo ir atlyginimo ypatumus ir problematika, žalos atsiradimo prielaidas, nėra. Gamtos išteklių naudojimo teisinis reguliavimas nuolat kinta (keičiasi įvairios taisyklės, didinamos/mažinamos medžioklės kvotos ir t.t.) todėl yra aktualu, jog būtų parengtas darbas atitinkantis šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą bei reguliavimą.

Baigiamajame darbe tiriamos problemos ištyrimo lygis

Laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos atsiradimo ir apskaičiavimo institutas mokslinėje literatūroje yra beveik neaptariamas, žalos atlyginimo tvarkos analizė Aplinkos apsaugos departamente taipogi atliekama nebuvo, o teismų suformuota praktika yra gana nauja, yra tik darbų apie laukinių gyvūnų padarytą žalą (civilinę), tačiau apie žalos atsiradimo institutą ir žalos apskaičiavimo metodikas bei tvarkas darbų parašyta nėra.

Baigiamojo darbo reikšmė

Šis magistro baigiamasis darbas turėtų būti naudingas tiek studentams, tiek teismams bei viešojo administravimo institucijoms (subjektams), kadangi jame yra aptariamas ne tik šiuo metu galiojantis tiesinis reguliavimas dėl žalos apskaičiavimo, tačiau nurodomos ir pagrindinės problemos teisės aktuose, bei praktikoje dažniausiai daromos klaidos taikant teisės aktus dėl žalos apskaičiavimo ir jos atlyginimo.Mano darbas galėtų padėti Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai kuriant, taisant, koreguojant žalos aplinkai apskaičiavimo metodikas ir tvarkas bei viešojo administravimo institucijoms siekiant užkardyti galimus aplinkosauginius pažeidimus, taipogi teikiant pretenzijas, ieškinius dėl padarytos žalos gamtos ištekliams atlyginimo.

[7] Rasa Ragulskytė-Markovienė, *Aplinkos teisė. Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais* (Vilnius: Eugrimas, 2005), 289.

Baigiamojo darbo originalumas

Šis magistro baigiamasis darbas ,,Laukinei gyvūnijai ir augalijai padarytos žalos atsiradimo, apskaičiavimo ir atlyginimo problematika“ parašytas savarankiškai, naudojant aktualią mokslinę literatūrą, Aplinkos apsaugos departamento pateiktą informaciją bei teismų praktiką.

Tyrimo tikslas

Išanalizuoti bei įvertintilaukinei gyvūnijai ir augalijai padarytos žalos atsiradimo apskaičiavimo ir atlyginimo teisinio reguliavimo problematiką.

Tyrimo uždaviniai

- pateikti laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos sampratas, nurodyti ir aptarti laukinę gyvūniją ir laukinę augaliją reglamentuojančius teisės aktus;
- įvertinti laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos atlyginimo tvarką bei aptarti kontrolės sistemą Aplinkos apsaugos departamente;
- įvertinti laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos apskaičiavimo metodikas ir tvarkas, jų problematiką, nurodyti pagrindines žalos atsiradimo prielaidas laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityje;
- pateikti teismų praktikos analizę dėl pažeidimų laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityje.

Tyrimo metodika

Magistro baigiamojo darbo moksliniam tyrimui atlikti bei iškeltiems tikslams bei uždaviniams pasiekti taikyti šie tyrimo metodai: dokumentų analizės, sisteminės analizės, loginis, empirinis bei apibendrinimo metodai.

Pagrindinis šiame baigiamajame darbe taikytas empirinis tyrimo metodas . Šis metodas buvo taikytas siekiant gauti reikiamos informacijos, vėliau ją klasifikuojant, t.y. gausybės duomenų laukinės gyvūnijos ir augalijos srityje rinkimas, sisteminimas, Aplinkos apsaugos departamento pateiktų duomenų klasifikavimas.

Dokumentų analizės metodas naudotas tirti laukinės gyvūnijos ir augalijos žalos apskaičiavimo metodikas ir tvarkas bei teismų praktiką.

Sisteminės analizės metodo pagalba buvo analizuoti laukinės gyvūnijos ir augalijos apsaugą reglamentuojantys teisės aktai, atskleisti probleminiai klausimai, susiję su laukinei gyvūnijai ir augalijai padarytos žalos atlyginimu.

Loginis metodas naudotas analizuojant teorinę ir praktinę medžiagą.

Apibendrinimo metodo pagalba buvo formuojamos aiškios ir informatyvios išvados.

Tyrimo struktūra

Magistro baigiamojo darbo struktūrą nulėmė pasirinkta tyrimo problemos, tikslas bei uždaviniai. Darbą sudaro 4 skyriai, išvados, pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas,anotacija ir santrauka lietuvių bei anglų kalbomis.

Pirmame skyriuje analizuojamos laukinės gyvūnijos ir augalijos sampratos, jų teisinis reglamentavimas.

Antrasis šio magistro baigiamojo darbo skyrius yra skirtas Aplinkos apsaugos departamento veiklos analizei. Šiame skyriuje vertinama ir aptariama tvarka, pagal kurią Aplinkos apsaugos departamentas siekia išieškoti laukinei gyvūnijai ir augalijai padarytą žalą, kad ji pilnai būtų atlyginta.

Trečias skyrius skirtas aptartilaukinei gyvūnijai ir augalijai padarytos žalos apskaičiavimo metodikas ir tvarkas, jų problematiką bei pagrindinius teisės aktų trūkumus, kurie sudaro prielaidas atsirasti žalai.

Ketvirtajame skyriujepateikiama teismų praktikos analizė. Ketvirtame skyriuje aptariu administracinių, baudžiamųjų bei civilinių bylų teismų praktiką laukinės gyvūnijos ir augalijos srityje.

Išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis bei santrauka lietuvių ir anglų kalbomis yra išdėstytos darbo pabaigoje.

Ginamieji teiginiai

Laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos žalos apskaičiavimo metodikos ir tvarkosne visada užtikriną pilną žalos apskaičiavimą, o teisės aktų, reglamentuojančių laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos apsaugą trūkumai, sudaro prielaidas žalai atsirasti, tačiau žalos atlyginimo tvarka Aplinkos apsaugos departamente yra efektyvi.

1. LAUKINĖS GYVŪNIJOS IR LAUKINĖS AUGALIJOS SAMPRATOS

Norint tinkamai suprasti laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos atsiradimą, jos apskaičiavimo ir atlyginimo modelį bei problematiką, aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės subjektų veikimą, visų pirma, būtina nurodyti laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos sampratas, aptarti pagrindinius teisės aktus, kurie reglamentuoja laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos apsaugą, išteklių naudojimą, apsaugos sistemą. Tik išsigryninus ir aptarus laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos sampratas, reglamentavimą, bus galima pasiekti darbe keliamus uždavinius ir pilnai atskleisti darbo temą. Laukinė gyvūnija ir laukinė augalija yra vieni iš svarbiausių aplinkos komponentų, o pati aplinka apibūdinama kaip vandenys (įskaitant požeminius, paviršinius, tarpinius, pakrančių ir jūrų), nuosėdos, dirva, oras, žemė, laukinės faunos ir floros rūšys ir bet kokie jų tarpusavio ryšiai bei santykis su bet kokiais kitais gyvaisiais organizmais[8]. Pažymėtina, jog jau ilgą laiką yra pabrėžiama laukinės gyvūnijos ir augalijos tinkamos apsaugos svarba, – „būtina išankstinė sąlyga biologinės įvairovės išlaikymui yra kraštovaizdžio ir įvarių gyvūnijos bei augalijos rūšių apsauga”[9].

1.1. Laukinės gyvūnijos samprata, jos reglamentavimas

Laukinė gyvūnija - tai laisvėje ir nelaisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų visuma[10]. Laukinės gyvūnijos apsauga vienareikšmiškai yra viešasis interesas, todėl privalu išlaikyti aukšto lygio aplinkos kokybę, proporcingą laukinių gyvūnų išteklių naudojimą. Kitaip tariant, tai laukiniai gyvūnai, kurie gyvena laisvėje, nuosavybės teise priklauso valstybei, tuo tarpu nelaisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai priklauso juos laikantiems asmenims, šis institutas, taipogi yra reglamentuotas[11]. Svarbu paminėti, jog laukinė gyvūnija, jos ištekliai yra sparčiai naudojami, ko pasekoje šis institutas turėjo būti reglamentuotas ir reguliuojamas, kad laukinės gyvūnijos ištekliai būtų naudojami racionaliai, nekiltų grėsmė išnykti tam tikroms laukinės gyvūnijos rūšims dėl per didelio laukinės gyvūnijos išteklių naudojimo. Manau, jog laukinė gyvūnija yra viena iš svarbiausių aplinkos dalių, kadangi ji yra gyva, stebinanti, teikianti džiaugsmo, todėl visiškai sutinku, jog „išsaugoti gyvūnijos išteklius, pasiekti, kad jie atsistatytų ir gausėtų galima tik garantavus racionalų

[8] Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1107/2009 dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką ir panaikinantis Tarybos direktyvas 79/117/EEB ir 91/414/EEB.
[9] Europos Komisijos pranešimas Jungtinių Tautų konferencijoje „Aplinka ir vystymasis“ 1992. Rio De Žaneiras. p. 85.
[10] „Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas“. 1997. *Valstybės žinios* 108 (2726).
[11] Komisijos reglamentas (EB) Nr. 865/2006, nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą įgyvendinimo taisykles.

jų naudojimą bei gyvenamosios aplinkos apsaugą"[12]. Laukinės gyvūnijos išteklių naudojimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos žvejų mėgėjų įstatymas, Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000-06-27 įsakymas Nr. 258 „Dėl medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių patvirtinimo" (toliau – Medžioklės taisyklės), Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013-01-04 įsakymas Nr. D1-14 „Dėl mėgėjų žvejybos vidaus vandenyse taisyklių patvirtinimo" (toliau – Žvejybos taisyklės) bei daugelis kitų poįstatyminių teisės aktų, Europos Sąjungos teisės aktų, tarptautinių teisės aktų. Svarbu paminėti, jog laukinės gyvūnijos apsaugos ir laukinės gyvūnijos išteklių naudojimo valstybinę kontrolę vykdo Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos (toliau – Aplinkos apsaugos departamentas).

Laukinės gyvūnijos apsauga yra Konstitucijos ginama vertybė. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose (2005 gegužės 13 d., 2007 birželio 27 d., 2007 rugsėjo 6 d.) yra pasisakęs, kad pagal Konstituciją „natūrali gamtinė aplinka, gyvūnija ir augalija, atskiri gamtos objektai, jų apsauga bei gamtos išteklių racionalaus naudojimo bei gausinimo užtikrinimas – tai viešasis interesas". Su šiais Konstitucinio teismo teiginiais sutinku visiškai, kadangi neracionalus ir nereguliuojamas gamtos išteklių naudojimas ilgainiui taptų nevaldomas ir kiltų grėsmė išnykti tam tikroms laukinės gyvūnijos rūšims. Pavyzdžiui, vilkas yra limituotas laukinis gyvūnas (Medžioklės taisyklių 28 p.), jų medžioklei Lietuvos Respublikos aplinkos ministras, atsižvelgdamas į mokslininkų pateiktas rekomendacijas, vadovaudamasis 2014 m. rugpjūčio 28 d. įsakymu Nr. D1-699 „Dėl Vilko (*Canis lupus*) apsaugos plano patvirtinimo" nustatyta tvarka tvirtina vilkų sumedžiojimo limitą Lietuvos Respublikoje ir tai jis daro kiekvienais metais. Tai reiškia, jog siekiant užtikrinti laukinės gyvūnijos išteklių tinkamą bei racionalų naudojimą, yra pasitelkiami mokslininkai, ir kiekvienais metais vilkų sumedžiojimo limitas keičiasi, atsižvelgiant į jų esamą populiaciją, taip užtikrinant, kad vilkų ne tik kad nebūtų per mažai, bet ir neretai kad jų nebūtų per daug, todėl šį pavyzdį galima vertinti teigiamai, kadangi matyti, jog tam tikri sprendimai, kurie susiję su laukine gyvūnija, priimami atsižvelgiant į mokslininkų, o ne tik politikų nuomonę. Tuo tarpu, žuvų ištekliai taipogi yra tausojami ir reglamentuoti. Štai Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymo 6 str. 2 d. yra nurodytos žvejybos reglamentavimo priemonės, kitaip tariant, nurodyti taikomi apribojimai naudojant žuvų išteklius. Visgi, reikia pripažinti, jog vien įstatymais, taisyklėmis, kvotomis ir kt. laukinės gyvūnijos išteklių tinkamas naudojimas nebūtų užtikrintas be Aplinkos apsaugos departamento, kurio inspektoriai kontroliuoja, kad būtų laikomasi nustatytų žūklės ir medžioklės reikalavimų bei kitų teisės aktuose nustatytų reikalavimų.

[12]Antanas Marcijonas ir Bronius Sudavičius, *Ekologinė teisė* (Vilnius: Eugrimas, 1996) p. 175.

Visiškai sutinku su prof. dr. E. Monkevičiaus nuomone, jog laukinė gyvūnija yra „ekosistemos dalis, turinti įtakos medžiagų ir energijos apytakai, dirvodarai, kraštovaizdžio formavimui, augalijos egzistavimui, žmogaus dvasiniam gyvenimui"[13]. Laukinė gyvūnija yra vienas iš aplinkos komponentų, be kurio pati aplinka negalėtų normaliai egzistuoti ir palaikyti normalios būsenos. Lietuvoje Lietuvos Respublikos aplinkos ministro (toliau – Aplinkos ministras) šiuo metu yra patvirtintos keturios tvarkos ir penkios metodikos (apie jas plačiau bus aptariama šio darbo 3 skyriuje), kurių pagalba yra vertinama ir apskaičiuojama padaryta žala laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai, jos ištekliams. „Tik veiksminga aplinkos apsaugos kontrole galima išsaugoti gyvūnijos išteklius, pasiekti, kad jie atsistatytų ir gausėtų"[14], todėl labai svarbi aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės subjektų efektyvi kontrolė.

Padaryti laukinei gyvūnijai, jos ištekliams žalą galima ne tik aktyviais veiksmais (gyvūno sumedžiojimas neturint leidimo, žuvies sugavimas draudžiamu metu), tačiau ir netiesioginia tyčia[15]. Teismų praktikoje žala laukinei gyvūnijai traktuojama net ir tada, kai laukinis gyvūnas neteisėtai yra paimamas iš natūralios gamtinės aplinkos, nors asmens veiksmuose ir gali nebūti tyčios, tačiau tokie neteisėti veiksmai yra tiesioginiu priežastiniu ryšiu susiję su kilusiomis žalingomis pasekmėmis (kadangi laukinis gyvūnas paimtas iš natūralios gamtinės aplinkos ilgainiui praranda išgyvenimo įgūdžius, tampa jau nebe laukinis gyvūnas, nes gyvena nelaisvėje) ir padaryta žala privalo būti atlyginta. Pažymėtina, kad žalos laukinei gyvūnijai vertinimo atveju yra aktualus neigiamas gamtos elementų pokytis arba šių elementų funkcijų, turimų savybių, naudingų aplinkai ar žmonėms pablogėjimas, ir žala apskaičiuojantis subjektas turi įvertinti šiuos kriterijus.

Iš to kas išdėstyta, matyti, kad laukinės gyvūnijos apsauga yra reglamentuota, jų išteklių naudojimas prižiūrimas aplinkos apsaugos kontrolę vykdančių subjektų, tačiau pasitaiko labai daug pažeidimų, ne vien dėl žmonių nesąmoningumo (brakonieriavimo), bet ir dėl teisės aktų netobulumo, kuriuose palikta daug vietos interpretacijoms, o skirtingi subjektai, skirtingai vertina ir traktuoja tokius teisės aktus.

1.2. Laukinės augalijos samprata, jos reglamentavimas

Europos Sąjungos vienas iš svarbiausių tikslų yra „aplinkos kokybės išsaugojimas, jos apsauga ir gerinimas, įskaitant natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugą"[16]. Kaip

[13] Eduardas Monkevičius, „Aplinkosaugos santykių teisinio reguliavimo problemos" Jurisprudencija 10(112) (2008): 15.
[14] Antanas Marcijonas ir Bronius Sudavičius., *supra note* 12: 175.
[15] „Panevėžio apygardos teismo 2016 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-879-755/2016". http://eteismai.lt/byla/19878532602675/e2A-879-755/2016.
[16] Tarybos direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 92/43/EEB. 1992.

matyti, laukinė augalija (flora) yra saugoma Europos Sąjungos lygmeniu, tai tik įrodo, kokią didelę reikšmę mūsų gyvenimo kokybei turi šis aplinkos komponentas. Galima rasti kelis laukinės augalijos apibrėžimus. Vienur laukinė augalija apibūdinama kaip „gamtoje natūraliai augantys augalai, grybai ir jų bendrijos"[17], kitur tai apibūdinama kaip „natūraliai augantis ar dirbtinai pasodintas laukinio augalo rūšies bet kurios vystymosi stadijos individas"[18] ir nurodoma, kad „Laukinė augalija yra nacionalinis turtas, kuriuo būtina tinkamai rūpintis"[19]. Kad laukinė augalija, jos ištekliai būtų naudojami racionaliai ir tinkamai, visų pirma turi būti tinkamas teisinis reglamentavimas bei subjektai, kurie tinkamai vykdytų aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę. Štai, dar 1996 m. gruodžio 9 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą, buvo nurodyta, jog šio reglamento tikslas – vadovaujantis tolesniais straipsniais apsaugoti laukinės faunos ir floros rūšis ir garantuoti jų išlikimą kontroliuojant prekybą jomis. Vertinant, galima drąsiai teigti, kad laukinės augalijos ir gyvūnijos apsauga kaip prioritetinė yra ilgą laiką. Paminėtina, kad Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencijos 1 str. 1 d. nurodo, kad „konvencijos objektas yra užtikrinti laukinės floros ir faunos, jų natūralios gyvenamosios aplinkos apsaugą, ypač rūšių ir buveinių, kurių apsaugai būtinas daugelio valstybių kooperavimasis, ir paskatinti šį kooperavimąsi"[20]. Tiesa, ši konvencija Lietuvoje įsigaliojo tik 1997-01-01, nors priimta buvo dar 1979-09-19.

Laukinės gyvūnijos ištekliai yra sparčiai naudojami, taip pat yra ir su laukinės augalijos ištekliais. Laukinių augalų išteklių naudojimas, - „laukinių augalų sėklų, vaisių (uogų, riešutų ir kt.) rinkimas, grybų rinkimas, vaistinių augalų žaliavos ruošimas, techninių augalų (nendrių, gluosnių ir kt.) žaliavos ruošimas, augalų ar jų dalių naudojimas dekoratyviniams tikslams ir šienavimas miško žemėje, kita su laukinės augalijos išteklių paėmimu iš gamtinės aplinkos susijusi ūkinė veikla"[21]. Tiek laukinės augalijos išteklių naudojimas, tiek pati jų apsauga vykdoma pagal Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatyme[22] nustatytą laukinės augalijos naudojimo, apsaugos ir atkūrimo tvarką. Verta paminėti, jog Aplinkos ministras yra uždraudęs tam tikrų laukinių augalų

[17] „Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas". 1999. *Valstybės žinios* 60 (1944).
[18] „Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas". 1997. *Valstybės žinios* 108 (2727).
[19] „Laukinė augalija: teisės aktai, metodika, rekomendacijos". vasario 15, 2019, www.elibrary.lt/resursai/LR_ministerijos/AM/kiti/Laukine-augalija.pdf .
[20] „Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija". 1996. *Valstybės žinios* 91 (2126).
[21] „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. balandžio 27 d. įsakymas Nr. 173 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 20 d. nutarimo Nr. 1446 „Dėl Laukinės augalijos įstatymo įgyvendinimo" 2 punkto vykdymo". 2000. *Valstybės žinios* 37 (1046).
[22] „Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas". 1999. *Valstybės žinios* 60 (1944).

rinkimą (skinimą) bei nurodęs būdus, kuriais negalima rinkti (skinti) laukinių augalų, pavyzdžiui renkant uogas, draudžiama rauti, laužyti ar kitaip niokoti augalus[23].

Laukinės augalijos apsauga užtikrinama ne tik ribojant laukinės augalijos išteklių naudojimą ar vykdant aktyvią aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę (vykdant reidus, patikrinimus ir t.t.), bet ir steigiant saugomas teritorijas[24], kas yra labai svarbu, siekiant ne tik išlaikyti plotus, kuriuose yra saugoma tam tikra laukinės augalijos rūšis, bet esant reikalui juos plėsti, ar net įsteigti naujus. Štai iš Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo matyti, kad saugomų teritorijų steigimo tikslas toks, jog „saugomos teritorijos steigiamos siekiant išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus (vertybes), kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę, užtikrinti kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, gamtos išteklių subalansuotą naudojimą ir atkūrimą, sudaryti sąlygas pažintiniam turizmui, moksliniams tyrimams ir aplinkos būklės stebėjimams, propaguoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus (vertybes)"[25].

Akivaizdu, jog dauguma laukinių augalų auga miškuose, iš to seka, jog turi būti tinkamai apibrėžta ir reglamentuota miškų sistema. Mišką galėčiau apibrėžti kaip tam tikrą žemės plotą, kuris yra apaugęs medžiais ir kita miško augalija. Tuo tarpu miško ištekliai, tai „nenukirstas miškas, sakai, kelmai ir dervuoliai, medžių žievė, karnos ir tošis, medžių sula, kalėdiniai medeliai, kitos dekoratyvinės miško medžiagos, šakelės, vytelės, grybai, riešutai, uogos, vaisiai, vaistažolės ir vaistinė žaliava, miško paklotė, lapai ir miško augalija"[26]. Verta pažymėti, kad aplinkos apsaugos kontrolę miškuose vykdo ir prižiūri jau ne Aplinkos apsaugos departamentas, tačiau Valstybinė miškų tarnyba. Būtent Valstybinė miškų tarnyba privalo užtikrinti Lietuvos Respublikos miškų įstatymo 17 str. numatytų uždavinių įgyvendinimą, tai yra privalo užkirsti kelią savavališkam miško kirtimui, miško išteklių grobstymui ir kt., o nustačius, kad buvo padaryta žala, ją apskaičiuoti ir „dėl fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos aplinkai žalos atlyginimo įstatymų nustatyta tvarka pateikti ieškinius"[27].

Apibendrinant galima teigti, kad laukinė augalija, jos išteklių naudojimas ir apsauga reglamentuojama ir reguliuojama įstatymais, poįstatyminiais teisės aktais (tvarkomis, aprašais, metodikomis), tarptautinėmis sutartimis bei Europos Sąjungos teisės aktais, tačiau labai svarbu, kad

[23]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. balandžio 27 d. įsakymas Nr. 173 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 20 d. nutarimo Nr. 1446 „Dėl Laukinės augalijos įstatymo įgyvendinimo" 2 punkto vykdymo"., *supra note* 21.
[24]„Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas"., *supra note* 10.
[25]„Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas". 1993. *Valstybės žinios* 63 (1188).
[26]„Lietuvos Respublikos miškų įstatymas" 1994. *Valstybės žinios* 96 (1872).
[27]Albertas Kučinskas, *Administracinė atsakomybė už pažeidimus miškų apsaugos ir išteklių naudojimo sriyje.* (Vilnius: Justitia, 2004), 141.

šių teisės aktų tinkamą laikymąsi prižiūrėtų Lietuvos Respublikos įgalioti aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės subjektai ir tai darytų tinkamai, nes kitu atveju, net ir tobuliausi teisės aktai be tinkamos administracinės priežiūros prarastų prasmę.

2. APLINKOS APSAUGOS DEPARTAMENTO KONTROLĖS SISTEMA LAUKINĖS GYVŪNIJOS IR LAUKINĖS AUGALIJOS APSAUGOS SISTEMOJE

Pagal Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo 6 str., aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę Lietuvos Respublikoje vykdo biudžetinė įstaiga Aplinkos apsaugos departamentas. Tiesa, pažymėtina, jog aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įgaliojimus turi ne tik Aplinkos apsaugos departamentas, galima paminėti Valstybinę miškų tarnybą, Saugomų teritorijų tarnybą, Geologijos tarnybą bei, žinoma, pačią Lietuvos Respublikos aplinkos ministeriją[28], tačiau šį darbą sieju su Aplinkos apsaugos departamentu, jo veikla, kadangi būtent jis atsakingas už žalos padarytos laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai apskaičiavimą, žalos pateikimą (atlyginimą) ir išieškojimą. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija „vykdo valstybinį gamtos išteklių naudojimo reglamentavimą, valdymą ir apsaugą"[29], o Aplinkos apsaugos departamentas vykdo kontrolę, kai yra laikomasi nustatytų reikalavimų, todėl labai svarbu, kad „būtų užtikrintas tinkamas gamtos išteklių naudojimas, apsauga nuo išsekimo ir išsaugojimą ateities kartoms"[30].

Aplinkos apsaugos departamentas*„siekia užtikrinti teisėtumą ir teisėtvarką aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo srityje vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę"[31]. Kitaip tariant, „Aplinkos apsaugos departamentas kontroliuoja, ar teisėtai, laikantis įstatymų ir kitų teisės aktų, fiziniai ir juridiniai asmenys naudoja žemės, žemės gelmių, paviršinių ir požeminių vandenų, aplinkos oro, augalijos, gyvūnijos bei kitus gamtos išteklius"[32]. Pažymėtina, kad Aplinkos apsaugos departamentas veikia pagal Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo suteiktus įgaliojimus vykdyti tam tikrą veiklą, t.y. nuo pažeidimų prevencijos, įvairių akcijų rengimo, tokių kaip „Lašiša", „Lydeka", aktyvios medžioklės ir žvejybos kontrolės, administracinių nusižengimų protokolų surašymo, privalomųjų nurodymų davimo iki aplinkai padarytos žalos vertinimo, apskaičiavimo ir pateikimo atlyginimui. Pažymėtina, kad

[28]„Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 22 d. nutarimas Nr. 1138 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo", *Valstybės žinios* 84 (2353).
[29] Eduardas Monkevičius ir kt., *Aplinkosaugos teisė* (Vilnius: Justitia, 2011), 96.
[30] Ibid.
[31]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. balandžio 6 d. įsakymas Nr. D1-277 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentų reorganizavimo", *Valstybės žinios* 6090.
*Aplinkos apsaugos departamentas įsteigtas 2018-01-01, jis perėmė visas teisės ir pareigas iš iki tol Lietuvoje veikusių 8 Regioninių aplinkos apsaugos departamentų.
[32]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. balandžio 6 d. įsakymas Nr. D1-277 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentų reorganizavimo", *Valstybės žinios* 6090.

Aplinkos apsaugos departamento Vilniaus valdybos Vilniaus gyvosios gamtos apsaugos inspekcija[33] (atsakingas Aplinkos apsaugos departamento struktūrinis padalinys, vykdantys laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos apsaugą) 2016 m. atliko 537 reidus, 2017 m. 356 reidus, o 2018 m. jau tik 270 reidų. Visgi, inspekcijos viršininkas Sigitas Mikėnas nurodė, jog reidų skaičiaus mažėjimas yra ne todėl, jog mažėja pažeidimų, o dėl mažėjančio darbuotojų skaičiaus. Šią problemą taipogi reikia spręsti, kadangi kompetetingus darbuotojus dirbti šioje srityje prisikviesti sunku, konkurencija su privačiu verslu yra neįmanoma dėl atlyginimo skirtumų, todėl galima teigti, jog reidų nors ir mažėja, bet tai nėra susiję su pažeidimų skaičiaus mažėjimu, kadangi šiurkščių administracinių nusižengimų laukinės gyvūnijos ir augalijos srityje vis dar yra daug, o su kitais išoriniais faktoriais.

Iš mano pateiktos informacijos (1 lentelė)[34] matyti, jog laukinei augalijai, jos ištekliams padarytos žalos mastas 2017 – 2019 metais (2019 m. duomenys rinkti iki 2019-04-01) yra gana nedidelis, tačiau vis dar išlieka atvejų, kuomet yra deginama žolė (ANK 286 str.) ir sudega didžiuliai laukinės augalijos plotai. Baudos už pažeidimus laukinės augalijos srityje yra labai menkos, tačiau padaryta žala laukinės augalijos ištekliams neretai siekia ne vieną tūkstantį eurų. Mano pateiktoje 1 lentelėje matosi tik paskirtų nuobaudų bendra suma, o ne padarytos žalos dydis, todėl nereikėtų daryti išvadų, jog pažeidimų šioje srityje nėra apskritai. Kaip matyti iš mano pateiktos informacijos, baudų dėl Medžioklės taisyklių pažeidimų (ANK 290 str.) mažėja. Jeigu 2017 m. baudų buvo paskirta už 18 tūkst. 440 eurų, tai štai 2018 m. jau tik už 14 tūkst. 605 eurų, tačiau 2019 m. vos per 4 mėnesius jau paskirta baudų už 7 tūkst. 355 eurų, todėl darytina išvada, kad pažeidimų skaičius ir paskirtų baudų suma bus panaši 2018 m., o gal netgi didesnė ir neramina, kadangi nuo 2014 m. buvo pastebimas Medžioklės taisyklių pažeidimų skaičiaus mažėjimas. Pažeidimai žvejybos srityje vis dar išlieka bene esminė problema laukinės gyvūnijos srityje. Štai 2017 m. paskirta baudų už 77 tūkst. 959 eurus, o tai yra tik paskirtų baudų suma, o ne žala. Tiesa, 2018 m. baudų paskirta jau tik už 52 tūkst. 717 eurų., o tai yra ženklus mažėjimas, tuo tarpu per pirmus keturis 2019 m. mėnesius paskirta baudų už 6 tūkst. 275 eurus. Žvelgiant į 1 lentelėje pateiktus duomenis, galima teigti, jog tarp 2017 m. ir 2018 m. nustatytų pažeidimų ir paskirtų nuobaudų yra žymus skirtumas, t.y. paskirtų baudų 2018 m. yra žymiai mažiau, tačiau atkreipčiau dėmesį, jog tai nereiškia, jog buvo daroma mažiau administracinių nusižengimų, šį mažėjimą aiškinčiau taip: a) visų pirma, kaip ir minėjau aukščiau

[33] „Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos direktoriaus 2018 m. balandžio 10 d. įsakymas Nr. AD1-6 „Vilniaus valdybos Gyvosios gamtos apsaugos inspekcijos skyriaus nuostatai“ 5.2. p., vasario 15, 2019, https://aad.lrv.lt/lt/struktura-ir-kontaktai/kontaktai-1.

[34] Duomenys surinkti naudojant Administracinių nusižengimų registro duomenis laikotarpiu nuo 2017-01-01 iki 2019-04-01. https://www.ird.lt/lt/administraciniu-nusizengimu-registras-institucijoms-ir-istaigoms-anr-institucijoms-ir-istaigoms.

savo darbe, 2018-07-01 įvyko 8 Regionų aplinkos apsaugos departamentų reorganizacija[35], kai iki tol buvę 8 Regionų aplinkos apsaugos departamentai sujungti į vieną Aplinkos apsaugos departamentą, po 2018-07-01 reorganizacijos realiai Aplinkos apsaugos departamentas iki 2018 m. rugsėjo aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės nevykdė, nes net neturėjo atnaujintų darbo pažymėjimų, nežinojo savo teritorijos veiklos ribų, keitėsi funkcijos, ko pasekoje administracinio nusižengimo protokolai nebuvo rašomi, o tai ir atsispindi 1 lentelėje, kurioje matome žymų paskirtų baudų mažėjimą, o štai 2019 m. matome, kad šis skaičius vėl didėja; b) nuo 2017-01-01 įsigaliojęs ANK, kurio 608 str. 4 d. sudarė galimybę esant tam tikroms ANK numatytoms sąlygoms asmeniui nesurašant protokolo skirti įspėjimą, o ne piniginę baudą, tačiau šią ANK normą pradėta taikyti tik 2018 m., ko pasekoje vietoje paskirtų baudų buvo pradėti taikyti įspėjimai, kuriais nėra skiriama piniginė nuobauda ir tai prisidėjo prie 2018 m. paskirtų baudų mažėjimo.

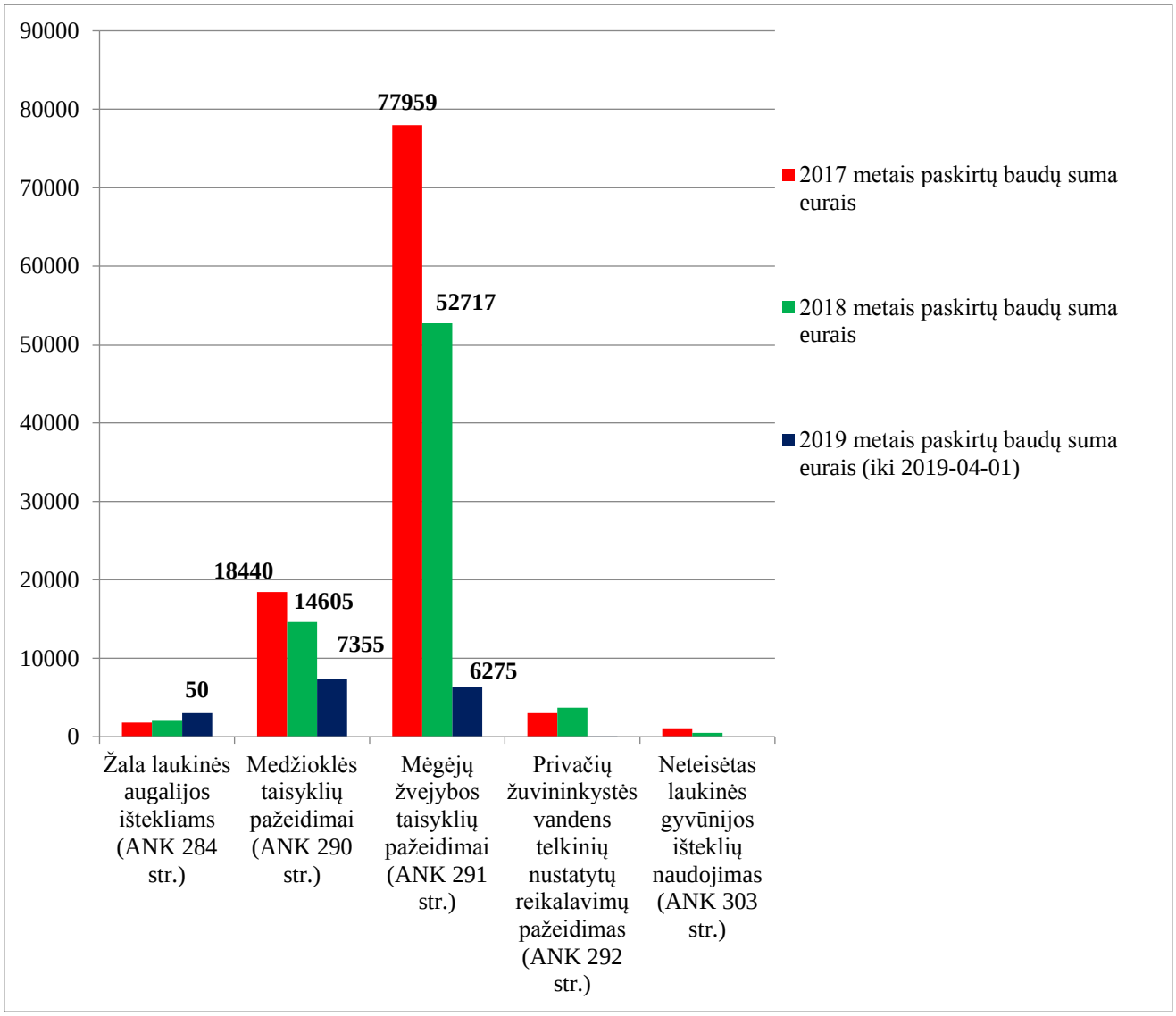
Iš pateiktos informacijos 1 lentelėje matyti, jog praktiškai visi nustatyti pažeidimai yra susiję su Medžioklės ir Žvejybos taisyklių pažeidimais. Tačiau pastebėtina, jog yra nustatoma pažeidimų ir dėl privačių žuvininkystės vandens telkinių naudojimo nuostatų taisyklių pažeidimų (ANK 292 str.), neteisėto laukinės gyvūnijos išteklių naudojimo ir disponavimo jais (ANK 303 str.), laukinių gyvūnų gyvenamosios aplinkos, dauginimosi sąlygų ir migracijos kelių apsaugos reikalavimų pažeidimų (ANK 304 str.). Tačiau kaip minėjau anksčiau, daugiausiai baudų skirtą už Medžioklės ir Žvejybos taisyklių pažeidimus. Galima pastebėti, kad už Žvejybos taisyklių pažeidimus skiriama ženkliai daugiau baudų negu už Medžioklės taisyklių, o tai paaiškinti yralabai paprasta – nustatyti Žvejybos taisyklių pažeidimus yra žymiai lengviau, negu nustatyti ir išaiškinti Medžioklės taisyklių pažeidimus, kadangi medžioklės vyksta rečiau, medžiojančių yra mažiau negu žvejojančių.

Apibendrinant galima teigti, jog paskirtų baudų suma už administracinius nusižengimus laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityje nuo 2017 m. palaipsniui mažėja (1 lentelė), tačiau mažėjimas ne visada yra susijęs su pačių nusižengimų mažėjimu, nuobaudų skaičiaus mažėjimui įtakos turi ir darbuotojų mažėjimas Aplinkos apsaugos departamente, ANK 608 str. 4 d. dažnesnis taikymas. 1 lentelėje pateikiu paskirtų baudų bendrą sumą, o ne pažeidimų skaičių todėl, kad būtent per paskirtų baudų bendrą sumą galima daryti išvadą dėl pažeidimų masto, juolab, jog pažeidimų skaičius kooreliuoja su paskirtomis baudomis, t.y. jeigu padaroma daugiau pažeidimų, paskirtų nuobaudų suma yra didesnė, ir atvirkščiai. Verta pažymėti, jog 2017 m. už visus aplinkosauginius pažeidimus baudų buvo paskirta už 177 tūkst. 419 eurų, 2018 m. 134 tūkst. 822 eurus, o 2019 m.

[35]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. balandžio 6 d. įsakymas Nr. D1-277 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentų reorganizavimo“, *Valstybės žinios* 6090.

keturis mėnesius 16 tūkst. 950 eurus, todėl galima teigti, jog už pažeidimus laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityje yra skiriama didelė dalis baudų nuo visų skiriamų nuobaudų, kitaip tariant, vienas aplinkos komponentas sudaro didelę dalį visų išaiškinamų pažeidimų.

1 lentelė.

Išanalizavus teisės aktus, teismų praktiką laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityje, tenka sutikti su prof. dr. E. Monkevičiui, kad „aplinkos apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose neišvengta valstybinio valdymo ir kontrolės institucijų funkcijų ir kompetencijos dubliavimo atvejų, o tai savo ruožtu mažina šių įstatymų įgyvendinimo ir kontrolės galimybes“[36]. Sutinku todėl, nes Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 6 str. numato, kad valstybinį aplinkos apsaugos

[36] Eduardas Monkevičius ., *supra note* 13: 11.

valdymą Lietuvos Respublikoje vykdo Vyriausybė, Aplinkos ministerija, kitos įgaliotos valstybės institucijos ir dėl to yra sunku suprasti atitinkamo subjekto veikimo ir įgaliojimų ribas. Šiuo darbu stengiuosi aptarti Aplinkos apsaugos departamentą, kuris konkrečiai vykdo aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, t.y. realiai vykdo laukinės gyvūnijos ir augalijos apsaugą, taikydamas pažeidėjams administracinio poveikio priemones, vykdo prevencinius veiksmus - vykdo neršiančių žuvų apsaugą, rudenį saugomos neršiančios lašišos, atėjus pavasariui saugomos neršiančios lydekos ir kitos žuvys, tai yra daroma tam, kad užtikrinti besirengiančių neršti ir neršiančių žuvų apsaugą, pagausinti šių žuvų išteklius.

2.1. Laukinei gyvūnijai ir augalijai padarytos žalos atlyginimo tvarka Aplinkos apsaugos departamente

Aplinkos apsaugos departamentas padarytos žalos atlyginimo laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai gali siekti trimis keliais – Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) nustatyta tvarka, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) bei Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) nustatytomis tvarkomis.

Pirmas ir pats paprasčiausias būdas išieškoti aplinkai padarytą žalą yra ANK nustatyta tvarka. Kadangi Aplinkos apsaugos departamentas vykdo aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, natūralu, jog nustato administracinių nusižengimų (pavyzdžiui, Vilniaus regione 2014-2016 metais nustatyti 1048 pažeidimai susiję su laukine gyvūnija) ir patraukia asmenis administracinėn atsakomybėn surašydami administracinių nusižengimų protokolus. Jeigu administraciniu nusižengimu padaroma žala laukinei gyvūnijai ar laukinei augalijai, vadovaujantis ANK 664 str. 2 d., administracinį nusižengimą nagrinėjančiam įgaliotam subjektui suteikta teisė priteisti žalos atlyginimą, t.y. nutarimu skiriama bauda už tam tikrą administracinį nusižengimą bei priteisiama atlyginti žala. Tiesa, reikia paminėti, jog bylą nagrinėjantis subjektas iki bylos nagrinėjimo jau turi žinoti tikslią žalos sumą, kurią nustato atlyginti, tačiau, kaip parodė Aplinkos apsaugos departamento analizė, žalos apskaičiavimas ne visada būna atliktas iki bylos nagrinėjimo.

Antras, dažniausiai naudojamas būdas išieškoti laukinei gyvūnijai ar augalijai padarytą žalą yra CK nustatyta tvarka. Tiesa, reikia paminėti, jog prieš teikdami civilinį ieškinį dėl žalos atlyginimo teismui, Aplinkos apsaugos departamentas suteikia asmenims galimybę žalą atlyginti geranoriškai – per 40 dienų, taip pat sudaroma galimybė žalos atlyginimą išdėstyti dviejų metų

laikotarpiui[37]. Jeigu asmuo žalos geranoriškai neatlygina, Aplinkos apsaugos departamentas, vadovaudamasis CK nustatyta tvarka teikia ieškinius dėl žalos atlyginimo atitinkamam teismui[38], tiesa, taikant civilinę asakomybę, atsiranda žalos įrodinėjimo našta. CK 6.248 str. 1 d. numato, kad „Civilinė atsakomybė atsiranda tik tais atvejais, jeigu įpareigotas asmuo kaltas, išskyrus įstatymų arba sutarties numatytus atvejus, kuriais civilinė atsakomybė atsiranda be kaltės“. Tačiau, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 34 str. 2 d. nurodo, kad „Ūkio subjektams taikoma civilinė atsakomybė neatsižvelgiant į jų kaltę, už bet kokią žalą aplinkai arba neišvengiamą (realią) žalos aplinkai grėsmę, atsiradusią dėl jų ūkinės veiklos“, tai reiškia, jog civilinei atsakomybei atsirasti ne visada reikia įrodinėti kaltės faktą[39], bet tai galioja tik ūkio subjektams. Ši mano paminėta Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo norma iš esmės, kai kuriais atvejais, palengvina žalos išieškojimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010-04-13 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-165/2010; 2014-01-24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-125/2014; 2008-08-11 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372/2008). Visgi reiktų pažymėti, kad „juridinių asmenų padaromi aplinkosaugos teisės pažeidimai dažniausiai yra daug sunkesni ir pavojingesni aplinkai negu tie, kuriuos padaro fiziniai asmenys”[40].

Įvertinęs teismų praktika, sutinku su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išvada, kad „deliktinė atsakomybė už aplinkai padarytą žalą gali būti taikoma tiek juridiniams, tiek fiziniams asmenims, kurie yra ūkio subjektai Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 32 str. 2 d.prasme”[41], bet pats žalos buvimo faktas yra „būtina sąlyga taikyti civilinę atsakomybę”[42]. Apibendrinant, žalos atlyginimas CK nustatyta tvarka yra griežtai reguliuojamas ir sudėtingas.

Trečia, laukinei augalijai ir laukinei gyvūnijai padarytos žalos atlyginimas įmanomas ir taikomas per BK prizmę. Už BK 270, 270[3], 271, 272, 273 ir 274 str. pažeidimus numatyta ne tik baudžiamoji atsakomybė, tačiau Aplinkos apsaugos departamentas bylas nagrinėjant teisme dalyvauja kaip civiliniai ieškovai, prieš tai pateikę ieškinį dėl tam tikros žalos atlyginimo, kuri būna

[37]„Aplinkos apsaugos departamento prie aplinkos ministerijos direktoriaus 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. AD1-209 „Dėl pasiūlymų gera valia atlyginti bei ieškinių dėl žalos aplinkai ir kitų nuostolių atlyginimo teikimo, žalos išieškojimo ir informacijos apie žalą aplinkai registravimo Aplinkos apsaugos departamente prie aplinkos ministerijos tvarkos aprašo patvirtinimo”

[38]„Panevėžio apygardos teismo 2018 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-376-425/2018“. https://eteismai.lt/byla/54663802221895/e2A-376-425/2018.

[39]„Atskiri griežtosios deliktinės atsakomybės atvejai Lietuvos kasacinėje jurisprudencijoje2018-05-23“, *LAT*, vasario 20, 2019, *https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos/67*.

[40] Linas Meškys., *supra note* 2, p. 76.

[41]„Atskiri griežtosios deliktinės atsakomybės atvejai Lietuvos kasacinėje jurisprudencijoje2018-05-23“, *LAT*, vasario 20, 2019, *https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos/67*.

[42]Eduardas Monkevičius, *Žalos aplinkai atlyginimo problemos* (Paskaitų kursas, 2013), p. 37.

padaryta laukinei gyvūnijai ar augalijai[43]. Tokiose bylose yra ypač svarbus teisingas padarytos žalos apskaičiavimas ir jos pagrindimas, nes kitu atveju teismai žalos atyginimo klausimą palieką nenagrinėtą.

[43] „Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. gruodžio11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-811-380/2014“.

3. LAUKINEI GYVŪNIJAI IR LAUKINEI AUGALIJAI PADARYTOS ŽALOS ATSIRADIMAS IR APSKAIČIAVIMAS

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 54 str. 1 d. yra nurodyta, jog valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga. Šiuo metu Lietuvoje galioja devynios laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos apskaičiavimo metodikos ir tvarkos, tiksliau penkios metodikos ir keturios tvarkos. Laukinei gyvūnijai ar laukinei augalijai padaryta žala apskaičiuojama diferencijuotai, vadovaujantis teisės aktų patvirtintais įkainių ir nuostolių sudėjimo metodais. Visos metodikos ir tvarkos reglamentuoja padarytos žalos nustatymo ir jos atlyginimo dydžio apskaičiavimo tvarką, įkainius, todėl, galima sakyti, kad žalos aplinkai ir atskiriems jos objektams padarymo atveju žala yra atlyginama naudojant bazinius įkainius. Pavyzdžiui, vienos neteisėtai sugautos lydekos bazinis įkainis yra 145 eurai už vieną lydeką, neteisėtai sumedžioto briedžio bazinis įkainis 5070 eurai, draudžiamų rinkti, parduoti ir supirkti grybų rinkimas, pardavimas ar supirkimas įvertintas 9 eurais už kilogramą. Atrodytų, kad norminiuose teisės aktuose nustatytos metodikos ir tvarkos yra paprastos ir skaičiavimų atlikti nereikia, tačiau tai netiesa.

Pažymėčiau, kad šiuo magistro baigiamuoju darbu siekiama aptarti laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos atlyginimo modelį, žalos apskaičiavimo metodikas ir tvarkas, įvertinti jų problematiką. Susipažinęs su šiuo metu galiojančiu teisiniu reglamentavimu ir reguliavimu, teismų praktika, Aplinkos apsaugos departamento veikla, padariau išvadą, jog žalos nustatymo, apskaičiavimo ir atlyginimo procedūros ne visada vyksta sklandžiai, tuo pačiu ne visada pavyksta įrodyti žalos dydį bei išreikalauti, kad padaryta žala laukinei gyvūnijai ir/ar laukinei augalijai būtų atlyginta. Tačiau, kaip pripažino Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, „visais atvejais žala (nuostoliai) gamtinei aplinkai turi būti atlyginama nepriklausomai nuo to, ar apskritai yra nustatyta kokia nors gamtinei aplinkai padarytos žalos (nuostolių) atlyginimo metodika"[44], todėl Aplinkos apsaugos departamentas siekia, kad būtų atlyginta kiekviena nustatyta ir įvertinta žala.

Paminėtina, kad „kai kurių deliktų atveju, kai žala padaroma sudėtingiems pagal savo pobūdį objektams, tarp jų ir aplinkai, žalos dydis nustatomas pagal kompetentingų institucijų parengtas žalos apskaičiavimo metodikas, kurios taikytinos atsižvelgiant į Konstitucijos nuostatas, Lietuvos

[44] „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 26 d. nutarimas", vasario 19, 2019, https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta289/content.

Respublikos civiliniame kodekse įtvirtintus protingumo, teisingumo, sąžiningumo principus"[45], kitaip tariant, kiekvienas žalos apskaičiavimo faktas yra skirtingas ir vien apskaičiavimas pagal tam tikrą metodiką ar tvarką pačios žalos fakto ir dydžio savaime neįrodo, teismai tam tikrais atvejais gali nukrypti nuo metodikose ar tvarkose nustatytų žalos apskaičiavimo dydžių ir sumažinti priteistinos žalos dydį, jeigu yra paneigiami nurodyti apskaičiavimai, iš to seka, jog metodikose ir tvarkose nustatyti baziniai įkainiai nėra absoliutūs, t.y. kiekvieną kartą, žala turi būti vertinami pačio pažeidimo dėl kurio atsirado kontekste, o ne tik aklai ją skaičiuojant pagal tam tikrą formulę.

Labai dažnai padaryta žala laukinei gyvūnijai ar laukinei augalijai turi reikšmingą neigiamą poveikį Lietuvoje, kadangi mūsų šalis yra maža, turi ne tiek daug laukinių gyvūnų ir laukinių augalų, todėl privalu tinkamai ir efektyviai naudoti žalos apskaičiavimo ir atlyginimo metodikas ir tvarkas. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/35/EB 2004 m. balandžio 21 d. dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti) 1 priede yra labai teisingai nurodyta, kas turi būti vertinama skaičiuojant laukinei gyvūnijai ar laukinei augalijai padarius žalą, tačiau nėra aišku, kodėl tai neatsispindi Lietuvoje galiojančiose žalos apskaičiavimo metodikose ir tvarkose, kadangi dažnai yra apsiribojama tik baziniu žalos dydžiu, net neįvertinus, pavyzdžiui likusių rūšių galimybės daugintis praradus rūšies narį ir t.t. Akivaizdu, jog šiuo metu galiojančios žalos apskaičiavimo metodikos ir tvarkos turi trūkumų, jos nėra išsamios ir jomis ne visada įmanoma apskaičiuoti realiai padarytos žalos, o teisės aktai nenumato kitų galimybių ir alternatyvų apskaičiuoti padarytą žalą, kaip tik minėtų metodikų ir tvarkų pagalba.

3.1. Laukinės gyvūnijos žalos apskaičiavimo metodikų ir tvarkų problematika

Šiuo metu Lietuvoje galioja šios laukinei gyvūnijai padarytos žalos apskaičiavimo metodikos ir tvarka: Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010-07-15 įsakymas Nr. D1-621 „Dėl Lietuvos saugomoms rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo", Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010-08-17 įsakymas Nr. D1-695 „Dėl laukinių gyvūnų rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo", Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017-01-06 įsakymas Nr. D1-27 „Dėl vidaus vandenyse padarytos žalos žuvų ištekliams apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo".

Visų pirma reiktų pažymėti, jog laukinių gyvūnų pagrindiniai išteklių naudotojai yra medžiotojai ir žvejai mėgėjai (verslinė žvejyba ežeruose nuo 2015 m. buvo uždrausta). Būtent jie

[45]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-465/2008", vasario 20, 2019,

užsiima aktyvia veikla ir daugiausiai laukinių gyvūnų išteklių naudoja, tačiau, kaip minėjau anksčiau, tie ištekliai turi būti naudojami racionaliai ir pagal nustatytus reikalavimus. Medžiotojai yra įpareigoti racionaliai „naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius, globoti medžiojamuosius gyvūnus ir saugoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius nuo neteisėto naudojimo"[46], o pats medžiojimas yra viena iš laukinės gyvūnijos išteklių naudojimo rūšių, kai siekiama panaudoti laisvėje gyvenančių medžiojamųjų gyvūnų išteklius šiuos gyvūnus sekant, tykojant, persekiojant, šaudant arba gaudant. Tuo tarpu žvejai įpareigoti „saugoti žuvų išteklius, žuvų gyvenamąją aplinką nuo kenksmingo poveikio"[47]. Papildomai pažymėčiau, jog daug laukinių gyvūnų migruoja per valstybių sienas, kas apsunkina galimybę įvertinti realiai šalyje gyvenančių tam tikrų laukinių gyvūnų skaičių, todėl dar 1979-06-26 Bonoje buvo priimta Migruojančių laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo konvencija[48], kuri nurodė, kad valstybės saugo ir privalo saugoti laukinių gyvūnų migruojančias rūšis, kurios gyvena jų nacionalinėms jurisdikcijoms priklausančiose teritorijose ir migruoja per jas.

Norint suprasti mano darbe nagrinėjamas metodikas ir tvarkas, visų pirma reikia apibrėžti, kas yra žala laukinei gyvūnijai. Teisės aktai nurodo, kad „žala laukinių gyvūnų rūšims pasireiškia gyvūnų, jų jauniklių, lervų, lėliukių, vikšrų, varliagyvių ikrų, roplių kiaušinių sunaikinimu ar sužalojimu"[49]. Tuo tarpu žala žuvų ištekliams pasireiškia „žuvų, jų jauniklių, lervų ar ikrų neteisėtu sugavimu, sunaikinimu ar sužalojimu"[50]. Svarbu paminėti, jog jeigu laukinis gyvūnas ar žuvis būna gyva, bet jau sužeista, dažniausiai yra skaičiuojama žala. Pavyzdžiui, žuvų išėmimas iš natūralios aplinkos padaro žalą ir jų vėlesnis paleidimas į vandens telkinį turėtų neigiamas pasekmes, o teismų praktikoje pripažįstama, kad neteisėtas žuvų sugavimas ir laikymas įvairiuose tinkleliuose, kibiruose, jau yra traktuojamas, kaip žalos laukinei gyvūnijai atsiradimo faktas. Taigi, galima matyti, jog žalos laukinei gyvūnijai apskaičiavimas nėra paprastas, ir ne visada pakanka tik skaičiuoti žalą pagal metodikoje ar tvarkoje nurodytą formulę, reikia įvertinti kitas aplinkybes, todėl nesutikčiau su prof. dr. E. Monkevičiumi, kuris teigia, kad „žalos apskaičiavimui sudėtingų skaičiavimų atlikti nereikia"[51].

[46]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. spalio 11 d. įsakymas Nr. 512 „Dėl Leidimų naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienete tvarkos patvirtinimo", *Valstybės žinios* 98 (4344).
[47]„Lietuvos Respublikos mėgėjų žvejybos įstatymas". 2004. *Valstybės žinios* 118 (4396).
[48]„Migruojančių laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo konvencija". 2001. *Valstybės žinios* 50 (1742).
[49]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugpjūčio 17 d. įsakymas Nr. D1-695 „Dėl Laukinių gyvūnų rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo", *Valstybės žinios* 98 (5105).
[50]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. sausio 9 d. įsakymas Nr. D1-27 „Dėl Vidaus vandenyse padarytos žalos žuvų ištekliams apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo", *Valstybės žinios* 651.
[51]Eduardas Monkevičius., *supra note* 13:19.

Kaip vieną iš laukinei gyvūnijai padarytos žalos atlyginimo problematiką (tinka ir laukinei augalijai) įvardinčiau mažareikšmės žalos institutą[52]. Mažareikšmė žala apibūdinama kaip žala aplinkai ir (ar) kiti nuostoliai, kuriuos išieškoti institucijai ekonomiškai nenaudinga, nes išieškojimo išlaidos didesnės už pažeidėjo skolą. Štai 2018 m. tokia suma buvo 45 eurai[53]. Tai reiškia, jeigu asmuo padaro žalą laukinei gyvūnijai, jos ištekliams, o žala neviršija 45 eurų, o Aplinkos apsaugos departamento siūlymo gera valia atlyginti žalą asmuo neįvykdo, toliau žala teismine tvarka nėra išieškoma, t.y. ji lieka neatlyginta, kas mano nuomone nėra teisinga. Manau, kad ši tvarka nėra teisinga dėl dviejų priežasčių. Pirma, mažareikšmės žalos institutas taikomas dėl to, jog 45 eurų suma (2018 metams) išieškoti institucijai ekonomiškai nurodoma kaip nenaudinga, bet nėra pateikiama argument, kodėl būtent tokia suma ir ką reiškia ekonomiškai nenaudinga, juolab, jog institucijos turi savo skyrius, konkrečiai atsakingus už žalos išieškojimą, ieškinių rengimą ir t.t., Aplinkos apsaugos departamente už tai atsakingas Aplinkos apsaugos departamento Teisės skyriaus Civilinių bylų ir teisės skyrius[54], todėl negalima skirstyti į ekonomiškai nenaudingus ir naudingus ieškinius, kadangi tame pačiame Aplinkos ministro įsakyme „Dėl žalos aplinkai ir kitų nuostolių pripažinimo mažareikšme žala tvarkos aprašo ir Mažareikšmės žalos išieškojimo išlaidų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo" yra nurodyta, kad žala aplinkai – tiesiogiai ar netiesiogiai atsiradęs neigiamas aplinkos ar jos elementų (įskaitant ir saugomas teritorijas, kraštovaizdį, biologinę įvairovę) pokytis arba jų funkcijų, turimų savybių, naudingų aplinkai ar žmonėms (visuomenei), pablogėjimas. Taigi, tuo pačiu įsakymu[55] yra apibrėžiama žalos sąvoka, tačiau jos galima neatlyginti, jeigu ji nesiekia 45 eurų, o tai nėra teisinga, ir prieštarauja tiek Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos tikslams[56] puoselėti ir išsaugoti biologinę įvairovę bei kraštovaizdžio savitumą, tiek Aplinkos apsaugos departamento tikslui[57] kontroliuoti, ar fiziniai ir juridiniai asmenys vykdo aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą, atsakomybę reglamentuojančiuose įstatymuose bei kituose teisės aktuose nustatytus reikalavimus. Antra, tokia

[52]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gegužės 25 d. įsakymas Nr. D1-230 „Dėl Žalos aplinkai ir kitų nuostolių pripažinimo mažareikšme žala tvarkos aprašo ir Mažareikšmės žalos išieškojimo išlaidų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo", *Valstybės žinios* 59 (2102).

[53]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. vasario 28 d. įsakymas Nr. D1-154 „Dėl mažareikšmės žalos išieškojimo išlaidų dydžio patvirtinimo", *Valstybės žinios* 3523.

[54]„Aplinkos apsaugos departamento prie aplinkos minsiterijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. lapkričio 7 d. įsakymu Nr. D1-934", kovo 19, 2019, https://aad.lrv.lt/lt/struktura-ir-kontaktai/kontaktai-1

[55] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gegužės 25 d. įsakymas Nr. D1-230, *supra note* 52.

[56]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos misija, vizija", kovo 5, 2019, http://am.lrv.lt/lt/apie-ministerija/misija-vizija.

[57]„Aplinkos apsaugos departamento nuostatai, 10.1 p.", kovo 5, 2019, https://aad.lrv.lt/lt/administracine-informacija/departamento-nuostatai.

nustatyta tvarka suteikia galimybę piktnaudžiauti tokiu teisiniu reguliavimu. Štai, remiantis mano minėta ydinga tvarka, galima neteisėtai sugauti penkis plačiažnyplius vėžius (vieno vieneto bazinis įkainis 9 Eur), 5 kg. ešerių, 5 kg. karosų ar 5 kg. plakių ar saliavų (visų šių žuvų bazinis įkainis už vieną kg. 9 Eur)[58] arba sugauti, sužaloti 3 angis, arba 3 gluodenus ar 3 žalčius (kiekvieno iš šių roplių vieneto bazinis įkainis 14 Eur)[59]. Taigi, asmuo arba asmenų grupė už tokį elgesį su gamta būtų patraukti tik administracinėn atsakomybėn, tačiau neprivalėtų atlyginti laukinei gyvūnijai padarytos žalos, kas iš esmės prasilenkia su aplinkos apsaugos bendraisiais tikslais. Papildomai pažymiu, jog mažareikšmė žala 2018 m. kaip ir minėjau buvo 45 eurai, štai 2019 ši suma pakelta iki 62 eurų[60] ir taipogi nėra pateikiama jokių argumentų kaip tokia suma nustatoma. Laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos apsaugos tikslas yra užkardyti pažeidimus, nustačius, kad padaryta žala ją išsireikalauti, todėl mano nuomone mažareikšmės žalos institutas nėra tinkama priemonė padedanti saugoti laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos išteklius.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010-08-12 įsakymas Nr. D1-695 „Dėl laukinių gyvūnų rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo" (toliau – Laukiniams gyvūnams padarytos žalos apskaičiavimo metodika) yra pagrindinė metodika, kuria apskaičiuojama padaryta žala laukiniams gyvūnams, tačiau manau, jog ji yra gana neišsami ir nesuteikia galimybės apskaičiuoti visos realiai padarytos žalos laukiniams gyvūnams. Visų pirma, šioje metodikoje yra nurodyti baziniai įkainiai už sunaikintą (sužalotą – priskiriamas prie sunaikintų[61]) laukinio gyvūno vienetą, tačiau nėra galimybės nustatyti ir įvertinti, kokia buvo padaryta žala visai laukinio gyvūno šeimai, bandai, kadangi, jeigu yra sumedžiojama patelė arba patinas, kurie turi mažų jauniklių, akivaizdu, jog jie atsidurs pavojuje, kadangi jų išgyvenimo šansai stipriai sumažės, o gal ir visai išnyks, todėl skaičiuojant padarytą žalą apsiriboti tik neteisėtai sumedžioto gyvūno baziniu įkainiu nėra teisinga ir taip nėra apskaičiuojama visai laukinei gyvūnijai realiai padaryta žala. Manau, jog laukiniams gyvūnams padarytos žalos apskaičiavimo metodika kiekvienu atskiru atveju privalėtų įpareigoti žalą skaičiuojantį asmenį įvertinti ar nebuvo padaryta žala sumedžioto gyvūno šeimai ar bandai, jos buveinei. Antra, laukiniams gyvūnams padarytos žalos apskaičiavimo metodikos 8 p. nurodo, kad už sunaikintas 6 punkte išvardintų žinduolių buveines (naudojamą lizdą, namelį, olą, guolį, drevę ar kitą žinduolių jauniklių vedimo vietą) nustatomas dvigubas tos rūšies gyvūno bazinis tarifas, o pačią laukinių gyvūnų buveinę galima apibrėžti kaip

[58] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. sausio 9 d. įsakymas Nr. D1-27, *supra note*50.
[59] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugpjūčio 17 įsakymas Nr. D1-695,*supra note* 49.
[60] „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2019 m. kovo 12 d. įsakymas Nr. D1-142 „Dėl mažareikšmės žalos išieškojimo išlaidų dydžio patvirtinimo", *Valstybės žinios* 4023.
[61] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugpjūčio 17 įsakymas Nr. D1-695,*supra note* 49.

„aplinką, kurioje gyvena gyvūnai arba auga augalai, paprastai nustatoma pagal ten augančią augaliją ir fizinius aplinkos požymius"[62]. Tačiau noriu atkreipti dėmesį, kad šioje metodikoje nėra nurodyta, kaip pasireiškia buveinės sunaikinimas, ar jis gali būti dalinis, taipogi praktiškai nėra įmanoma nustatyti ar buvo sunaikinta buveinė, kadangi Aplinkos apsaugos departamento pareigūnai žalą skaičiuoja tik sužinoję žalos atsiradimo faktą, į įvykio vietą net nėra vykstama, to jų neįpareigoja ir teisės aktai, todėl akivaizdu, jog jeigu ir yra padaroma žala laukinių gyvūnų buveinėms, yra labai mažai šansų, kad ji bus apskaičiuota. Vertinant tai, manau, jog apskaičiuojant žalą turi būti įpareigojimas kiekvienu atveju patikrinti, ar nebuvo padaryta žala ir laukinio gyvūno buveinei.

„Žalos, trukdančios pasiekti arba palaikyti buveinių arba rūšių palankiausią apsaugos būklę, dydis (reikšmingumas) turi būti vertinamas darant nuorodą į apsaugos būklę žalos padarymo metu, į jų sukurtų savybių atliekamas funkcijas ir į natūralaus atsistatymo galimybę"[63]. Kaip matome iš direktyvos, ji įpareigoja (Direktyvos 1 priedas) vertinant laukinei gyvūnijai padarytą žalą, įvertinti rūšies arba buveinės retumą; individų skaičių, jų tankumą arba užimamą teritoriją; rūšies galimybę daugintis bei kitus faktorius, tačiau nei viena iš šiuo metu galiojančių laukinei gyvūnijai padarytos žalos apskaičiavimo metodikų ir tvarkų tokios galimybės neturi, visos jos orientuotos tik į bazinį dydį, t.y. už vienetą yra nustatytas bazinis įkainis, o tai reiškia, jog Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/EB 2004 Lietuvoje nėra įgyvendinta tinkamai ir iki galo. Tiesa, reikia pažymėti, jog Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006-05-16 įsakyme „Dėl Aplinkos atkūrimo priemonių parinkimo bei išankstinio pritarimo gavimo tvarkos aprašo patvirtinimo"[64] yra nurodyta, kas yra neigiamas poveikis saugomoms rūšims ar buveinėms (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/EB 2004 I priedo tekstas perkeltas į nacionalinę teisę). Tačiau, kaip ir minėjau anksčiau, žalos apskaičiavimo metodikos ir tvarkos šiuo metu neturi galimybės įvertinti visų Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/35/EB 2004 I priede nurodytų žalos atsiradimo faktorių.

Žuvys, jų ištekliai yra priskiriami laukiniams gyvūnams, kadangi iki jas sugaunant, jos, kaip ir kiti laukiniai gyvūnai priklauso valstybei. Pažeidimai susiję su žuvimis, jų ištekliais stipriai visuomenės nepaveikia, kaip tarkim visos briedžių šeimos neteisėtės sumedžiojamas, tačiau žuvys, jų ištekliai yra saugomi, o juos naudojant pažeidus nustatytą tvarką, žala skaičiuojama Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017-01-06 įsakymo Nr. D1-27 „Dėl vidaus vandenyse padarytos

[62] „Žala natūralioms buveinėms", *Europos komisijos tinklapis*, kovo 15, 2019, http://ec.europa.eu/environment/archives/youth/original/nature/contents5_lt.html.
[63] „Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/EB 2004 m. balandžio 21 d. „Dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti)", *supra note* 4.
[64] „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gegužės 16 d. įsakymas Nr. D1-228 „Dėl Aplinkos atkūrimo priemonių parinkimo bei išankstinio pritarimo gavimo tvarkos aprašo patvirtinimo", *Valstybės žinios* 59 (2099).

žalos žuvų ištekliams apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo" nustatyta tvarka. Analizuojant minėtą tvarką, matyti, jog žuvų ištekliams padarytos žalos formulė yra labai paprasta, yra įvertinamas neteisėtai sugautų, sunaikintų ar pažeistų žuvų kiekis ir jis padauginamas iš bazinio žalos žuvų ištekliams apskaičiavimo įkainio. Skaičiuoti žalą, kai žuvis jau yra negyvybinga yra paprasta, o vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu[65], negyvybingos žuvys pripažįstamos greitai gendančiu turtu ir yra utilizuojamos, tačiau, kaip elgtis tuo atveju, kai yra neteisėtai sugauta žuvis (neleistino dydžio, sugauta draudžiamu metu ar draudžiamais įrankiais), bet ji dar vis gyvybinga yra gana painu ir sudėtinga. Štai, mano jau minėta tvarka, nurodo, kad „žala žuvų ištekliams neskaičiuojama, kai žuvis gyvybinga ir yra paleidžiama atgal į vandens telkinius"[66]. Taigi, Aplinkos apsaugos departamento pareigūnas atvykęs į vietą ir nustatęs, jog yra neteisėtai sugautos žuvys, privalo įvertinti, ar žuvys yra pakankamai gyvybingos ir gali būti paleidžiamos atgal į tą patį vandens telkinį, o tai manau jau reikalauja tam tikrų žinių, kurių ne visada gali turi Aplinkos apsaugos departmento pareigūnai. Mano nuomone, neteisėtai sugautų žuvų pagavimas (nuimti žuvį nuo kabliuko jos nesužalojus yra sudėtinga, ypač nuo to kenčia sterkai, šapalai, kuojos, ešeriai) ir išėmimas iš jų natūralios gamtinės aplinkos jau savaime yra žala žuvų ištekliams, nepamirškime, jog tos sugautos žuvys yra laikomos kibiruose, dėžėse, kas neabejotinai turės neigiamų pasekmių, jeigu jos bus atgal paleistos į tą patį vandens telkinį. Ypač beprasmis sugautų žuvų paleidimas atgal į vandens telkinį yra karštuoju laiku, kadangi karštis yra žalingas aplinkos veiksnys, apribojantis gyvųjų organizmų gyvybingumą, sukelia jų nusilpimą, todėl tai tik dar labiau sumažintų sugautos žuvies šansus išgyventi, taiga visiškai pritariu prof. habil. dr. Vidos Stravinskienės minčiai, kad „labai aukšta temperatūra (karštis) kaip ir labai žemai temperatūra (šaltis) yra limituojantys aplinkos veiksniai, sukeliantys gyvųjų organizmų veiklos ir gyvybingumo sutrikimus, net mirtį"[67], todėl kyla pagrįsta abejonė, ar neteisėtai sugautų žuvų paleidimas atgal į vandenį (yač šiltuoju ar šaltuoju metu) eliminuoja žalos padarymo faktą. Manau, kad jeigu žuvis dar būna gyvybinga, kai yra nustatoma pažeidimas, visais atvejais privalomai turi būti paleista į tą patį vandens telkinį, tačiau žalos žuvų ištekliams apskaičiavimo tvarka[68] turi turėti galimybę, net ir paleidus žuvį atgal į vandenį apskaičiuoti dalį žalos, kuri neabejotinai bus padaryta, tiesa žala gali būti skaičiuojama vadovaujantis mažesniu baziniu įkainiu. Pagal dabar galiojančią tvarką, asmenys gali piktnaudžiauti

[65] „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 gegužės 26 d. nutarimas Nr. 634 „Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo", *Valstybės žinios* 86 (3119).
[66] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. sausio 6 d. įsakymas Nr. D1-27, *supra note* 50.
[67] Vida Stravinskienė, *Ekologijos įvadas : paskaitų medžiaga* (Kaunas : VDU l-kla, 2001), 155.
[68] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. sausio 6 d. įsakymas Nr. D1-27, *supra note* 50.

esama tvarka, kadangi sugauna žuvis, jas laiko tinkleliuose, jos būna gyvybingos, o kilus grėsmei, jog gali būti sulaikyti, jie žuvis paleidžia ir jiems tai neužtraukia jokios atsakomybės, todėl manau, ši teisės aktų spraga turi būti ištaisyta ir nurodyta, kad jeigu yra sulaikomas asmuo su neteisėtai sugautomis žuvimis, o jos dar būna gyvybingos, žala žuvų ištekliams vis tiek yra skaičiuojama, nors tos žuvys paskui gali būti paleidžiamos. Papildomai pažymėtina, kad jeigu yra padaroma žala žuvų ištekliams ir žuvys yra paimamos iš pažeidėjo, visais atvejais „turi būti surašytas daiktų, kurie gali greitai sugesti ar prarasti vertę paėmimo protokolas"[69], o labai dažnai toks dokumentas nėra surašomas, ko pasekoje vėliau būna sunku įrodyti žalos faktą.

Apibendrinant laukinės gyvūnijos žalos atlyginimo metodikas, įvairias tvarkas, kurios reglamentuoja ir reguliuoja laukinės gyvūnijos išteklių naudojimą, žalos atlyginimą, galima nurodyti, jog pagrindinės problemos yra mažareikšmės žalos instituto problematika; žalos apskaičiavimo metodikų ir tvarkų problematika, kurios neturi galimybės apskaičiuoti realiai padarytos žalos laukinei gyvūnijai; žuvų paleidimas prieš tai jau sugavus, kadangi žuvų ištekliams padarytos žalos apskaičiavimo ir atlyginimo tvarka neturi galimybės apskaičiuoti padarytą žalą ir neapibrėžtas buveinių institutas.

3.2. Žalos atsiradimo prielaidos laukinės gyvūnijos srityje

Šiame poskyryje bei poskyryje 3.4 pateikiu pavyzdžius, kuriuose nurodau teisės aktų spragas, ko pasekoje gali atsirasti (ir labai dažnai atsiranda ir yra padaroma žala) žala laukinei gyvūnijai, jos ištekliams. Šiame poskyryje nurodau probleminius teisės aktus ir nustatytas tvarkas, dėl kurių trūkumų kyla grėsmė laukinei gyvūnijai bei jos ištekliams.

Išanalizavęs teisės aktus, Aplinkos apsaugos departamento veiklą, nurodyčiau, jog laukiniams gyvūnams, jų ištekliams, grėsmę kelią invaziniai gyvūnai. Lietuvoje yra patvirtintas Invazinių Lietuvoje rūšių sąrašas[70], kuriame nurodyti tokie laukiniai gyvūnai: Kanadinė audinė (įtraukta į sąrašą, nes konkuruoja su europine audine ir ją visiškai išstumia[71]), Mangutas (įtrauktas į sarašą, nes daro didelę neigiamą įtaką paukščių populiacijoms[72]), Paprastasis meškėnas (įtrauktas į

[69] „Alytaus rajonoapylinkės teismo 2017 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2-110-292/2017", https://eteismai.lt/byla/238665537485797/e2-110-292/2017.

[70] „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. lapkričio 28 d.įsakymas Nr. D1-810 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. rugpjūčio 16 d. įsakymo Nr. D1-433 „Dėl Invazinių Lietuvoje organizmų rūšių sąrašo patvirtinimo ir dėl kai kurių aplinkos ministro įsakymų pripažinimo netekusiais galios" pakeitimo" , *Valstybės žinios* 29280.

[71] Invazinės rūšys Lietuvoje (Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, 2017), 22.

[72] Ibid., 23.

sąrašą, nes daro didelę neigiamą įtaką paukščiams ir varliagyviams[73]), Ondatra (įtraukta į sąrašą, nes perneša tuliaremiją, kriptosporidiozę[74]) ir Pilkoji žiurkė (įtraukta į sąrašą, nes ėsdama augalų sėklas ir daigus sutrikdo jų atsikūrimą ir naikina derlius[75]). Medžioklės taisyklės mano išvardytus žinduolius (išskyrus Pilkąsias peles, kurioms netaikomi jokie medžioklės reikalavimai) leidžia medžioti ištisus metus, t.y. jiems nėra taikomi jokie apribojimai. Problema yra ta, jog Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 4 str. 3 d. suteikia teisę sodybose ir negyvenamuose pastatuose bei jų priklausiniuose šių objektų savininkams, valdytojams ir naudotojams teisę nepaisyti Medžioklės taisyklėse nustatytų medžioklės terminų, gaudyti bei pasiimti tų rūšių plėšriuosius medžiojamuosius žvėris, kuriems minėtose taisyklėse yra nustatytas leistinas jų medžioklės terminas, ši veikla nelaikoma medžiojimu, ir ją vykdantis asmuo neprivalo būti medžiotojas. Šioje situacijoje galima įžvelgti dvi problemas. Visų pirma, nesuprantama, kam Medžioklės taisyklių 15.2.19. p. yra įtraukti invaziniai gyvūnai, kuriems apskritai turėtų negalioti Medžioklės taisyklės, nes šie gyvūnai yra kenkėjiški ir turi būti naikinami. Antra, Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas suteikia teisę sodybose ir negyvenamuose pastatuose bei jų priklausiniuose gaudyti invazinius laukinius gyvūnus ir to nelaiko medžiokle. Tačiau, kyla klausimas, kaip galima gaudyti laukinius gyvūnus jų nemedžiojant (netykant, nepagavus spąstais ir t.t.) ir svarbiausias klausimas, kaip valstybės įgaliota atstovė – Aplinkos apsaugos departamentas, kuris vykdo aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę gali užtikrinti, kad sodybose ir negyvenamuose pastatuose bei jų priklausiniuose nėra gaudomi kiti laukiniai gyvūnai, kuriems yra taikomi griežti medžiojimo apribojimai – pavyzdžiui, ūdra ar europinė audinė. Reikia sutikti, jog retas atskirtų Kanados audinę (invazinis gyvūnas) nuo europinės audinės (saugomos rūšies gyvūnas). Papildant, dauguma gyventojų nėra gyvūnų žinovai ir net to nenorėdami gali sugauti visai ne invazinį gyvūną, o nykstantį gyvūną. Visiškai sutinku su Europos Sąjungos pozicija, jog „smarkiai išplitusios svetimos rūšys gali tapti invazinės ir daryti didelį neigiamą poveikį biologinei įvairovei ir atitinkamoms ekosistemų funkcijoms, taip pat kitokį socialinį ir ekonominį poveikį, kuriam reikėtų užkirsti kelią”[76], tačiau manau, jog turėtų būti aiškesnis invazinių rūšių naikinimo modelis, o ne Medžioklės taisyklėse nurodant, jog šiuos laukinius gyvūnus galima medžioti ištisus metus bei netgi ne medžiotojams gaudyti laisvai sodybose

[73] Invazinės rūšys Lietuvoje , *supra note* 71:24.
[74] Invazinės rūšys Lietuvoje , *supra note* 71:25
[75] Invazinės rūšys Lietuvoje , *supra note* 71:26
[76] „Europos Parlamento ir tarybos reglamentas Nr. 1143/2014 2014 m. spalio 22 d. „Dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo”.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32014R1143.

ir negyvenamuose pastatuose. Akivaizdu, jog toks modelis nėra geras ir kelią grėsmę saugomiems gyvūnams, jų rūšims.

Išanalizavus teisės aktus, Aplinkos apsaugos departamento pateiktą poziciją, kaip vieną iš problemų, darančių neigiamą įtaką laukinės gyvūnijos ištekliams (šiuo konkrečiu atveju žuvų ištekliams, jų gausai), galima nurodyti ganą prastą leidimų naudoti žvejybos plotus sistemą. Įvairiais aplinkos apsaugos subjektų išduotais leidimais yra „reguliuojama atmosferos, vandens kokybė, triukšmo lygis, cheminių medžiagų naudojimas, laukinės augalijos ir augalijos naudojimas ir apsauga, dirvožemio apsauga“[77]. Lietuvos Respublikoje yra patvirtinta tvarka[78], pagal kurią yra išduodami leidimai naudoti žvejybos plotus, kitaip tariant, tam tikram laikotarpiui „juridiniam, fiziniam asmeniui, kitai organizacijai arba juridinio asmens ar kitos organizacijos filialui”[79] yra išnuomojamas vandens telkinys. Pirma problema yra ta, jog minėtus leidimus išduota Aplinkos apsaugos agentūra[80], tačiau leidimų kontrolė yra palikta Aplinkos apsaugos departamentui, o nustačius pasikartojančius pažeidimus, dėl leidimo panaikinimo į Aplinkos apsaugos agentūrą turi kreiptis Aplinkos apsaugos departamentas, o visa ši sukurta biurokratinė sistema užima daug laiko, administracinius veiksmus atlieka du subjektai, nors visiškai aišku, jog tai galėtų daryti tik Aplinkos apsaugos departamentas, ką ir darė anksčiau. Akivaizdu, kad būtų daug efektyviau, jeigu leidimus išduotų ir prižiūrėtų tas pats subjektas. Pažymėtina, kad pažeidimus darantys subjektai, kurie nuomojasi vandens telkinį, net ir nustačius pažeidimus, dar ilgą laiką būną teisėti nuomininkai. Antra problema, kuri turi įtakos žuvų išteklių gausai yra tiesioginė, t.y. žvejybos nuomos plotai suteikiami gana paprastai, o nuomininkai neneša praktiškai jokios atsakomybės. Aplinkos apsaugos agentūra išduodanti leidimą naudoti žvejybos plotą, subjektą, kuriam išduodamas leidimas įpareigoja tik įžuvinti vandens telkinį tam tikromis žuvimis, organizuoti ir vykdyti žuvų išteklių apsaugą, organizuoti mėgėjų žvejybą platinant žvejybos leidimus bei vykdyti darbus žuvų dusimui išvengti[81] (ši prievolė atrodo gan keista, kadangi neišnuomotų vandens telkinių priežiūrą nuo žuvų dusimo patikėta Aplinkos apsaugos departamentui, todėl akivaizdu, jog visų vandens telkinių priežiūrą nuo dusimo turi būti patikėta Aplinkos apsaugos departamentui, kadangi subjektai, kurie

[77] Zenonas Venckus, *Aplinkos apsaugos politika ir teisė* (Vilnius: Technika, 2007), 165.
[78] „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. sausio 2 d. įsakymas Nr. D1-1 „Dėl Leidimų naudoti žvejybos plotus išdavimo ir panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo ir leidimų naudoti žvejybos plotus sąlygų vykdymo kontrolės“ , *Valstybės žinios* 2 (49).
[79] Ibid.
[80] „Aplinkos apsaugos agentūros nuostatai“, *Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. D1-182*, kovo 15, 2019, http://gamta.lt/cms/index?rubricId=db758682-f547-4c48-9062-99f64eb9ff94.
[81] „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. sausio 28 d. įsakymas Nr. D1-93 „Dėl Darbų organizavimo žuvų dusimo atveju tvarkos aprašo patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 16 (756).

nuomojasi vandens telkinius ne tik kad dažnai neturi galimybės pastebėti žuvų dusimo faktą, bet ir neturi tam žinių bei įrankių tokiam reiškiniui nutraukti). Galima teigti, jog dažnai žvejybos plotai išsinuomojami tik dėl to, jog būna suteikta teisė organizuoti mėgėjų žvejybą platinant žvejybos leidimus, kas yra gana pelninga, kadangi kasmetinis mokestis už žvejybos ploto nuomą (mokamas Lietuvos Respublikos atitinkamai savivaldybei) yra labai menkas, o surenkamos lėšos už žūklės ploto nuomą yra žymiai didesnės. Iš Aplinkos apsaugos departamento gautos informacijos matyti, jog nuomos plotų naudotojai neretai piktnaudžiauja jiems suteiktais įgaliojimais. Štai Aplinkos apsaugos departamento pateiktais duomenimis[82], vienam nuomininkui leidimas buvo panaikintas 2018-11-14, nors per 2016-2018 buvo nustatyta 10 pažeidimų, asmuo nemokėjo nuomos mokesčio, neįžuvindavo, neatliko kitų savo pareigų, tačiau nuolat rinkdavo pinigus už žūklės leidimus. Trečia problema yra ta, jog plotų nuomininkai žuvų išteklius gali gaudyti neteisėtai ir tuo piktnaudžiauti, kadangi jie iš Aplinkos apsaugos departamento dėmesio susilaukia mažiau, kadangi patys nuomininkai turi vykdyti žuvų išteklių apsaugą. Mano jau minėtus leidimus žvejybai galima gauti tik dviem būdais, - internetu[83] arba nuvykus prie norimo vandens telkinio ir nusiperkant leidimą tiesiogiai iš nuomininko, tačiau labai dažnai nuomininkai net nebūna prie vandens telkinių ir norintys žvejoti žvejai, tai daro neturėdami leidimo, todėl, manau, yra verta pradėti diskusiją, ar žvejybos plotų nuoma yra naudinga ir pasiekia jiems užbrėžtus tikslus, kadangi iš mano pateikto pavyzdžio matyti, jog ne visi nuomininkai atlieka savo pareigas. Svarstytina, ar žvejybos plotų nuoma apskritai yra reikalinga, kadangi vien faktas, jog tam tikras vandens telkinys yra išnuomotas, nereiškia, jog jame bus tausojami gamtos ištekliai ir tai turės teigiama įtaką pačiam vandens telkiniui. Vertinant pačią leidimų naudoti žvejybos plotus išdavimo ir panaikinimo tvarką[84] nėra aišku, kokie šios patvirtintos tvarkos numatyti tikslai ir kokią tai naudą daro patiems gamtos ištekliams, kadangi nuomininkams suteikiama labai daug teisių, tačiau nustatyta labai mažai pareigų (palikta daug vietos piktnaudžiavimui, neteisėtai žvejybai, žuvų išteklių neteisėtam naudojimui, kadangi žuvų išteklių apsauga palikta vykdyti pačiam nuomininkui), o ir visuomenėje kyla nepasitenkinimas, kad nebelieka nei ežerų, nei pakrančių, kurios kažkam nepriklausytų.

Vienas iš šio magistro baigiamojo darbo uždavinių yra aptarti teisės aktus reglamentuojančius laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos apsaugą bei nurodyti pagrindines teisės aktų spragas, dėl kurių yra sudarytos prielaidos žalai atsirasti. Štai, Medžioklės taisyklių 15.2.6 p.

[82] „Aplinkos apsaugos agentūros 2018-11-14 įsakymas Nr. AV-292“, kovo 15, 2019.
[83] „Aplinkosaugos leidimų informacinė sistema“, kovo 16, 2019. https://alis.am.lt/actionFishingApplicationNew.action?fishingPermitType=2.
[84] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. sausio 2 d. įsakymas Nr. D1-1, *supra note* 70.

nurodo, kad vilkus medžioti galima nuo spalio 15 d. iki balandžio 1 d. Kadangi vilkų medžioklė yra limituota (Medžioklės taisyklių 28 p.), jai privalu kiekvienais metais nustatyti medžioklės limitą (kvotą). Pagal Medžioklės taisyklių 42. 2 p. limitą nustatyta tvarka (Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. rugpjūčio 28 d. įsakymu Nr. D1-699 „Dėl Vilko (*Canis lupus*) apsaugos plano patvirtinimo“) nustato Lietuvos Respublikos aplinkos ministras. Šiuo atveju susidaro teisinė kolizija, kadangi, kaip minėjau, Medžioklės taisyklių 15.2.6 p. nurodo, kad vilkus medžioti galima nuo spalio 15 d. iki balandžio 1 d., tačiau kyla klausimas, ar nuo spalio 15 d. galima pradėti medžioti vilkus, jeigu nustatyta tvarka dar nėra patvirtintas vilkų limitas. Mano nuomone, toks reglamentavimas turėtų būti keičiamas, kadangi šiuo atveju negali suprasti, kada galima medžioti vilkus, vienu atveju Medžioklės taisyklės leidžia medžioklę vilkų nuo spalio 15 d., tačiau kitas punktas teigia, jog turi būti prieš tai patvirtintas limitas, štai 2018 m. vilkų limitas buvo patvirtintas tik 2018 m. spalio 19 d.[85], t.y. jau po to, kai Medžioklės taisyklės leido pradėti vilkų medžioklę, kitaip tariant, limitas patvirtintas vėliau negu prasidėjo vilkų medžioklės sezonas, kas mano nuomone yra netinkama, kadangi asmenys Medžioklės taisykles gali suprasti skirtingai, o blogiausia, skirtingai jas interpretuoti. Štai, Aplinkos apsaugos departamentas asmenį patraukė administracinėn atsakomybėn už tai, jog asmuo 2018-10-15 sumedžiojo vilko patelę, kitaip tariant sumedžiojo vilką, kai Medžioklės taisyklių 15.2.6 p. jau tai leido daryti, tačiau Aplinkos apsaugos departamentas teigė, jog tuo metu vilko sumedžioti asmuo negalėjo, nes dar nebuvo patvirtintas vilkų limitas. Vilniaus regiono apylinkės teismo Šalčininkų rūmai 2019-01-17 nutarimu[86] administracinio nusižengimo bylą nutraukė, motyvuodamas tuo, jog „asmuo nepadarė pavojingos veikos, nes sumedžiojo vilko patelę 2018 m. spalio 15 d., t.y. vilkų medžiojimo 2018-2019 m. sezono metu ir šiam medžiojimo sezonui jų medžiojimo limitas nustatytas“, kitaip tariant, šioje byloje teismas neįžvelgė administracinio nusižengimo, nors asmuo sumedžiojo vilką, kai limitas medžioti vilkams dar buvo nepatvirtintas. Tokiu atveju, kyla pagrįsta abejonė dėl šio teismo nutarimo, kadangi, kaip būtų tuo atveju, jeigu asmuo sumedžiotų vilką dar nepatvirtinus limito, o ministras patvirtinęs limitą, tam rajonui (limitai skiriami atskiriems rajonams ir ne vienodi) nesuteiktų limito sumedžioti vilką. Pažymėtina, kad Medžioklės taisyklių 15.2.6 p. leidžia medžioti vilkus nuo spalio 15 d. ir minėtame punkte nėra nurodyta, kad leidžiama pradėti vilkų medžioklę tik tada kai yra patvirtinti limitai tam tikruose rajonuose, todėl akivaizdu, jog tokios formuluotės Medžioklės taisyklėse yra ne visai

[85]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. D1-897 „Dėl vilkų sumedžiojimo per 2018-2019 metų medžioklės sezoną limito patvirtinimą”

[86]„Vilniaus regiono apylinkės teismo Šalčininkų rūmų2019 m. sausio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A11.-38-1014/2019“.

tikslios ir jas skirtingai supranta tiek Aplinkos apsaugos departamentas, fiziniai asmenys bei tie patys teismai. Šioje konkrečioje byloje, teismo vertinimu „atsiradęs gamtos elementų pokytis nagrinėjamoje byloje nereiškia, kad šiuo konkrečiu atveju buvo padaryta žala“, ko pasekoje Aplinkos apsaugos departamento žalos laukinei gyvūnijai paskaičiavimas tampa beprasmiu ir teismo yra atmetamas. Iš mano pateikto teisės akto – Medžioklės taisyklių analizės ir realios pateiktos situacijos, matyti, jog tą pačią teisės akto normą jai privalantis paklusti asmuo, aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdantis subjektas ir teisminė institucija vertinanti asmens veiksmus, gali suprasti skirtingai ir ją taikyti skirtingai, o tai yra didžiausias teisės akto trūkumas, kadangi teisės aktas turi būti visiems suprantamas vienodai. Ši mano pateikta situacija tik patvirtina, kad teisės aktų trūkumai kelia grėsmę laukinei gyvūnijai ir jos ištekliams. Pažymėtina, kad net ir dabar nėra tiksliai žinoma, kiek Lietuvos teritorijoje yra vilkų[87], todėl vilkų medžiojimas dar prieš patvirtinant jų limitą turi būti draudžiamas.

3.3. Laukinės augalijos žalos apskaičiavimo metodikų ir tvarkų problematika

Šio magistro baigiamojo darbo skirsnyje aptariu laukinei augalijai padarytos žalos apskaičiavimo metodikas ir tvarkas, jų problematiką, taipogi nurodau pagrindines problemas, su kuriomis susiduria Aplinkos apsaugos departamentas apskaičiuojantis padarytą žalą bei vykdantis aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę. Pažymėtina, kad laukinių augalų išteklių naudojimas yra reglamentuotas, yra nustatyta laukinių augalų rinkimo, skynimo, prekybos ir kt. tvarkos, taipogi Aplinkos ministras yra patvirtinęs tvarką, kurioje nurodyta, kokių laukinių augalų išvis negalima rinkti, skinti[88]. Taigi, būtent mano žemiau aptariamos žalos apskaičiavimo metodikos ir tvarkos yra priemonės, kurių pagalba siekiama išsaugoti laukinės augalijos rūšis, natūralių buveinių įvairovę bei veikia kaip prevencinė priemonė, kadangi dideli ieškiniai dėl laukinei augalijai padarytos žalos atlyginimo neretai atbaido kitus asmenis nuo aplinkos apsaugos pažeidimų.

„Aplinkos apsauga ir gamtai padarytos žalos atlyginimas neabejotinai yra viešasis interesas”[89], todėl akivaizdu, jog yptingai svarbu, kad žalos atlyginimo mechanizmas veiktų tinkamai, o žalos apskaičiavimo metodikos būtų išsamios ir turėtų galimybę, padėti apskaičiuoti realiai padarytą žalą. Šiuo metu Lietuvoje galioja šios laukinei augalijai padarytos žalos

[87] „Kol kas nėra žinoma, kiek vilkų iš tiesų gyvena Lietuvoje“, žiūrėta 2019-02-05. http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/kol-kas-nera-zinoma-kiek-vilku-tiesu-gyvena-lietuvoje-887938

[88] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. balandžio 27 d. įsakymas Nr. 173, *supra note* 21.

[89] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-165/2010“. https://eteismai.lt/byla/106331773345424/3K-3-165/2010.

apskaičiavimo metodikos ir tvarkos: Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000-04-28 įsakymas Nr. 179 „Dėl Žalos, padarytos laukinei augalijai, apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo", Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002-09-09 įsakymas Nr. 471 „Dėl Aplinkai padarytos žalos atlyginimo dydžių apskaičiavimo metodikos patvirtinimo", Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003-07-22 įsakymas Nr. 391 „Dėl Žalos, padarytos augalų nacionaliniams genetiniams ištekliams bei jų augavietėms, apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo", Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008-06-26 įsakymas Nr. D1-343 „Dėl Želdinių atkuriamosios vertės įkainių patvirtinimo", Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014-03-06 įsakymas Nr. D1-249 „Dėl fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veikla miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo dydžio metodikos patvirtinimo", Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014-03-12 įsakymas Nr. D1-269 „Žalos aplinkai, sunaikinus ar sužalojus gamtinius kraštovaizdžio kompleksus ir objektus, skaičiavimo metodikos patvirtinimo".

Visų pirma, norėčiau nurodyti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003-07-22 įsakymą Nr. 391 „Dėl Žalos, padarytos augalų nacionaliniams genetiniams ištekliams bei jų augavietėms, apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo", kuris skirtas apskaičiuoti padarytą žalą augalų nacionaliniams genetiniams ištekliams bei jų augavietėms. Įdomu tai, jog ši tvarka[90] iki šiol neturi aktualios redakcijos ir žalos dydžiai yra pateikiami litais. Tai reiškia, jog Aplinkos apsaugos departamentas gavęs informaciją apie žala padarytą augalų nacionaliniams genetiniams ištekliams ir/ar jų augavietėms neturi galimybės apskaičiuoti padarytos žalos, kuri yra nurodyta litais, kadangi Aplinkos apsaugos departamentas skaičiuodamas žalą turi remtis tvarkoje nurodytais įkainiais, tačiau jais remtis negali, nes jie nurodyti ne oficialia Lietuvoje galiojančia valiuta. Šis pavyzdys tik parodo, kad Lietuvoje nuo 2015 m. sausio 1 d. pasikeitus valiutai, kai kurios tvarkos dar net nėra atnaujintos, o tai liudija apie Aplinkos ministerijos skiriamą menką dėmesį teisės aktų nuolatiniam peržiūrėjimui ir kooregavimui.

Šiame darbe laukinius augalus apibrėžiu plačiai. Augalus šiame darbe vadinu tokius organizmus kaip medžiai, žolės, gėlės[91]. Todėl aptarsiu želdinių (medžių) žalos apskaičiavimo ir atlyginimo problematiką. Įvertinęs ir išanalizavęs Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008-06-26 įsakymą Nr. D1-343 „Dėl Želdinių atkuriamosios vertės įkainių patvirtinimo" bei su juo susijusios kitus teisės aktus, gavęs Aplinkos apsaugos departamento poziciją dėl minėto įsakymo,

[90] „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. liepos 22 d. įsakymas Nr. 391 „Dėl Žalos, padarytos augalų nacionaliniams genetiniams ištekliams bei jų augavietėms, apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo", *Valstybės žinios* 79 (3615).

[91] „Augalai", kovo 20, 2019, https://lt.wikipedia.org/wiki/Augalai.

galiu išskirti problematiką, kurią nurodo tiek Aplinkos apsaugos departamentas, tiek aš, įvertinęs patį įsakymą[92] bei teismų praktiką, galiu daryti tam tikras išvadas, ir nurodyti problematiką. Problema dėl želdinių atkuriamosios vertės yra ta, jog fizinis asmuo (asmenų grupės), juridinis asmuo planuodamas tam tikrus darbus ne miško ūkio paskirties sklype ir norėdamas nupjauti želdinius, visų pirma, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. nutarimu[93] turi įvertinti ar želdiniai nėra priskiriami saugotiniems ir jeigu želdiniai atitinka saugotinų želdinių kriterijus, jis privalo kreiptis į atitinkamą savivaldybę, kad ši išduotų leidimą saugotinų medžių ir krūmų kirtimui (Lietuvos Respublikos želdynų įstatymo 10 str. 1d. 13 p.). Vėliau, pagal želdinių atkuriamosios vertės įkainius, už visus ketinamus nupjauti saugotinus želdinius apskaičiuojama suma, kurią reikia sumokėti ir tada išduodamas leidimas, kuris leidžia nupjauti leidime nurodytus želdinius. Ši mano paminėta tvarka yra gera ir jos nekvestionuoju. Problema yra tame, kad piktybiniai augalijos naikintojai šios tvarkos nesilaiko, leidimo pjauti želdinius išdavimas užtrunka (jo apskritai gali negauti), todėl daug kas pasirenka tokį kelią – nupjauna saugotinus želdinius neturėdami nustatyta tvarka išduoto leidimo ir jeigu jie yra sulaikomi ir įrodoma, kad jie padarė administracinį nusižengimą, jiems žala skaičiuojama tokiais pačiais įkainiais, kaip ir tiems, kurie gauna savivaldybės leidimą ir jiems skaičiuojama atkuriamoji želdinių vertė, kitai tariant tiek pažeidėjų padaryta žala, tiek atkuriamoji vertė skaičiuojama pagal tą pačią tvarką ir pagal tuos pačius įkainius[94]. Man susidaro pagrįsta abejonė - ar verta gaišti laiką ilgai derinant leidimą su savivaldybe (kviečiamas ir Aplinkos apsaugos departamento atstovas) ar verčiau pjauti saugotinus želdinius be leidimo, savavališkai, praktiškai nieko nerizikuojant, nes blogiausiu atveju reikės atlyginti žalą gamtai, kuri skaičiuojama pagal tą pačią metodiką, kaip ir atkuriamoji vertė, taigi, bet kokiu atveju reiktų sumokėti tą pačią sumą, arba atkuriamąją vertę, arba žalą aplinkai. Reikia nepamiršti, jog yra tikimybė, jog neteisėtai nupjovus augalus pažeidimas nebus išaiškintas ir nereikės mokėti išvis. Ši akivaizdi mano paminėta teisės aktų spraga galėčiau teigti, netgi skatina pjauti želdinius be leidimų, kadangi tai yra žymiai paprasčiau, greičiau ir išlieka tikimybė likti nenubaustiems ir sutaupyti pinigų. Negalima nepaminėti, jog dauguma pjovimo darbų vyksta atokiose vietose, kur didelė tikimybė Aplinkos apsaugos departamento pareigūnai niekada ir neatvyks bei pažeidimo nenustatys. Akivaizdu, jog ši šiuo metu galiojanti žalos apskaičiavimo

[92]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. D1- 343 „Dėl Želdinių atkuriamosios vertės įkainių patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 74 (2907).
[93]„Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 12 d. nutarimas Nr. 206 „Dėl Kriterijų, pagal kuriuos medžiai ir krūmai, augantys ne miškų ūkio paskirties žemėje, priskiriami saugotiniems, patvirtinimo ir medžių ir krūmų priskyrimo saugotiniems“ , *Valstybės žinios* 33 (1151).
[94] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. D1- 343, *supra note* 92.

tvarka ir įkainiai turi būti keičiami, nes žalos atlyginimo įkainiai negali būti prilyginti atkuriamosios vertės įkainiams ir negali būti skaičiuojami pagal tą pačią nustatytą tvarką, kadangi tokiu atveju siekis gauti leidimą ir atlyginti atkuriamąją vertę prarandą prasmę. Manau, atkuriamosios vertės įkainiai gali būti palikti tokie, kokie yra dabar, tačiau padarius žalą laukinei augalijai (želdiniams) ji turi būti skaičiuojama padidintu tarifu, pvz. dvigubai didesniu tarifu, nei atkuriamoji vertė yra dabar.

Tam, kad būtų išsaugota laukinės augalijos rūšių, natūralių bendrijų įvairovė ir laukinei augalijai augti tinkamos augavietės, užtikrintas laukinės augalijos išteklių racionalus naudojimas, apsauga bei atkūrimas, laukinės augalijos genetinių išteklių išsaugojimas, yra priimtas Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas[95], tačiau ar LVAT praktikoje minimas tikslas - laukinės augalijos išteklių racionalus naudojimas, apsauga bei atkūrimas yra pasiekiamas, aš abejoju. Štai, mano jau minėtu Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008-06-26 įsakymu Nr. D1-343 „Dėl Želdinių atkuriamosios vertės įkainių patvirtinimo" leidžiama kirsti tam tikrus įsakyme nurodytus augalus, prieš tai atlyginant augalų (želdinių) atkuriamąją vertę (kuri skaičiuojama arba įkainiais už 1 vienetą, arba už kiekvieną kamieno skersmens centimetrą), tačiau kyla pagrįsta abejonė, ar piniginės sumos išraiška atitinka Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymo 1 str. 1 p. keliamą tikslą - užtikrinti laukinės augalijos išteklių racionalų naudojimą, kadangi, vien atkuriamosios vertės atlyginimas pinigais, nereiškia, jog tai atperka iškirstų augalų vertę, nes bet kokiu atveju pasikeičia bendras aplinkos vaizdas, kraštovaizdis, o augalų kirtimas gali paveikti smulkią laukinę gyvūniją, jų buveines. Mano nuomone, prašymai dėl leidimų kirsti želdinius (tarp jų ir laukinius augalus) neturi būti mechaninis veiksmas, kai visiems prašantiems yra išduodami leidimai kirtimams, prieš tai apskaičiuojant želdinių atkuriamąją vertę. Siūlyčiau, jog visi prašymai būtų vertinami individualiai, prieš tai įvertinus ar želdinių kirtimas neturės neigiamos įtakos kraštovaizdžiui, laukinei gyvūnijai bei augalijai. Visiškai sutinku su mintimi, jog „žmogus, pertvarkydamas kraštovaizdį ir kurdamas kultūrinį kraštą rūbą, ne tiktai sukuria antropogeninius kraštovaizdžio komponentus, bet ir neišvengiamai keičia natūraliuosius kraštovaizdžio komponentus"[96], todėl kiekvienas laukinės augalijos galimas pokytis turi būti įvertintas labai preciziškai. Juolab, jog visuomenei yra pateikiama labai mažai informacijos, kas yra daroma su pinigais, surinktais iš atkuriamosios vertės įkainių atlyginimo.

[95] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas aplinkos apsaugos srityje, apibendrinimas", LAVT, žiūrėta 2019 m. kovo 15., https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/lvat-biuletenis-nr.-28-apibendrinimas.pdf

[96] Rūta Gajauskaitė ir kt.,*Gamtos apsauga: vadovėlis respublikos liaudies ūkio specialistų tobulinimosi instituto klausytojams* (Vilnius, 1988), 212.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003-07-22 įsakymas Nr. 391 „Dėl Žalos, padarytos augalų nacionaliniams genetiniams ištekliams bei jų augavietėms, apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo" nurodo tvarką, pagal kurią yra skaičiuojama padaryta žala augalų nacionaliniams genetiniams ištekliams. Pagal šią tvarką[97], Aplinkos apsaugos departamento pareigūnai, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo 12 str. 1 d. 16 p. privalo apskaičiuoti žalą padarytą sunaikinant ar sužalojant medžius, pažeidžiant jų gyvybines funkcijas. Visiškai aišku kaip žalą apskaičiuoti, jeigu medis nupjaunamas visiškai, tačiau kas yra medžio gyvybinių funkcijų pažeidimas, paaiškinti yra sunkiau. Visų pirma, turi būti keliamas klausimas, ar žalą apskaičiuojantys pareigūnai turi tinkamas žinias įvertinti, ar vienam, ar kitam medžiui yra pažeistos gyvybinės funkcijos, kadangi būtent nuo to priklauso žalos dydis. Ar medžio gyvybinės funkcijos yra pažeistos galima pastebėti tik po kelių mėnesių, kai medis pradėtų džiūti, todėl įvertinti ar medžio gyvybinės funkcijos pažeistos yra sudėtinga ir į tai turi būti kreipiama daugiau dėmesio, kadangi teisės aktuose nėra nurodyta, kas yra gyvybinių funkcijų pažeidimas. Štai, Kauno apygardos teismas civilinėje byloje[98] sumažino apskaičiuotos žalos dydį, nurodydamas, kad pripažinus, jog želdiniai buvo sužaloti nepažeidžiant jų gyvybinių funkcijų, pagal Įkainius apskaičiuota jų atkuriamoji vertė turi būti mažinama 2 kartus. Šis mano pateiktas pavyzdys tik patvirtinta, kaip svarbu yra, jog žala būtų apskaičiuota teisingai, o svarbiausia įvertinant, ar tam tikram augalui buvo pažeistos gyvybinės funkcijos ar ne, nes jeigu gyvybinės augalo funkcijos nebūna pažeistos, dažnai žala apskritai nėra skaičiuojama, nes preziumuojama, kad ji nebuvo visai padaryta. Kaip ir minėjau anksčiau, laukinei augalijai padaryta žala skaičiuojama vadovaujantis mano aukščiau išvardintomis žalos apskaičiavimo metodikomis ir tvarkomis, tačiau, kaip pažymi LAT[99], priteisiant jau apskaičiuotą žalos dydį, privalu įvertinti CK įtvirtintus protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principus, todėl tokiu atveju gali keisti apskaičiuotos žalos dydis, visgi akivaizdu, jog žalą skaičiuojantis subjektas tai padaryti turi teisingai, kitu atveju žala gali būti mažinama arba žalos apskaičiavimas gali būti atmestas ir ji liks visai neatlyginta.

3.4. Žalos atsiradimo prielaidos laukinės augalijos srityje

Kaip jau minėta anksčiau, laukinės augalijos ištekliai, tailaukiniai augalai ir grybai, jų dalys, augalų gyvybinės veiklos produktai (sula, sakai), kuriuos žmogus naudoja, ar gali naudoti savo

[97] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. liepos 22 d. įsakymas Nr. 391, *supra note* 90.
[98] „Kauno apygardos teismo 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-901-436/2016". https://eteismai.lt/byla/156149608286719/e2A-901-436/2016.
[99] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-465/2008", *supra note* 45.

reikmėms, tuo tarpulaukinės augalijos išteklių naudotojai - „fiziniai ir juridiniai asmenys bei įmonės, neturinčios juridinio asmens teisių, besiverčiantys laukinės augalijos išteklių ėmimu iš gamtinės aplinkos, taip pat prekyba šiais ištekliais ir perdirbimu"[100]. Būtent laukinės augalijos išteklių naudotojams, pažeidžiantiems nustatytą tvarką ir yra skirtos žalos atlyginimo metodikos ir tvarkos, kuriose nustatyti žalos dydžiai už tam tikrų laukinių augalų neteisėta rinkimą, skynimą ir t.t. Paminėtina, jog Lietuvos Respublikos aplinkos ministras yra patvirtinęs laukinės augalijos išteklių naudojimo tvarką[101], kuri iš esmės ir nurodo laukinės augalijos išteklių naudotojų teises, atsakomybę, nustato laukinės augalijos išteklių naudojimo tvarką ir ją pažeidus, būtent mano aukščiau minėtų metodikų ir tvarkų pagalba yra skaičiuojama laukinei augalijai padaryta žala.

Problema, kodėl ženkliai nemažėją administracinių nusižengimų laukinės augalijos srityje yra žymiai per mažos baudos.Štai, ANK 284 str. 1 d. numato, kad „Laukinės augalijos išteklių naudojimas pažeidžiant nustatytą tvarkąužtraukia baudą asmenims nuo dešimt iki trisdešimt eurų"[102], akivaizdu, jog tokia nuobauda yra neadekvati padarytam pažeidimui, realiai žalai aplinkai, kuri buvo padaryta. Visuose ANK straipsniuose (ANK 284 str. ir 285 str.), kurie apibrėžia pažeidimus laukinei augalijai baudos yra labai mažos, didžiausia nuobauda fiziniam asmeniui būtų taikoma už ANK 284 str. 1 d., 285 str. 1 ir 2 d. pažeidimą, kur maksimali nuobauda yra 300 eurų. Akivaizdu, jog administracinių nuobaudų dydis nuo pažeidimų neatgraso ir baudos dydžiai nėra tinkama prevencija. Manau, jog administracinėje teisėje turi būti siekiama įgyvendinti baudžiamosios teisės – neišvengiamumo principą[103], kuris teigia, kad kiekvienas padaręs nusikalstamą veiką asmuo privalo susilaukti bausmės arba kitokių baudžiamojo teisinio poveikio priemonių, kurias numato baudžiamasis įstatymas. Kitaip tariant, darantis administracinį nusižengimą asmuo turi suprasti ir žinoti, jog jo pažeidimas neliks neišaiškintas, o jis neliks nenubaustas, tai manau turėtų žymiai efektyvesnį prevencinį poveikį, nei vien baudos dydis. Atsakomybės neišvengiamumą, kaip tinkamą prevencijos priemonę nurodo ir autoriai E. Monkevičius, A. Miškinis, L. Meškys, I. Vegelė, A. Murauskaitė pažymėdami, kad „teisinės atsakomybės neišvengiamumas ir veiksmingumas taikymas pažeidėjui kitus sąmoningus asmenis verčia susilaikyti nuo neteisėtų veiksmų, vykdyti savo pareigas aplinkai ir visuomenei"[104] ANK 1 str. 1 d. nurodyta, kad šio kodekso paskirtis yra teisės priemonėmis ginti žmogaus teises ir laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo administracinių nusižengimų, tačiau visiškai akivaizdu, kad

[100] Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas, *supra note* 17.
[101] Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. balandžio 27 d. įsakymas Nr. 173, *supra note* 21.
[102] „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas". 2015.*Valstybės žinios* 11216.
[103] Romualdas Drakšas, „Bausmė. Bendrosios teorinės problemos" 1392 (1274) (2004): 26.
[104] Eduardas Monkevičius ir kt., *supra note* 29: 296.

vien nuobaudos dydis nurodytas atitinkamame ANK straipsnyje nėra veiksminga priemonė atgrasyti asmenis nuo administracinių nusižengimų.

Pažeidimų laukinės augalijos srityje nemažėja dar ir todėl, kad šioje srityje nėra tokio efektyvaus pažeidimo įrankių konfiskavimo, kaip pažeidimuose susijusiuose su laukine gyvūniją, kur asmenys dėl administracinių nusižengimų praranda brangius ginklus, automobilius, meškeres, kitus vertingus medžioklės ir žvejybos įrankius, o tuo tarpu pažeisdami ANK 284 ir 285 str. nustatytus reikalavimus, galimai prarastų tik smulkius, nevertingus daiktus. Manau, jog nėra skiriama pakankamai dėmesio, siekiant užkardyti pažeidimus prieš laukinės augalijos pažeidimus, Aplinkos apsaugos departamentas vykdo laukinės gyvūnijos apsaugos akcijas, tačiau laukinės augalijos apsauga yra nustumta į šoną, akcijos nevykdomos, o tai tikrai nepadeda mažinti pažeidimų skaičiaus bei išvengti žalos laukinei augalijai, jos ištekliams.

4. TEISMŲ PRAKTIKOS ANALIZĖ DĖL PAŽEIDIMŲ LAUKINĖS GYVŪNIJOS IR LAUKINĖS AUGALIJOS SRITYJE

Šiame skyriuje yra aptariama teismų praktika laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityje, nurodomos pagrindinės problemos, kurias išskiria teismai spręsdami klausimus dėl žalos dydžio nustatymo, jos atlyginimo. Svarbu aptarti ir įvertinti, ar laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos padarytos žalos atlyginimo srityje skirtingų teismų formuojama praktika yra vienoda, „nes tik vienoda teismų praktika, tai sąlyga asmenų lygybei prieš įstatymą užtikrinti, pasitikėjimo teise ir teisingumu, teisinio tikrumo ir saugumo garantas"[105]. Iš mano žemiau pateiktos teismų praktikos analizės matyti, jog ne visais atvejais suformuota teismų praktika yra vienoda, dažnai nuo suformuotos teismų praktikos nukrypstama. Manau, jog vienoda teismų praktika yra svarbi tam, jog atskiri subjektai vienodai aiškintų ir taikytų teisės normas, nebūtų palikta vietos interpretacijoms. Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką[106], o Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas administracinių teismų praktiką[107].

Svarbu paminėti, jog Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas ir kiti aplinkos apsaugos teisės aktai, pirmiausia yra nukreipti į tai, kad padarius žalos gamtai (laukinei gyvūnijai, laukinei augalijai, vandeniui ir kt.) turi būti siekiama „atkurti aplinkos būklę, esant galimybei, iki pirminės būklės, buvusios iki žalos aplinkai atsiradimo"[108], tačiau akivaizdu, jog padarius žalos laukinei augalijai, o ypač laukinei gyvūnijai jau nebėra įmanoma atkurti šių aplinkos komponentų į buvusią padėtį, todėl šiame skyriuje apie teismų praktiką susijusią su aplinkos atkūrimo priemonėmis nebus kalbama. Taipogi, šiame skyriuje nebus kalbama apie laukinių gyvūnų padarytą žalą (sukeltų avarijų ir t.t.), kadangi šia tema, teismų praktika yra suformuota dar 2009 metais, ji nesikeičia bei nėra šio darbo tiriamas objektas, o ir kitų studentų darbų šia tema yra parašytas ne vienas darbas.

Teismų praktika vertinama per trijų didžiųjų teisės šakų prizmes: administracinės, civilinės ir baudžiamosios. Jos viena nuo kitos skiriasi atsakomybės taikymo pagrindais, poveikio priemonėmis, atsakomybės subjektais ir kitais atsakomybės taikymo aspektais.

---

105 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo tinklapis „Aukščiausiojo Teismo kompetencija ir funkcijos", 2019 m. kovo 22 d., https://www.lat.lt/veikla/apie-teisma/veikla/27.

106 Ibid.

107 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas „Veiklos sritys", 2019 m. kovo 22 d., https://www.lvat.lt/veikla/veiklos-sritys/144.

108 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-61/2014".

Administracinė atsakomybė taikoma fiziniams asmenims (ANK 2 str. 1 d.), o nuo 2016-08-01 ji taikoma ir juridiniams asmenims (Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 35 str. 1 d.). Visiškai sutinku, jog „administracinių nuobaudų (fiziniams asmenims) ir ekonominių sankcijų (juridiniams asmenims) paskirtis yra pažeidimų prevencija ir pažeidėjų nubaudimas"[109].

Civilinė atsakomybė laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityje atsiranda tada, kai padaromi administraciniai nusižengimai numatyti ANK, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 55 - 128 straipsniuose, kurie lemią žalos atsiradimą. Pagrindinė civilinės atsakomybės už laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos funkcija yra „kompensuoti neteisėtais veiksmais padarytą žalą aplinkai"[110].

Baudžiamoji atsakomybė kyla už BKXXXVIII skyriuje numatytų veikų padarymą. Tačiau, atkreiptinas dėmesys, jog pavyzdžiui, už neteisėtą medžiojimą ar žvejojimą yra numatyta tiek baudžiamoji atsakomybė (BK 272 str.), tiek administracinė atsakomybė (ANK 290 str., 291 str). Suprantama, jog už vieną tą patį pažeidimą asmuo negali būti traukiamas tiek baudžiamojon, tiek administracinėn atsakomybėn. Jeigu pradėjus administracinio nusižengimo teiseną nustatoma, kad padaryta veika turi nusikalstamos veikos požymių, tyrimą atliekantis pareigūnas motyvuotu nutarimu perduoda surinktą medžiagą ikiteisminio tyrimo institucijai (ANK 592 str. 1 d.), nustatyti ar padaryta veika turi nusikalstamos veikos požymių galima, nustatant, ar „pažeidimai yra labai pavojingi žmonių sveikatai, gyvajai gamtai, padaro didelę žalą aplinkai – sunaikinami ar neteisėtai įgyjami gamtos ištekliai"[111]. Už neteisėtas veikas, padarius žalos laukinei gyvūnijai ir augalijai yra taikomos tokios sankcijos: bauda, laisvės apribojimas, areštas, laisvės atėmimas, viešieji darbai, o tai akivaizdžiai yra reikšmingesnės sankcijos, nei tą numato ANK ir Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, todėl pritariu minčiai, jog „baudžiamoji atsakomybė neabejotinai įgyvendina visuomenės informavimo principą, kuris tiesiogiai susijęs su prevencijos principu"[112], kadangi, jeigu asmuo yra nubaudžiamas BK nustatyta tvarka, visuomenėje, tai bet kokiu atveju turės didesnį atgarsį, nei asmuo būtų nubaustas ANK nustatyta tvarka. Pažymėtina, kad ANK nustatyta tvarka asmuo yra tik patraukiamas administracinėn atsakomybėn, o po metų nuobauda dingsta, tuo tarpu, jeigu asmuo yra nuteisiamas BK nustatyta tvarka, jis laikomas teistu[113], o tai bet kokiu atveju tam asmeniui turės didesnę prevencinę reikšmę nuo kitų aplinkosauginių pažeidimų, nei turėtų ANK

[109] Eduardas Monkevičius ir kt., *supra note* 29: 303.
[110] Ibid., 306.
[111] Ibid., 304.
[112] Ibid., 305.
[113] Vytautas Pesliakas, „Baudžiamojo kodekso bendrosios dalies nuostatų taikymo problemos. Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys", Jurisprudencija 11 (13) (2008): 11.

pagrindu skirta nuobauda. Apibendrinant, tai tiek administracinės, civilinės bei baudžiamosios teisės institutai laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos žalos apskaičiavimo, atlyginimo srityje yra orientuoti į vieną tikslą – teisingą padarytos žalos apskaičiavimą ir atlyginimą.

4.1. Teismų praktikos analizė administracinėse bylose

Nagrinėjant administracinių bylų teismų praktiką laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityje, galima pabrėžti, jog visuotinai yra sutinkama, jog „valstybės pareiga rūpintis natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, taip pat prižiūrėti, kad su saiku būtų naudojami, atkuriami ir gausinami gamtos ištekliai”[114]. Kitaip tariant, valstybė tam tikrų teisių ir pareigų apimtį dėl laukinės gyvūnijos ir augalijos nustato įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų sistema. Fizinis asmuo ar fizinių asmenų grupė žalą laukinės augalijos ar gyvūnijos ištekliams padaro administraciniu nusižengimu, todėl prieš skaičiuojant aplinkai padarytą žalą svarbu įrodyti patį administracinį nusižengimą ir „pažeidimo pobūdį, administracinėn atsakomybėn traukiamo asmens atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes”[115], o kiekvienas pažeidimas turi būti vertinamas atskirai ir kompleksiškai, nes panašaus ar netgi identiško pažeidimo faktinės aplinkybės gali skirtis. Tai įvertinti yra labai svarbu, kadangi nuo to priklauso nuobauda, jos dydis, dažnai specialiosios teisės atėmimo klausimas (medžioklės bilieto atėmimas, leidimas laikyti ginklą ir t.t.). Jeigu yra įrodoma, jog yra padarytas administracinis nusižengimas, kuriuo buvo padaryta žala laukinės gyvūnijos ir/ar augalijos ištekliams, visais atvejais privalu, mano aukščiau minėtomis žalos apskaičiavimo metodikomis ir tvarkomis apskaičiuoti padarytą žalą. Nors žalos apskaičiavimo metodikos ir tvarkos susideda iš formulių, tačiau tinkamai ją apskaičiuoti neužtenka nurodyti vien jos dydį. Teismų praktikoje yra pripažįstama, kad svarbu „atlikti žalos apskaičiavimo procedūrą ir jos rezultatus įforminti galutiniu savo sprendimu, kuriame nurodyta, kokios faktinės aplinkybės nustatytos, kokios teisės normos nulemia atitinkamą žalos paskaičiavimą, ar nėra išimčių, šalinančių žalos atlyginimą (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartys Nr. A-662-1126/2014, Nr. AS-438-1126/2014)”[116]. Vertinant šią teismo poziciją, galima teigti, jog apskaičiuojant padarytą žalą, privalu pateikti ne tik žalos dydį, bet ir nurodyti jos atsiradimo aplinkybes, nurodyti kitas reikšmingas aplinkybes, apskaičiuotą žalą tinkamai įforminti.

[114] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 21 d. nutartis adminstracinėje byloje Nr. I-4-822/2015“, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/LITEKO.4D01D58E1012.
[115] „Marijampolės apylinkės teismo 2017 m. sausio 9 d. nutartis adminstracinėje byloje Nr. A-115-482/2017“, https://eteismai.lt/byla/224413857378185/A-115-482/2017.
[116] „Panevėžio apygardos administracinio teismo teisėjų kolegijos 2015 m. gruodžio 18 d. nutartis adminstracinėje byloje Nr. I-1403-320/2015“, https://eteismai.lt/byla/58795270866484/I-1403-320/2015.

Asmuo gavęs žalos apskaičiavimo aktą, gali kelti klausimą ar jis neturi individualaus administracinio akto požymių ir negali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka. „Individualus teisės aktas apibrėžiamas kaip vienkartis teisės taikymo aktas, skirtas konkrečiam subjektui ar individualiais požymiais apibūdintų subjektų grupei"[117], todėl „sprendžiant, kokio pobūdžio yra skundžiamas administracinis aktas, turi būti vertinama teisės aktą apibūdinančių požymių visuma"[118]. Visgi, darbe šis klausimas plačiau nebus nagrinėjamas.

Padarius administracinį nusižengimą laukinės gyvūnijos ir/ar augalijos ištekliams, neretai be nuobaudos paskyrimo yra privalomas pažeidimo įrankių konfiskavimas (ANK 284 str. 1, 3 d., 290 str. 5, 6, 7 ir 8 d., 291 str. 4, 6 ir 7 d.), o padarius ANK 290 str. 4, 5 ir 8 d. nustatytus pažeidimus skiriamas ir specialiosios teisės – medžioklės teisės atėmimas. Kad pažeidimo įrankių konfiskavimas numatytas tam tikruose ANK straipsniuose yra privalomas, pagrindžia ir teismų praktika, nurodydama, kad tai yra „privaloma papildoma nuobauda"[119]. Akivaizdu, jog pažeidimo įrankių konfiskavimas yra gera prevencinė priemonė ir neretą atgraso nuo šiurkščių aplinkosauginių pažeidimų, nes kitu atveju pažeidėjai gali prarasti brangius automobilius, žvejybos įrankius ir šautuvus. Nors mano minėti ANK straipsniai įsakmiai nurodo taikyti pažeidimo įrankių konfiskavimą, tačiau teismai šios normos laikosi ne visada. Štai, Vilniaus regiono apylinkės teismo Švenčionių rumų teismas[120], nors asmenį ir pripažino kaltu, paskyrė baudą, atėmė teisę medžioti, priteisė 3593,28 eurų žalą ir ją įpareigojo atlyginti, tačiau vadovaudamasis ANK 34 str. 5 d. nekonfiskavo pažeidimo įrankio, o aplinkybių, kodėl pažeidimo įrankis nebuvo konfiskuotas, nedetalizavo. Vertinant šią situaciją, kylą klausimas, ar subjektai (administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka išnagrinėjusios institucijos (pareigūno) sprendimą dėl ANK 34 str. 5 d. taikymo sankcionuoja apylinkės teismo teisėjas) nagrinėdami administracinio nusižengimo bylas ir pritaikydami ANK 34 str. 5 d. nurodytas išimtis, visada tai daro pagrįstai. Iš bendrai suformuotos teismų praktikos dėl konfiskuojamų pažeidimo įrankių, galima daryti išvada, jog jeigu tam tikras ANK straipsnis numato pažeidimo įrankių konfiskavimą, jis ir privalo būti taikomas, o ANK 34 str.

[117] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2013 m. liepos 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS[756]-533/2013", http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=277cb58a-2523-4861-8703-b96badb911ce.

[118] „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugpjūčio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS[146]-259/2011".

[119] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. vasario 14 d. nutartis administrcacinėje byloje Nr. 2AT-2-489/2017", http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7147b7c1-6331-4519-84eb-3ce741ae5521.

[120] „Vilniaus apylinkės teismo Švenčionių rūmų 2019 m. kovo 14 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. A11.-341-763/2019".

5 d. taikomas tik tada, kai yra tam tikrų išskirtinių aplinkybių, kurios leistų skirti mažesnę nei sankcijoje numatyta minimali bauda, o toks sprendimas turi būti motyvuotas. Teismų praktikoje aiškinant konfiskavimo taikymą ne vieną kartą pabrėžta ir tai, kad „administracinės nuobaudos taikymas turi atitikti proporcingumo reikalavimą: tarp padaryto pažeidimo ir už šį pažeidimą nustatytos nuobaudos, siekiamo tikslo ir priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra"[121]. Kitaip tariant, taikyti ANK 34 str. 5 d. sprendžiant klausimą dėl pažeidimo įrankių konfiskavimo, mano minėtą ANK straipsnį galima taikyti tik tada, kai būtų nustatyta, kad paskyrus ir baudą ir pažeidimo įrankių konfiskavimą bendra nuobauda būtų per didelė ir neproporcinga padarytam administraciniam nusižengimui. Štai, teisinga ir protinga laikytina tokia nuobauda, kurią paskyrus gali būti pasiekti nuobaudos tikslai ir kuri, vertinant pažeidimo pobūdį, aplinkybes, pažeidėjo asmenybę, nėra per griežta (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys atnaujintose administracinių teisės pažeidimų bylose Nr. 2AT-4-2011, 2AT-8-2013, 2AT-60-2014, 2AT-52-511-2016, 2AT-4-489/2016). Mokslinėje literatūroje pripažįstama, kad „daikto konfiskavimas kaip administracinė nuobauda laikomas teisėtu, kai ši nuobauda pritaikoma įstatymuose numatytais atvejais ir griežtai laikantis įstatymų reikalavimų"[122], todėl labai svarbu, jog pažeidimo padarymo įrankis nebūtų konfiskuojamas tik tada, kai yra tam tikrų aplinkybių visuma.

Norint apskaičiuoti tam tikriems laukinės augalijos ištekliams padarytą žalą, labai svarbu yra paties pažeidimo nustatymo ir reagavimo dėl nustatyto pažeidimo, laikas. Pavyzdžiui, želdiniams padaryta žala apskaičiuojama Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008-06-26 įsakymu Nr. D1-343 „Dėl Želdinių atkuriamosios vertės įkainių patvirtinimo", ji skaičiuojama už kiekvieną kamieno skersmens centimetrą 1 m. kamieno aukštyje, o kai medis nupjautas, matuojamas jo kelmas. Kitaip tariant, žalą apskaičiuoti pagal mano pateiktą įsakymą galima tada, kai yra nupjauto medžio kamienas, matuojant skersmenį centimetrais, tačiau galima kelti klausimą, kaip yra tuo atveju, jeigu pažeidėjas nupjauną želdinį, o kelmą išrauną ir kaip tada apskaičiuoti žalą. Štai, Aplinkos apsaugos departamentui civilinėje byloje[123] nepavyko įrodyti žalos želdiniams, kadangi pažeidėja išrovė kelmus ir tokiu atveju apskaičiuoti žalą želdiniams tapo neįmanoma. Vertinant šį mano pateiktą pavyzdį, svarbu, kad padaryta žala būtų teisingai apskaičiuojama pagal nustatytas metodikas ir

[121]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. vasario 14 d. nutartis administrcacinėje byloje Nr. 2AT-2-489/2017", http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7147b7c1-6331-4519-84eb-3ce741ae5521.

[122] Darius Sosnovskis, „Daikto, kuris buvo administracinio teisės pažeidimo padarymo įrankis arba tiesioginis objektas, ir pajamų, kurios būtų gautos iš padaryto administracinio teisės pažeidimo, konfiskavimas" Jurisprudencija 3(2) (2011): 605. https://www.mruni.eu/upload/iblock/4ed/13%20Sosnovskis.pdf.

[123]„Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 07 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1475-340/2016, https://eteismai.lt/byla/224360274301697.

tvarkas, bet tai būtų daroma kuo greičiau, t.y. apie galimus pažeidimus sužinoję Aplinkos apsaugos departamento inspektoriai, į pranešimus reaguotų nedelsiant, o aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdytų kuo efektyviau. Tai galioja ir laukinės gyvūnijos srityje, nes laiku nerandant nušauto laukinio gyvūno palaikų arba bent tam tikrų kūno dalių, būtų neįmanoma apskačiuoti žalos.

Ši mano teismų praktikos administracinėse bylose analizės pastraipa yra susijusi su šio darbo 3.1. skyriumi, kadangi yra nurodomos žalos apskaičiavimo problematika, tačiau pateikiama šiame skyriuje, kadangi išimtinai yra taikoma tik teismuose, t.y. žalos dydžio klausimas. Štai, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010-08-17 įsakymu Nr. D1-695 „Dėl laukinių gyvūnų rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo" patvirtinta metodika yra pagrindinė, kurios pagalba apskaičiuojama žala laukiniams gyvūnams. Įdomu tai, jog šios metodikos 7 p. nurodo, kad „už sunaikintą vaikingą arba jauniklius vedžiojančią (maitinančią) 6 punkte išvardintų gyvūnų rūšių patelę nustatomas dvigubas bazinis tarifas", tai reiškia, kad jeigu yra nustatoma, kad buvo neteisėtai sumedžiota tarkim, vaikinga briedė, yra taikomas dvigubas įkainis, t.y. žala padvigubinama. Tačiau, nagrinėjant teismų praktiką, matyti, jog šia metodika galima piktnaudžiauti ir neteisėtai sumedžiojus vaikingą briedę, galima išvengti dvigubo bazinio tarifo taikymo labai paprastai. Pavyzdžiui, teismas[124] pripažino asmenį kaltu pažeidus ANK 290 str. 8 d., kadangi asmuo neteisėtai sumedžiojo vaikingą briedžio patelę ir be nuobaudos skyrimo, pažeidimo įrankių konfiskavimo ir teisės medžioti atėmimo, dar priteisė atlyginti laukinei gyvūnijai padarytą žala – 7186,56 eurus (taikytas dvigubas tarifas už briedžio patelę), o štai praktiškai identiškoje situacijoje, toks pats pažeidimas – nušauta briedžio patelė, teismas[125] jau priteisė atlyginti tik 3593,28 eurus (taikytas tarifas tik kaip už briedžio patelę), bet šioje situacijoje pritaikyta tokia žalos suma, nes po to, kai buvo nušauta briedė, ji vietoje buvo išdorota ir Aplinkos apsaugos departamento inspektorius skaičiuodamas padarytą žalą aplinkai negalėjo įvertinti ar neteisėtai nušauta briedžio patelė nebuvo vaikinga. Inspektorius negalėjo nustatyti ar neturėjo būti taikomas mano jau minėtos metodikos 7 p.,o to padaryti negalėjo, nes iš esmės pačio nušauto gyvūno jau nebuvo, jis buvo išdorotas ir pasidalintas. Atkreipiu dėmesį, jog tiek pirmo, tiek antro mano pateikto pavyzdžių nusižengimo datos labai panašios, pirmasis padarytas 2019-02-01, tuo tarpu antrasis 2019-01-12, todėl negalima atmesti galimybės, kad ir antruoju atveju nušauta briedė buvo vaikinga, tačiau to įrodyti nebuvo galimybės, nes vizualiai apžiūrėti nušauto gyvūno nebuvo galimybės. Šios

[124] „Vilniaus apylinkės teismo Švenčionių rūmų 2019 m. kovo 6 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. A11.-370-617/2019".
[125] „Vilniaus apylinkės teismo Švenčionių rūmų 2019 m. kovo 14 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. A11.-341-763/2019".

mano pateiktos faktinės situacijos nagrinėtos teismuose, parodo, jog neteisėtai sumedžiojus laukinį gyvūną, kuris patenka į metodikos[126] 7 p. taikymo sritį, tuo galima piktnaudžiauti ir neteisėtai sumedžiotą laukinį gyvūną išdoroti, pasiimti ir akivaizdu, jog tokiu atveju mano minėtas punktas taikomas negalėtų, nes nebeliktų galimybių nustatyti ar sumedžiotas gyvūnas buvo vaikingas, o tai yra akivaizdus teisės akto trūkumas. Iš atliktos teismų praktikos administracinėse bylose analizės matyti, jog teismai nagrinėdami skundus dėl paskirtų nuobaudų arba patys priimdami nutarimus administracinio nusižengimo bylose gali „pakeisti veikos kvalifikaciją pritaikant tinkamą ATPK straipsnį (jo dalį) ar kitą teisės aktą, jeigu administracinio teisės pažeidimo protokole nurodyta administracinio teisės pažeidimo esmė yra įrodyta, tačiau suklysta nurodant šio kodekso straipsnį, straipsnio dalį ar kitą teisės aktą, numatantį atsakomybę už padarytą pažeidimą"[127]. Kitaip tariant, teismai dažniausiai vertina pačią pažeidimo esmę, ar jis kvalifikuotas tinkamai, tačiau neatsižvelgia į žalos apskaičiavimo pagrįstumą, nevertinta ar žala neturi būti didesnė, o tiesiog priteisia tokią sumą, kokį žalos paskaičiavimą pateikia Aplinkos apsaugos departamentas, tačiau kaip ir minėjau, tai iš esmės yra pačių žalos apskaičiavimo metodikų trūkumai, kurie ir lemią, kad dažnai apskaičiuojama ir atlyginama ne visa realiai laukinei gyvūnijai ir/ar augalijai padaryta žala.

Siekiant užtikrinti žuvų, jų išteklių racionalų naudojimą, jų išteklių siekiantiems žvejams yra nustatyti tam tikri reikalavimai, tokie kaip ruožai, kuriuose negalima žvejoti; nustatytas žvejybos įrankių skaičius, kurį galima naudoti žvejybos metu; uždrausti naudoti tam tikri įrankiai; numatytas leidžiamų paimti žuvų kiekis bei dydis; licencijų suteikimas ir daugelis kitų reikalavimų, numatytų Žvejybos taisyklėse. Tačiau iš teismų suformuotos praktikos matyti, jog kylą tam tikrų sunkumų sprendžiant klausimus dėl žvejybos draudžiamuose ruožuose bei dėl pačios žvejybos fakto nustatymo. Visų pirma, teismų nagrinėjamose administracinio nusižengimo bylose dėl panašių pažeidimų ar netgi dėl identiškų pažeidimų, svarbu „yra ir ta, kad turi būti įvertintas kiekvienas įrodymas atskirai ir įrodymų visuma"[128], kitaip tariant turi būti nustatyta kokiu atstumu nuo vandens telkinio buvo pažeidėjas bei ar atliko veiksmus, kurie pripažįstami kaip žvejybos faktas. Iš žvejybą reglamentuojančių teisės aktų, galima susidaryti įspūdį, kad žvejybą pripažįstama, kaip aktyvūs veiksmai, tokie kaip kabliuko su masalu užmetimas į vandens telkinį, žuvies traukimas ir pan. Visgi, teismų praktikoje buvo nurodyta, kad žvejybos faktas, gali būti „siejamas ir su parengiamaisiais

[126]„Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugpjūčio 17 d. įsakymas Nr. D1-695 „Dėl Laukinių gyvūnų rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo", *Valstybės žinios* 98 (5105).
[127]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. 2AT-23/2013".
[128]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2017 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93-788/2017", https://eteismai.lt/byla/34182278270494/2K-93-788/2017.

darbais, kurie būtini siekiant pradėti žvejoti"[129], tokie darbai galėtų būti: pašaro metimas į vandenį, žvejybos vietos pasiruošimas, atvykimas į žvejybos vietą ir kiti paruošiamieji darbai, skirti žvejybai. Manau, jog ši suformuota teismų praktika iš esmės atitiko Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo keliamus tikslus - reguliuoti tvarką ir saugoti gamtos išteklius. Ši teismo nutartis, manau, patvirtino Žvejybos taisyklių nustatytą reguliavimą, kuris griežtai draudžia žvejoti tuose ruožuose, kur žvejyba yra uždrausta,o netgi buvimas tose vietose su žvejybos įrankiais būtų draudžiamas. Būtent tokių ruožų nustatymo, kur draudžiama būti esmė ir yra tokia, kad asmenys tose vietose nežvejotų, nes dažniausiai tuose ruožuose būna vertingos neršiančios žuvys, tokios kaip lašišos. Tačiau, mano jau minėta geroji teismų praktika buvo pakeista. Štai, praktiškai identiškojo situacijoje Vilniaus apygardos teismas savo nutartimi[130] pasisakė, jog „žvejyba draudžiamu būdu yra žvejyba, o ne vien buvimas vietose, kuriose žvejoti draudžiama ar tuo metu draudžiama žvejyba". Kad teismas laikosi minėtos pozicijos, o ne anksčiau suformuotos teismų praktikos liudija ir kita 2019 m. balandžio 1 d. nutartis[131], kurioje teismas remiasi mano jau minėta gerąją teismų praktiką, tačiau visgi atsižvelgė į 2019 m. vasario 26 d. nutarties argumentus ir priėmė tokį patį sprendimą, taip iš esmės pakeisdamas jau suformuotą teismų praktiką. Įdomus faktas, jog visos šios trys bylos identiškos tuo, jog administracinis nusižengimas Aplinkos apsaugos departamento inspektorių užfiksuotas nebuvo, visais trimis atvejais, pažeidimą matė liudytojai, kurie ir pranešė Aplinkos apsaugos departamentui, iš to galima daryti dar vieną išvada, kad skirtingi teismai ir teisėjai, skirtingai vertina ir liudytojų parodymus bei jų svarbą administraciniame procese. Paminėtina, kad „tokios pat (analogiškos) bylos turi būti sprendžiamos taip pat, t. y. jos turi būti sprendžiamos ne sukuriant naujas teisės taikymo ir aiškinimo taisykles, konkuruojančias su esamomis, bet paisant jau įtvirtintų"[132], tačiau iš mano pateiktos teismų praktikos analizės matyti, jog vieninga teismų praktika šiuo klausimu kol kas nėra suformuota.

Apibendrinant, atlikus administracinių bylų laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityje, teismų praktikos analizę, matyti, jog jeigu yra padaroma žala laukinei gyvūnijai ir/ar augalijai, visų pirma turi būti įrodytas pats administracinis nusižengimas, kuris sukėlė atitinkamą žalos atsiradimą, vėliau, padaryta žala pagal žalos apskaičiavimo metodikas ir tvarkas ne tik turi būti apskaičiuojama

[129]„Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. sausio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AN2-13-1020/2018", http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=2e26b157-3a03-4972-94bf-bc5caa2fe57f.

[130]„Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. vasario 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AN2-85-574/2019".

[131]„Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. balandžio 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AN2-153-898/2019".

[132]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-465/2008", https://eteismai.lt/byla/84114812144283/3K-7-465/2008.

pagal patvirtintą formulę, bet dar turi būti ir tinkamai įforminta. Pastebima, jog pažeidimo įrankių konfiskavimas yra gera prevencinė priemonė, tačiau net ir nustačius pažeidimus, teismai gana dažnai taiko ANK 34 str. 5 d. nuostatas ir konfiskavimo instituto netaiko, tačiau sprendimuose ne visada būna paaiškinama, kodėl buvo taikoma ANK 34 str. 5 d. Akivaizdu, jog siekiant nustatyti žalą ir ją teisingai apskaičiuoti, reaguoti reikia kuo greičiau, nes kitu atveju gali nelikti pažeidimo padarinių, ir tokiu atveju žalos apskaičiuoti neįmanoma, tas galioja ir mano pateiktam pavyzdžiui su vaikinga briede, kai iš esmės už du identiškus atvejus, tik vienam asmeniui atlygintina žala buvo apskaičiuota teisingu tarifu. Iš atliktos teismų praktikos analizės matyti, jog teismai dažniausiai daugiausia dėmesio skiria tik pažeidimo kvalifikacijai, nevertina ar žala apskaičiuota teisingai, ar žalos apskaičiavimo formulėje nebuvo padaryta klaidų, tuo pačiu susiduriama su problema, kaip vertinti žvejybą draudžiamuose ruožuose ir kaip apskritai apibrėžti pačią žvejybą, ko pasekoje šiuo metu turime ne visai aiškią teismų praktiką šiuo klausimu.

4.2. Teismų praktikos analizė baudžiamosiose bylose

„Administracinė atsakomybė yra pagrindinė atsakomybės rūšis, taikoma už aplinkos apsaugos pažeidimus"[133], tačiau tai nereiškia, jog BK institutas pažeidimams laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityje nėra taikomas visai. Visgi, taikant baudžiamąją atsakomybę už aplinkos apsaugos pažeidimus „teismas privalo išsamiai motyvuoti, kodėl kaltininkui taikytina baudžiamoji, o ne administracinė atsakomybė"[134]. Savo baigiamajame magistro darbe jau minėjau, jog už tuos pačius pažeidimus, gali būti taikoma arba administracinė atsakomybė (ANK), arba baudžiamoji atsakomybė (BK). Pažymėtina, jog „teismų praktikoje taip pat pažymima, kad labai svarbus yra baudžiamosios ir kitų rūšių teisinės atsakomybės atribojimo klausimas, kad ne bet kokia neteisėta veika turi būti vertinama kaip nusikalstama, kad baudžiamoji atsakomybė turi būti taikoma kaip kraštutinė, paskutinė priemonė, naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti"[135]. Įvertinant tai, akivaizdu, jog dėl žalos padarymo laukinei gyvūnijai ir/ar laukinei augalijai asmuo, asmenų grupė ar juridinis asmuo baudžiamojon atsakomybėn traukiamas tik išimtinais atvejais. Visiškai sutinku su teismų suformuota praktika, jog „kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu

[133]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96/2014", https://eteismai.lt/byla/752658710388/2K-96/2014.
[134]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-201/2008", https://eteismai.lt/byla/90674205153377/2K-7-201/2008.
[135]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-573/2012", https://eteismai.lt/byla/150414802495959/2K-573/2012.

teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.)“[136]. Iš to išplaukia, jog sprendžiant klausimą dėl atsakomybės, reikia kiekvieną atvejį vertinti atskirai, negalima visų asmenų už nušautą briedį ar stirną traukti baudžiamojon atsakomybėn. Laukinei gyvūnijai ir/ar laukinei augalijai padarytos žalos atsakomybės klausimas BK nustatyta tvarka sprendžiamas tik tada, kai yra įrodoma, jog tam tikram aplinkos komponentui buvo padaryta didelė žala. Problema ta, jog teisės aktai neapibrėžia kas yra didelė žala laukinei gyvūnijai ar laukinei augalijai. Štai, BK 212 str. 1 d. nurodo, kad turtinė žala yra 150 MGL dydžio sumą viršijanti žala, tačiau šiame straipsnyje nurodyta didelė žala nėra taikoma nusikaltimams numatytiems BK XXXVIII skyriuje, kurie apibrėžia nusikaltimus prieš laukinę gyvūnija ir augaliją. Išanalizavus teismų praktiką, galima daryti išvada, jog didelė žala laukinei gyvūnijai ir/ar augalijai ne visada yra pripažįstama dėl to, jog buvo padaryta didelė žala įvertinta pinigais. Teismų praktikoje yra nurodyta, kad „didelė žala gali būti ne tik turtinio, bet ir neturtinio pobūdžio”[137], kadangi galima sunaikinti didelę dalį laukinės augalijos, pavyzdžiui sukėlus gaisrą didelėje teritorjoje žala pagal nustatytą žalos apskaičiavimo metodiką bus didelė (pinigine išraiška), bet ji gali ir neturėti didžiulės įtakos tam tikrai laukinės augalijos rūšiai ateityje, tuo pačiu, galima sumedžioti saugomą gyvūną, kuris bus įvertintas vos keliais tūkstančiais eurų ar net mažiau, bet jis gali būti buvęs paskutinis tos rūšies atstovas Lietuvoje ir nors tokiu atveju žalos dydis (pinigine išraiška) nebus didelis, bet bus padaryta didelė žala tai gyvūno rūšiai, todėl akivaizdu, kad vien piniginės išraiškos dydis, nustatant didelės žalos gyvūnijai požymį, nepakankamas.

Kadangi tam tikros ANK normos persipina su BK normomis (už žalą padarytą laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai), todėl siekiant šias teisenas atskirti, kvalifikuojant pažeidimą, privalu nustatyti „padarinių kilimo ir jų dydžio faktines aplinkybes, atsižvelgtina ne tik į materialinių nuostolių dydį, bet ir į aplinkos apsaugos taisyklių pažeidimo pobūdį, žalos ekosistemai pobūdį ir dydį, gamtos objektų, kuriems buvo padaryta žala, vertingumą, žalos mastą, galimybę atkurti tai, kas buvo suniokota, sužalota ir pan”.[138]„Praktikoje ikiteisminio tyrimo metu didelė žala vertinama taikant analogiją, nustatytą nusikaltimuose nuosavybei, ekonomikai ir verslo tvarkai, t.y. vertinama,

[136]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2011 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-267/2011“, https://eteismai.lt/byla/250008244080120/2K-P-267/2011.
[137]„Panevėžio apygardos teismo teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-279-719/2015“, https://eteismai.lt/byla/74438886920743/1A-279-719/2015.
[138]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-54/2011“, https://eteismai.lt/byla/188688594277456/2K-54/2011.

kad žala aplinkai yra didelė, jeigu nuostoliai didesni nei 250 MGL, tačiau tai nėra taisyklė"[139], kitaip tariant, ikiteisminio tyrimo subjektai didelę žalą vertindavo per piniginę prizmę. Jeigu nustatoma žala viršija 250 MGL (šiuo metu 1 bazinės socialinės išmokos dydis – 38 eurai[140] (anksčiau 1 MGL), t.y. 9500 eurus, buvo likstama tai laikyti didele žala. Tačiau, kaip jau minėjau, tai yra klaidinga pozicija, o tai pripažįsta ir teismai, savo suformuotoje praktikoje (LAT 2006 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-376/2006), kadangi, kaip jau minėjau sunaikinus tam tikrą individą, jo rūšį, nuostoliai gali nesiekti 250 MGL, tačiau tai savaime nereiškia, kad aplinkai nepadaryta didelė žala. Sumedžiojus paskutinį laukinį gyvūną ar sunaikinus retus augalus augančius natūralioje gamtinėje aplinkoje, tikėtina, jog žala pagal žalos apskaičiavimo metodikas ir tvarkas nesiektų 9500 eurų, tačiau bet kokiu atveju tai būtų pripažįstama, kaip didelė žala, kadangi būtų netekta vieno iš aplinkos komponentų arba jų skaičius būtų stipriai sumažintas.

Paprastai, už Medžioklės taisyklių pažeidimus taikoma administracinė atsakomybė, todėl kyla klausimas, kada Medžioklės taisyklių pažeidimus vertinti per ANK, kada per BK prizmę. Dėl to, jog nėra pateiktas didelės žalos gyvūnijai sampratos išaiškinimas, skirtingi teismai, skirtingai apibrėžia, kas yra didelė žala laukinei gyvūnijai ir augalijai. Štai, Panevėžio apygardos teismas baudžiamojoje byloje[141] nesutiko su žemesnės instancijos teismo nuomone, kad nustatytas žalos dydis - 5554,91 eurai (tiek įvertintas neteisėtas sumedžiotas briedžio patinas) yra didelė žala. Nurodė, kad vien piniginės išraiškos, nustatant didelės žalos gyvūnijai požymį, nepakanka, o pirmos instancijos teismo motyvas, kad padaryta žala yra didelė vien dėl to, kad briedis priskiriamas prie stambių kanopinių žvėrių, niekuo nepagrįstas. Kad ne nustatytos žalos dydis lemią baudžiamąją atsakomybę, patvirtina vieninga teismų praktika. Štai, Panevėžio apylinkės teismo Rokiškio rūmų teismo asmenys buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn dėl neteisėto saugotinų medžių sunaikino, o kaltininkams priteista atlyginti 600 eurų žalą dėl padarytos žalos[142], todėl akivaizdu, jog ne padarytos žalos dydis lemią ar asmenys traukiami administracinėn ar baudžiamojon

[139] „Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 271^1 ir 277^1 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto"
https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:12Kl4lfhy88J:https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAD/8569a0110ae511e78dacb175b73de379/3f21b9b30b5511e78dacb175b73de379/format/ISO_PDF/+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

[140] „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. 1334 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. lapkričio 5 d. nutarimo Nr. 1206 „Dėl šalpos pensijų bazės dydžių, tikslinių kompensacijų ir valstybinių pensijų bazės dydžio patvirtinimo" pakeitimo", *TAR* 2122.
https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/41397f10051511e9a5eaf2cd290f1944.

[141] „Panevėžio apygardos teismo teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-279-719/2015", https://eteismai.lt/byla/74438886920743/1A-279-719/2015.

[142] „Pareiga atlyginti aplinkai padarytą žalą", *Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamento tinklapis*, balandžio 15, 2019, http://prd.am.lt/VI/article.php3?article_id=4676.

atsakomybėn, o pažeidimo padariniai, poveikis visuomeniai, kitiems aplinkos komponentams. Atkreipčiau dėmesį, jog didelės žalos sąvoka kartais suprantama pernelyg siaurai, todėl didelės žalos kaip ir minėjau nereiktų sieti vien tik su pinige išraiška, didelė žala gali būti ir tada, kai nusikaltimas daromas pavojingu būdų, pavyzdžiui žvejyboje - tai gali būti elektros prietaisų naudojimas. LAT savo nutartyje[143] pasisakė, kad impulsinės elektros srovės aparatų naudojimas padarė didelę žalą vandenų gyvūnijai, sutrikdė jos natūralius biologinius procesus ir todėl asmenys buvo pagrįstai patraukti baudžiamojon atsakomybėn, nors buvo įrodyta (valtyje rastos dvi sugautos žuvys) tik 602 litų (174 eurų) žala žuvų ištekliams.

Apibendrinant, tai iš ANK ir BK atitinkamų straipsnių dispozicijų palyginimo, kurios kalba apie pažeidimus laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai matyti, kad baudžiamoji atsakomybė siejama su mano jau minėtu papildomu požymiu – didelės žalos laukinei gyvūnijai ir/ar laukinei augalijai padarymu bei „potencialios žalos grėsmės aplinkai nustatymas ir tokios žalos grėsmės dydis yra lemiamas kriterijus sprendžiant baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už aplinkos teisės pažeidimus atribojimo klausimus"[144]. Iš to seka, jog baudžiamoji atsakomybė už laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytą žalą gali atsirasti tik jeigu nustatoma „gyvūnijai, augmenijai padarymo ar kitų sunkių padarinių aplinkai atsiradimo grėsme"[145]. Kaip ir minėjau anksčiau, didelės žalos ir sunkių padarinių apibrėžimo, kuriam nors iš aplinkos komponentų (laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai) nėra. Yra tik Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 32^3 str. įtvirtintas reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai apibrėžimas ir tai padaryta tik 2016-05-17, todėl „kiekvienu atveju padariniai ar jų grėsmė yra vertinami individualiai, o tai gali lemti skirtingą interpretavimą, nes sunku nustatyti ir pamatuoti konkretų pavojų ar riziką dėl žalos atsiradimo aplinkai"[146].

4.3. Teismų praktikos analizė civilinėse bylose

Kaip ir minėjau darbe, tai „laukiniai gyvūnai priklauso valstybei"[147], tuo pačiu ir laukiniai augalai yra valstybės nuosavybė. Valstybė, kaip laukinių gyvūnų ir laukinių augalų savininkė, teisės aktais yra įpareigojusi Lietuvos Respublikos aplinkos ministrą „nustatyti konkrečias elgesio

[143]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-376/2006", https://eteismai.lt/byla/130761793003938/2K-376/2006.
[144]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96/2014", https://eteismai.lt/byla/752658710388/2K-96/2014.
[145]Ibid.
[146]Ibid.
[147]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-133/2012", https://eteismai.lt/byla/280621682117550/3K-3-133/2012.

taisykles, skirtas reguliuoti laukinių gyvūnų gausą"[148], kitaip tariant tam tikras viešojo administravimo subjektas yra įpareigotas reguliuoti laukinių gyvūnų ir laukinių augalų gausą, jų tinkamą išteklių naudojimą. Gausos reguliavimas reiškia, jog turi būti užtikrinama, jog tam tikrų laukinių gyvūnų ir laukinių augalų rūšių nebūtų per daug ir tai netaptų nevaldoma situacija. Dėl laukinės gyvūnijos populiacijos valdymo yra dvi teismų suformuotos nuomonės, štai Konstitucinis teismas dar 2005 metais nurodė„kad ji yra labai dinamiška, laisvėje esantys laukiniai gyvūnai keičia savo buvimo vietą, dėl to laukinės gyvūnijos, kaip visumos, valdymas ir disponavimas ja (kaip daiktu) yra neįmanomas"[149], taigi, yra manoma, kad laukinių gyvūnų populiacijos iš esmės negali suvaldyti, nes jie juda tarp skirtingų miškų, vietovių, netgi tarp skirtingų šalių, tačiau aš visgi pritariu kitai teismų suformuotai nuomonei, jog „laukiniai žvėrys nėra absoliučiai nevaldomi"[150], kadangi gali būti išduodama daugiau kvotų gyvūnams sumedžioti; žuvų atveju (jeigu yra tam tikros populiacijos per daug ir ji kelią grėsmę kitoms žuvims) galimas didinamas tam tikrų žuvų sugavimo limitas, mažinamas sugaunamų ir galimų paimti žuvų dydis; laukinių augalų atveju – valstybė gali įpareigoti pavaldžius subjektus naikinti tam tikras rūšis ir taip palaikyti balansą tarp laukinių augalų. Taigi, aš nevisiškai sutikčiau su mano aukščiau paminėta Konstitucinis teismo2005-05-13 nuomone, jog laukinių gyvūnų (tarp jų laukinių augalų, žuvų) populiacijos valdymas nėra įmanomas. Valstybė, kaip tam tikrų aplinkos komponentų savininkė (laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos) turi įpareigoti tam tikrus subjektus vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, o tai reiškia, jog privalo „užtikrinti, rūpintis natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūrėti, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos ištekliai"[151].

Žala laukinės gyvūnijos ar laukinės augalijos ištekliams yra deliktinė civilinė atsakomybės rūšis. Kaip ir minėjau anksčiau, vien tai, jog atsakinga institucija apskaičiuoja žalą pagal patvirtintą metodiką ar tvarką dar nereiškia, jog šioji bus priteista. Teismų praktikoje pažbrėžiama, jog labai svarbu įrodyti priežastinį ryšį, o „priežastinis ryšys yra, jeigu asmuo turėjo pareigą ką nors atlikti, kokiu nors būdu veikti, tačiau neveikė, ir toks, neadekvatus susiklosčiusiai faktinei situacijai, jo elgesys pakankamai prisidėjo prie žalos atsiradimo, tiesiogiai sukeldamas žalingus padarinius arba

[148]„Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2013 m. liepos 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A[492]-1155/2013",http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e16b657e-6535-4127-a2c6-1741a9aa76f7.

[149]„Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas", http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta240/content.

[150]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-138/2009", https://eteismai.lt/byla/114916965750989/3K-3-138/2009.

[151]„Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1065-560/2012", https://eteismai.lt/byla/33942747143847/2A-1065-560/2012.

sukurdamas sąlygas tokiems padariniams atsirasti"[152]. Teismų praktikoje minima pareiga ką nors atlikti, laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityje, reiškia, jog asmuo turi pareigą laikytis nustatytų reikalavimų, tokių kaip Medžioklės taisyklių, Žvejybos taisyklių ir kt. Paminėčiau, jog priežastinį ryšį galima skirti į du etapus: faktinis (kai sprendžiama, ar konkretūs neigiami padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo (conditio sine qua non testas) ir teisinis (kai sprendžiama, ar žalingi padariniai teisine prasme nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo). Iš teismų suformuotos praktikos matyti, kad, net ir nesant „faktinio priežastinio ryšio, teisinis priežastinis ryšys gali būti nustatomas ir to gali pakakti civilinei atsakomybei taikyti"[153]. Sprendžiant klausimą dėl žalos atlyginimo ir priteisimo, svarbu nustatyti „ar priežastinis ryšys yra tiesioginis (kai dėl teisinę pareigą pažeidusio asmens veiksmų žala atsirado tiesiogiai) ar netiesioginis (kai asmens veiksmais tiesiogiai nepadaryta žalos, tačiau sudarytos sąlygos žalai atsirasti ar jai padidėti)"[154]. Kas yra tiesioginis priežastinis ryšys nustatyti yra labai lengva, tai gali būti neteisėtai sumedžiotas gyvūnas, neteisėtai sugautos žuvys, o štai netiesioginis priežastinis ryšys yra tada, kai asmens veiksmai (veikimas, neveikimas) nėra vienintelė žalos atsiradimo priežastis, jie tik prisideda prie sąlygų šiai žalai kilti sudarymo, t. y. kartu su kitomis neigiamų padarinių atsiradimo priežastimis pakankamu laipsniu lemia šių padarinių atsiradimą. Kaip pavyzdį, galėčiau pateikti laukinio gyvūno paėmimą iš natūralios jo gamtinės aplinkos. Pagal teismų suformuotą praktiką „laukinio gyvūno savavališkas paėmimas iš gamtos visada reiškia žalos gamtai padarymą"[155], kitaip tariant paėmus laukinį gyvūną iš jo natūralios gamtinės aplinkos, jam žala padaroma vien dėl to, kad jis yra paimtas iš savo gamtinės aplinkos. Laukinio gyvūno savavališkas paėmimas iš jo gamtinės aplinkos yra aplinkybė prisidedanti prie žalos kilimo, kadangi gyvūnas gali gyventi ir nelaisvėje, tačiau prarastų išgyvenimo įgūdžius, negalėtų daugintis ir toks jo paėmimas (neteisėtas) būtų netiesioginis priežastinis ryšys, lėmęs žalos atsiradimą. Pažymėtina, kad turtinė žala gali būti civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje dalyku, tačiau iš atliktos teismų praktikos analizės matyti, jog dažnai civiliniai ieškiniai dėl laukinei gyvūnijai ir/ar augalijai padarytos žalos paliekami nenagrinėti (pvz. 2014-01-14 baudžiamoji byla 2K-96/2014) ir juos tenka teikti civiline tvarka iš naujo.

[152]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-91/2010", https://eteismai.lt/byla/117887783299027/3K-3-91/2010.
[153]Ibid.
[154]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplestinės septynių teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-144/2014", https://eteismai.lt/byla/125768258914233/3K-7-144/2014.
[155]„Panevėžio apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2A-879-755/2016", https://eteismai.lt/byla/19878532602675/e2A-879-755/2016.

Kaip ir minėjau savo darbe anksčiau, vien apskaičiuoti žalą ir ją pateikti, kaip civilinį ieškinį nepakanka. Pažymėtina, jog teismų praktikoje jau gana senai yra pripažįstama, kad „pagal bendrąsias įrodinėjimo naštos paskirstymo taisykles ieškovas, pareikšdamas reikalavimą dėl žalos atlyginimo,privalo įrodyti atsakovo neteisėtus veiksmus, žalos padarymo faktą ir dydį,priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir žalos padarymo"[156]. Iš to išplaukia, jog subjektas atlikęs žalos apskaičiavimą ir pateikęs teismui ieškinį turi pagrįsti savo žalos apskaičiavimą bei įrodyti visas sąlygas būtinas deliktinei atsakomybei atsirasti. Pagrindinė deliktinės civilinės atsakomybės funkcija yra kompensacinė, o reiškia, kad „civilinė atsakomybė yra skirta grąžinti nukentėjusį asmenį į ankstesnę (iki delikto padarymo) padėtį (lot. restitutio in integrum)"[157], tačiau padarius žalos laukinei gyvūnijai, jos į buvusią padėtį atstatyti neįmanoma, todėl taikoma kompensacinė atlyginimo tvarka. Atkreiptinas dėmesys, jog pats žalos apskaičiavimas, jo suma nėra absoliutūs, t.y. net ir pagal patvirtintas žalos apskaičiavimo metodikas ar tvarkas apskaičiuota žala, teismo nuožiūra, vadovaujantis protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principais gali būti sumažinta. Iš to seka, jog subjektai pateikę civilinius ieškinius dėl žalos atlyginimo, privalo įrodyti žalos padarymo faktą ir žalos dydį, o atlikdami žalos apskaičiavimą dar turi įvertinti „neigiamo poveikio aplinkai reikšmingumą, natūralaus aplinkos atsikūrimo galimybes ir laiką"[158], kitu atveju teismai, gali nukrypti nuo metodikos ar tvarkomis apskaičiuotų sumų dydžio.

Apibendrinant, tai žalos atlyginimas, jos dydis visų pirma siejasi su administraciniu nusižengimu, numatytu ANK arba nusikaltimu, numatytu BK, kadangi būtent iš tokių veikų ir atsiranda žala laukinei gyvūnijai ir/ar laukinei augalijai. Visgi, jeigu yra padaroma žala, ją reikia visų pirma įvertinti pagal tuo metu galiojančią tvarką, ją tinkamai įforminti. Pažymėtina, kad subjektui teikiančiam ieškinį dėl žalos atlyginimo tenka įrodyti tam tikras žalos atsiradimo sąlygas: žalos padarymo faktą ir žalos dydį, o sprendžiant klausimą, ar yra padaryta žala aplinkai, būtina nustatyti vieną iš šių elementų „neigiamą gamtos elementų pokytį arba šių elementų funkcijų, turimų savybių, naudingų aplinkai ar žmonėms, pablogėjimą"[159], kitaip tariant, vien šabloniško žalos apskaičiavimo ir ieškinio pateikimo teismui, nepakanka, padarytą žalą privalu įrodyti.

[156]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylį teisėjų kolegijos 2008 m. rugpjūčio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372/2008", http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=33372.
[157]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-465/2008", https://eteismai.lt/byla/84114812144283/3K-7-465/2008.
[158]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylį teisėjų kolegijos 2018 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-701/2018", https://eteismai.lt/byla/179051394917707/e3K-3-89-701/2018.
[159]„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylį teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-165/2010", https://eteismai.lt/byla/106331773345424/3K-3-165/2010.

IŠVADOS

1. Apibendrinant mokslinėje literatūroje, teismų praktikoje analizuojamas laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos sampratas, padariau išvadas, jog *laukinė gyvūnija* - laisvėje ir nelaisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų visuma, kuri yra labai dinamiška, laisvėje esantys laukiniai gyvūnai keičia savo buvimo vietą, todėl valstybės, kaip laukinių gyvūnų savininkės pareiga yra užtikrinti tinkama laukinių gyvūnų ir jų išteklių apsaugą, tuo tarpu *laukinė augalija* - tai gamtoje augantys augalai, grybai ir jų bendrijos, jų dalys, taip pat jų sėklos, vaisiai, kurie auga natūraliai. Tiek laukinė gyvūnija, tiek laukinė augalija yra vieni iš svarbiausių aplinkos komponentų sudedamųjų dalių, todėl jų apsauga, tinkamas išteklių naudojimas yra labai svarbus ir reglamentuotas daugiau kaip trisdešimtyje tarptautinių, Europos Sąjungos bei nacionalinės teisės aktų. Laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos apsaugos institutas yra reglamentuotas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentais, tarptautinėmis konvencijomis, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, nacionaliniais įstatymais ir poįstatyminiais teisės aktais.

2. Išanalizavus aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdančio subjekto – *Aplinkos apsaugos departamento* kontrolės sistemą, matyti, jog Aplinkos apsaugos departamentas yra didžiausias subjektas, vykdantis valstybinę aplinkos apsaugą, taikantis administracinio poveikio priemones, vykdantis įvairias prevencines akcijas, organizuojantis reidus. Susisteminus gautus duomenis, matyti, jog nuo 2016 metų administracinių nusižengimų laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityse mažėja, tačiau vis dar yra padaroma labai šiurkščių pažeidimų, ko pasekoje būna padaroma didžiulė žala įvairiems aplinkos komponentams. Visgi, vertinant bendrai, darau išvada, jog aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę Aplinkos apsaugos departamentas vykdo efektyviai. Pažymėtina, jog šiuo metu Aplinkos apsaugos departamente galiojanti tvarka suteikia asmenims teisę geranoriškai atlyginti padarytą žalą, ją mokėti dalimis, išdėstant dviejų metų laikotarpiui. Jeigu žala geranoriškai nėra atlyginama, Aplinkos apsaugos departamentas teikia civilinius ieškinius dėl žalos atlyginimo, o iš atliktos Aplinkos apsaugos departamento veiklos analizės matyti, jog didžioji dauguma pateiktų civilinių ieškinių yra pilnai patenkinami. Išanalizavus Aplinkos apsaugos departamento žalos atlyginimo tvarką, darytina išvada, kad ji yra gera ir efektyvi, kadangi visi žalos apskaičiavimo aktai yra teikiami atlyginimui (jeigu žala nėra pripažįstama mažareikšme), civiliniai ieškiniai rengiami laiku ir kvalifikuotai.

3. Lietuvoje galioja penkios metodikos ir keturios tvarkos, skirtos įvertinti ir apskaičiuoti žalą, padarytą laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai ir/ar jos ištekliams. Atlikus teisės aktų analizę,

darytina išvada, jog pagrindinės problemos žalos apskaičiavimo atveju *laukinės gyvūnijos* srityje yra tos, jog mažareikšmės žalos institutas reguliuojamas netinkamai ir mažareikšmės žalos suma turėtų būti mažinama (šiuo metu 62 eurai) arba išvis panaikinta; galiojantys teisės aktai nesudaro galimybės įvertinti realios padarytos žalos laukinių gyvūnų buveinėms bei įvertinti žuvų gyvybingumą; o vandens telkinių nuomos sistema šiuo metu yra reglamentuota ir reguliuojama netinkamai. *Laukinės augalijos* žalos apskaičiavimo metodikų ir tvarkų problematika ta, jog želdinių žalos įkainiai yra prilyginti atkuriamosios vertės įkainiams; nėra aiškios tvarkos, kaip nustatyti, ar augalų gyvybinės funkcijos yra pažeistos; leidimai kirsti augalus išduodami neįvertinus, kokį tai turės pokytį kitiems aplinkos komponentams - kraštovaizdžiui, smulkiai laukinei gyvūnijai; pabrėžtina, jog kai kurie teisės aktai neturi aktualios redakcijos ir žalos apskaičiavimo sumos nurodytos litais. Kaip pagrindinias *laukinės gyvūnijos* apsaugą reglamentuojančių teisės aktų spragas, nurodyčiau nereguliuojama invazinių gyvūnų gaudymą, kas sukelia pavojų saugomiems laukiniams gyvūnams bei Medžioklės taisyklių dviprasmiškai suprantamą vilkų medžioklės reguliavimą, kuris yra nesuprantamas. Tuo tarpu *laukinės augalijos* srityje, tai juokingai mažos baudos, neretai siekiančios vos kelis eurus arba užtraukiančios įspėjimą bei neveikiantis pažeidimo įrankių konfiskavimo, kaip prevencinės priemonės, institutas, nes pažeidėjai nerizikuoja prarasti brangių daiktų, kaip pavyzdžiui pažeidėjai neteisėtos medžioklės ar žvejybos atvejais.

4. Žala laukinei gyvūnijai ir/ar augalijai gali būti atlyginama administracinės, baudžiamosios ar civilinės teisės instituto pagalba. Šios teisės šakos skiriasi atsakomybės taikymo pagrindais, poveikio priemonėmis. Išanalizavus teismų praktiką, galima daryti išvadą, jog *administracinėse bylose* visų pirma turi būti įrodytas administracinis nusižengimas, dėl kurio atsirado žala; privalomas konfiskatų institutas ne visada yra taikomas, taipogi šiuo metu nėra vieningos teismų praktikos, kuri apibrėžtų, kas yra žvejyba. *Baudžiamosiose bylose* esminis faktorius yra žalos dydis, tiesa, ir dabar nėra apibrėžta, kas yra didelė žala. Todėl, ne visada yra aišku kuo remiantis asmuo yra traukiamas ne administracinėn, o baudžiamojon atsakomybėn. *Civilinėse bylose* svarbu tinkamai apskaičiuoti žalą ir ją įforminti, o įrodinėjimo našta nugula ant žalą pateikusio subjekto pečių, tačiau pažymėtina, jog teismams yra suteikta teisė mažinti žalos apskaičiavimą atsižvelgiant į protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principus, kas reiškia, jog žalos apskaičiavimas, jo suma nėra absoliutūs.

PASIŪLYMAI

Įvertinus aukščiau aptartą laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos atsiradimo, apskaičiavimo ir atlyginimo reglamentavimo ir reguliavimo problematiką, atsižvelgiant į magistro baigiamajame darbe keltus ir įvykdytus uždavinius bei pateiktas išvadas, teikiu šiuos pasiūlymus:

1. Lietuvos Respublikos aplinkos ministras atskirais įsakymais yra patvirtinęs devynias skirtingas laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos apskaičiavimo metodikas ir tvarkas, kurios visos yra atskiri ir skirtingi teisės aktai, todėl siekiant įgyvendinti Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 str. 2 d. 6 p. teisinio aiškumo principą, teisinio reguliavimo aiškumo principą, ***siūlytina*** visas devynias atskiras žalos apskaičiavimo metodikas ir tvarkas konsoliduoti ir apjungti į vieną teisės aktą, kad tiek subjektams skaičiuojantiems žalą, tiek asmenims, kurie padaro žaloą, visas metodikas ir tvarkas būtų galima rasti viename teisės akte.

2. Baigiamojo darbo 3.2. dalyje minėjau teisinio reguliavimo trūkumus, ko pasekoje atsiranda grėsmė žalai atsirasti. Atsižvelgiant į mano minėtą pavyzdį dėl vilkų medžioklės, ***siūlytina*** papildyti Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių 15.2.6 p., nurodant, kad „vilkų medžiojimo sezonas pradedamas tik tada, kai Lietuvos Respublikos aplinkos ministras nustatyta tvarka patvirtiną ir paskelbia vilkų sumedžiojimo limitą“. Šis pasiūlymas teikiamas tuo tikslu, jog vilkų medžiojimo sezonas prasidėtų tik tada, kai būtų numatytas aiškus vilkų sumedžiojimo limitas bei vilkų limitas būtų nustatytas pagal rajonus, kadangi šiuo metu iš esmės teisės aktai suteikia teisę pradėti medžioklę dar prieš nustatant vilkų medžioklės limitus.

3. Nagrinėjant teisės aktus, reglamentuojančius laukinei gyvūnijai padarytos žalos apskaičiavimą, verta pažymėti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010-08-17 įsakymu Nr. D1-695 „Dėl laukinių gyvūnų rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo” patvirtintą metodiką, kuri sudaro galimybes piktnaudžiauti teisės aktų trūkumais, t.y. neteisėtai sumedžiojus vaikingą arba jauniklius vedžiojantį laukinį gyvūną, jį išdoroja ir tada nelieka galimybės apskaičiuojant žalą taikyti padidinto tarifo, todėl ***siūlytina*** Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010-08-17 įsakymo Nr. D1-695 „Dėl laukinių gyvūnų rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo” 7 p. papildyti, kad „dvigubas bazinis žalos apskaičiavimo tarifas skaičiuojamas ir tada, kai neteisėtai sumedžiotas laukinis gyvūnas išdorojamas ir pasidalijamas iki atvykstant aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdantiems pareigūnams”.

4. Darbe aptariau teisės aktų spragą, dėl kurios žala tam tikriems laukinės augalijos komponentams – želdiniams yra skaičiuojama pagal atkuriamosios vertės įkainius, t.y. asmenys,

kurie pagal nustatytą tvarką gauną leidimus ir nori iškirsti tam tikrus saugotinus želdinius privalo atlyginti atkuriamąją jų vertę, tuo tarpu asmenys, kurie kerta želdinius be jokių leidimų, neteisėtai, nustačius pažeidimus, žalą atlygina pagal tokius pačius įkainius, kaip ir tie, kurie želdinius kerta pagal teisės aktų reikalavimus, todėl ***siūlytina*** Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008-06-26 įsakymą Nr. D1-343 „Dėl Želdinių atkuriamosios vertės įkainių patvirtinimo" papildyti 14 p. nurodant, kad „Nustačius neteisėtą želdinių kirtimą, šio Įsakymo 2, 3, 6,10, 11 ir 12 p. nurodyti įkainiai apskaičiuojant neteisėtais veiksmais padarytą žalą yra dvigubinami". Būtent, papildžius teisės aktą šiuo mano siūlomu reguliavimu, būtų sumažinama pažeidimų, kai želdiniai yra kertami be leidimų, nes tokiu atveju žymiai mažiau išlaidų pareikalautų želdinių kirtimas pagal teisės aktų reikalavimus, nei kaip yra dabar. Kadangi dabar nėra prasmės želdinius kirsti turint leidimą, nes kertant neturint leidimo tektų atlyginti tiek pat, be to reikia nepamiršti, jog leidimo išdavimas užtrunka, todėl dauguma renkasi kirsti neturint nustatyta tvarka išduoto leidimo.

5. Aplinkos apsaugos departamento pareigūnai veikia pagal Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo jiems suteiktus įgaliojimus, o viena iš funkcijų yra ūkio subjektų kontrolė, o ši yra atliekama vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. vasario 26 d. įsakymu Nr. D1-1450 „Dėl Ūkio subjektų veiklos planinių ir neplaninių patikrinimų, vykdant aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, reikalavimų aprašo patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. 327 „Dėl Kontroliuojamų objektų tikrinimo dažnumo nustatymo regionų aplinkos apsaugos departamentuose tvarkos" pripažinimo netekusiu galios" (toliau – Patikrinimų tvarka). Aplinkos apsaugos departamentas turi padalinių daugumoje Lietuvos miestų, o dauguma Aplinkos apsaugos departamente dirbančių pareigūnų yra medžiotojai ir priklauso tam tikriems medžiotojų klubams tuose miestuose kur ir vykdo aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, todėl ***siūlytina*** Patikrinimų tvarkos 6 p. kuris kalba apie atvejus, kada Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnas negali atlikti ūkio subjekto veiklos patikrinimo, papildyti 5 papunkčiu, nurodant, kad „Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnas negali atlikti medžiotojų klubo ar būrelio patikrinimo, jeigu pats priklauso medžiotojų klubui ar būreliui tame pačiame rajone, kuriame atlieka planinį patikrinimą". Tokiu nustatytu draudimu išvengtume piktnaudžiavimo tarnyba,o patikrinimai būtų skaidresni, nes būtų išvengta korupcijos apraiškų.

6. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai ***siūlytina*** koreguoti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. sausio 12 d. įsakymo Nr. 14 „Dėl Mėgėjų žvejybos vidaus vandenyse taisyklių patvirtinimo" 4.2 p. detaliau apibrėžiant, kas apskritai yra žvejyba, bei nurodant kokie aktyvūs veiksmai žvejybos vietoje pripažįstami žvejyba.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. 1992. *Valstybės žinios* 33 (1014).
2. „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas”. 2015. *Valstybės žinios* 11216.
3. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas”. 2000. *Valstybės žinios*89 (2741).
4. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas”. 2000. *Valstybės žinios* 74 (2262).
5. „Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas“. 1997. *Valstybės žinios* 108 (2726).
6. „Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas“. 1999. *Valstybės žinios* 60 (1944).
7. „Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas“. 1997. *Valstybės žinios* 108 (2727).
8. „Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas“. 1993. *Valstybės žinios* 63 (1188).
9. „Lietuvos Respublikos miškų įstatymas“ 1994. *Valstybės žinios* 96 (1872).
10. „Lietuvos Respublikos mėgėjų žvejybos įstatymas“. 2004. *Valstybės žinios* 118 (4396).
11. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 22 d. nutarimas Nr. 1138 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 84 (2353).
12. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 gegužės 26 d. nutarimas Nr. 634 „Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 86 (3119).
13. „Atskiri griežtosios deliktinės atsakomybės atvejai Lietuvos kasacinėje jurisprudencijoje2018-05-23“, LAT, žiūrėta 2019 m. vasario 21 d, https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos/67.
14. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas aplinkos apsaugos srityje, apibendrinimas“, LAVT, žiūrėta 2019 m. vasario 21 d, https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/lvat-biuletenis-nr.-28-apibendrinimas.pdf
15. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. spalio 11 d. įsakymas Nr. 512 „Dėl Leidimų naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienete tvarkos patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 98 (4344).
16. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugpjūčio 17 d. įsakymas Nr. D1-695 „Dėl Laukinių gyvūnų rūšims ir jų buveinėms padarytos žalos apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 98 (5105).

17. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2019 m. kovo 12 d. įsakymas Nr. D1-142 „Dėl mažareikšmės žalos išieškojimo išlaidų dydžio patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 4023.
18. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2017 m. sausio 9 d. įsakymas Nr. D1-27 „Dėl Vidaus vandenyse padarytos žalos žuvų ištekliams apskaičiavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 651.
19. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gegužės 25 d. įsakymas Nr. D1-230 „Dėl Žalos aplinkai ir kitų nuostolių pripažinimo mažareikšme žala tvarkos aprašo ir Mažareikšmės žalos išieškojimo išlaidų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 59 (2102).
20. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. vasario 28 d. įsakymas Nr. D1-154 „Dėl mažareikšmės žalos išieškojimo išlaidų dydžio patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 3523.
21. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. lapkričio 28 d. įsakymas Nr. D1-810 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. rugpjūčio 16 d. įsakymo Nr. D1-433 „Dėl Invazinių Lietuvoje organizmų rūšių sąrašo patvirtinimo ir dėl kai kurių aplinkos ministro įsakymų pripažinimo netekusiais galios“ pakeitimo” , *Valstybės žinios* 29280.
22. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gegužės 16 d. įsakymas Nr. D1-228 „Dėl Aplinkos atkūrimo priemonių parinkimo bei išankstinio pritarimo gavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 59 (2099).
23. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2013 m. sausio 2 d. įsakymas Nr. D1-1 „Dėl Leidimų naudoti žvejybos plotus išdavimo ir panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo ir leidimų naudoti žvejybos plotus sąlygų vykdymo kontrolės“ , *Valstybės žinios* 2 (49).
24. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. sausio 28 d. įsakymas Nr. D1-93 „Dėl Darbų organizavimo žuvų dusimo atveju tvarkos aprašo patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 16 (756).
25. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. liepos 22 d. įsakymas Nr. 391 „Dėl Žalos, padarytos augalų nacionaliniams genetiniams ištekliams bei jų augavietėms, apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 79 (3615).
26. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. D1- 343 „Dėl Želdinių atkuriamosios vertės įkainių patvirtinimo“, *Valstybės žinios* 74 (2907).
27. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 12 d. nutarimas Nr. 206 „Dėl Kriterijų, pagal kuriuos medžiai ir krūmai, augantys ne miškų ūkio paskirties žemėje, priskiriami saugotiniems, patvirtinimo ir medžių ir krūmų priskyrimo saugotiniems“ , *Valstybės žinios* 33 (1151).

28. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. balandžio 27 d. įsakymas Nr. 173 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 20 d. nutarimo Nr. 1446 „Dėl Laukinės augalijos įstatymo įgyvendinimo“ 2 punkto vykdymo“. 2000. *Valstybės žinios* 37 (1046).

29. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. balandžio 6 d. įsakymas Nr. D1-277 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentų reorganizavimo“, *Valstybės žinios* 6090.

30. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. 1334 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. lapkričio 5 d. nutarimo Nr. 1206 „Dėl šalpos pensijų bazės dydžių, tikslinių kompensacijų ir valstybinių pensijų bazės dydžio patvirtinimo“ pakeitimo“, *TAR* 2122.

31. „Aplinkos apsaugos agentūros 2018-11-14 įsakymas Nr. AV-292“.

Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktai:

1 „Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis“. 2004. *Valstybės žinios*2 (2).

2. „Europos parlamento ir tarybos direktyva 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti)“ [2004] L143/56.

3. „Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“. 2001. *Valstybės žinios*. 73 (2572).

4. „Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1107/2009 dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką ir panaikinantis Tarybos direktyvas 79/117/EEB ir 91/414/EEB“.

5. „Komisijos reglamentas (EB) Nr. 865/2006, nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą įgyvendinimo taisykles“.

6. „Tarybos direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 92/43/EEB. 1992”.

7. „Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija“. 1996. *Valstybės žinios* 91 (2126).

8. „Migruojančių laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo konvencija“. 2001. *Valstybės žinios* 50 (1742).

9. Europos Parlamento ir tarybos reglamentas Nr. 1143/2014 2014 m. spalio 22 d. „Dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo”, žiūrėta 2019 m. vasario 20 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32014R1143.

Speciali literatūra:

1. Drakšas, Romualdas, „Bausmė. Bendrosios teorinės problemos“ 1392 (1274) (2004).

2. Europos Komisijos pranešimas Jungtinių Tautų konferencijoje. *Aplinka ir vystymasis*. Rio De Žaneiras, 1992.

3. *Invazinės rūšys Lietuvoje* Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, 2017

4. Gajauskaitė, Rūta, Jurgis Jurgelis, ir Karolis Jankevičius.*Gamtos apsauga: vadovėlis respublikos liaudies ūkio specialistų tobulinimosi instituto klausytojams*. Vilnius, 1988.

5. Ragulskytė-Markovienė, Rasa. *Aplinkos teisė. Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais*. Vilnius: Eugrimas, 2005.

6. Meškys, Linas. „Juridinių asmenų administracinė atsakomybė aplinkosaugos srityje: griežtos doktrinos įtvirtinimo galimybė". *Jurisprudencija* 9 (87) (2006).

7. Marcijonas, Antanas, ir Bronius Sudavičius. *Ekologinė teisė.* Vilnius: Eugrimas, 1996.

8. Monkevičius, Eduardas. *Žalos aplinkai atlyginimo problemos.* Paskaitų kursas, 2013.

9. Monkevičius, Eduardas, Algirdas Miškinis, Linas Meškys, Ignas Vegelė, ir Agnė Murauskaitė. *Aplinkosaugos teisė.* Vilnius. Justitia., 2011.

10. Monkevičius, Eduardas, „Aplinkosaugos santykių teisinio reguliavimo problemos" *Jurisprudencija* 10(112) (2008).

11. Kučinskas, Albertas. *Administracinė atsakomybė už pažeidimus miškų apsaugos ir išteklių naudojimo sriyje.* Vilnius: Justitia, 2004.

12. Pesliakas, Vytautas, „Baudžiamojo kodekso bendrosios dalies nuostatų taikymo problemos. Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys" *Jurisprudencija* 11 (13) (2008).

13. Sosnovskis, Darius, „Daikto, kuris buvo administracinio teisės pažeidimo padarymo įrankis arba tiesioginis objektas, ir pajamų, kurios būtų gautos iš padaryto administracinio teisės pažeidimo, konfiskavimas" *Jurisprudencija* 3(2) (2011).

14. Stravinskienė, Vida. *Ekologijos įvadas: paskaitų medžiaga*. Kaunas : VDU, 2001.

15. Venckus, Zenonas. *Aplinkos apsaugos politika ir teisė*. Vilnius: Technika, 2007.

Lietuvos Respublikos teismų praktika:

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. spalio 26 d. nutarimas", žiūrėta 2019 m. vasario 20 d., https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta289/content.

2. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas", žiūrėta 2019 m. balandžio 20 d., http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta240/content.

3. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-376/2006", žiūrėta 2019 m. kovo 20 d., https://eteismai.lt/byla/130761793003938/2K-376/2006.
4. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-201/2008", žiūrėta 2019 m. vasario 25 d., https://eteismai.lt/byla/90674205153377/2K-7-201/2008.
5. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylį teisėjų kolegijos 2008 m. rugpjūčio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372/2008", žiūrėta 2019 m. kovo 4 d., http://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=33372.
6. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-465/2008", žiūrėta 2019 m. vasario 20 d., https://eteismai.lt/byla/84114812144283/3K-7-465/2008.
7. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-138/2009", žiūrėta 2019 m. kovo 20 d., https://eteismai.lt/byla/114916965750989/3K-3-138/2009.
8. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-91/2010", žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d., https://eteismai.lt/byla/117887783299027/3K-3-91/2010.
9. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-165/2010", žiūrėta 2019 m. vasario 5 d., https://eteismai.lt/byla/106331773345424/3K-3-165/2010.
10. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-54/2011", žiūrėta 2019 m. vasario 5 d., https://eteismai.lt/byla/188688594277456/2K-54/2011.
11. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2011 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-267/2011", žiūrėta 2019 m. kovo 5 d., https://eteismai.lt/byla/250008244080120/2K-P-267/2011.
12. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-133/2012", žiūrėta 2019 m. kovo 5 d., https://eteismai.lt/byla/280621682117550/3K-3-133/2012.

13. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-573/2012“, žiūrėta 2019 m. kovo 5 d., https://eteismai.lt/byla/150414802495959/2K-573/2012.
14. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. rugsėjo 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. 2AT-23/2013“.
15. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96/2014“, žiūrėta 2019 m. kovo 15 d., https://eteismai.lt/byla/752658710388/2K-96/2014.
16. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-144/2014“, žiūrėta 2019 m. kovo 18 d., https://eteismai.lt/byla/125768258914233/3K-7-144/2014.
17. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-61/2014“, žiūrėta 2019 m. vasario 15 d., https://eteismai.lt/byla/6057195290485/3K-3-61/2014.
18. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. vasario 14 d. nutartis administracinėje byloje Nr. 2AT-2-489/2017“, žiūrėta 2019 m. vasario 15 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7147b7c1-6331-4519-84eb-3ce741ae5521.
19. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos 2017 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93-788/2017“, žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d., https://eteismai.lt/byla/34182278270494/2K-93-788/2017.
20. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylį teisėjų kolegijos 2018 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-701/2018“, žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d., https://eteismai.lt/byla/179051394917707/e3K-3-89-701/2018.
21. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I-4-822/2015“, žiūrėta 2019 m. vasario 22 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/LITEKO.4D01D58E1012.
22. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2013 m. liepos 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A[492]-1155/2013“, žiūrėta 2019 m. kovo15 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e16b657e-6535-4127-a2c6-1741a9aa76f7.

23. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2013 m. liepos 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS[756]-533/2013“ “, žiūrėta 2019 m. vasario 27 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=277cb58a-2523-4861-8703-b96badb911ce.
24. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugpjūčio 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS[146]-259/2011“.
25. „Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1065-560/2012“, žiūrėta 2019 m. vasario 27 d., https://eteismai.lt/byla/33942747143847/2A-1065-560/2012
26. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1475-340/2016“, žiūrėta 2019 m. kovo 13 d. https://eteismai.lt/byla/224360274301697.
27. „Panevėžio apygardos administracinio teismo teisėjų kolegijos 2015 m. gruodžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. I-1403-320/2015“, žiūrėta 2019 m. vasario 22 d., https://eteismai.lt/byla/58795270866484/I-1403-320/2015.
28. „Panevėžio apygardos teismo teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-279-719/2015“, žiūrėta 2019 m. vasario 5 d., https://eteismai.lt/byla/74438886920743/1A-279-719/2015.
29. „Panevėžio apygardos teismo civilinių bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2A-879-755/2016“, žiūrėta 2019 m. vasario 15 d., https://eteismai.lt/byla/19878532602675/e2A-879-755/2016.
30.„Panevėžio apygardos teismo 2016 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-879-755/2016“, žiūrėta 2019 m. vasario 21 d.,http://eteismai.lt/byla/19878532602675/e2A-879-755/2016.
31. „Panevėžio apygardos teismo 2018 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-376-425/2018“, žiūrėta 2019 m. vasario 20 d., https://eteismai.lt/byla/54663802221895/e2A-376-425/2018.
32. „Klaipėdos apygardos teismo 2014 m. gruodžio11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-811-380/2014“.
33. „Kauno apygardos teismo 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-901-436/2016“, žiūrėta 2019 m. vasario 20 d., https://eteismai.lt/byla/156149608286719/e2A-901-436/2016.

34. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2018 m. sausio 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AN2-13-1020/2018“, žiūrėta 2019 m. balandžio 20 d., http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=2e26b157-3a03-4972-94bf-bc5caa2fe57f.
35. „Marijampolės apylinkės teismo 2017 m. sausio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-115-482/2017“, žiūrėta 2019 m. vasario 25 d., https://eteismai.lt/byla/224413857378185/A-115-482/2017.
36. „Alytaus rajonoapylinkės teismo 2017 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2-110-292/2017“, žiūrėta 2019 m. kovo 25 d., https://eteismai.lt/byla/238665537485797/e2-110-292/2017.
37. „Vilniaus apylinkės teismo Švenčionių rūmų 2019 m. kovo 6 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. A11.-370-617/2019“.
38. „Vilniaus apylinkės teismo Švenčionių rūmų 2019 m. kovo 14 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. A11.-341-763/2019“.
39. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. vasario 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AN2-85-574/2019“.
40. „Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2019 m. balandžio 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AN2-153-898/2019“.
41. „Vilniaus regiono apylinkės teismo Šalčininkų rūmų 2019 m. sausio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A11.-38-1014/2019“.

Internetiniai šaltiniai:

1. „Gamtos sistemų atstatymas ir jų apsauga“, žiūrėta 2019 m. vasario 5 d., http://ec.europa.eu/environment/archives/youth/original/nature/contents5_lt.html.
2. „Laukinė augalija: teisės aktai, metodika, rekomendacijos“, žiūrėta 2019 m. vasario 18 d., www.elibrary.lt/resursai/LR_ministerijos/AM/kiti/Laukine-augalija.pdf .
3. Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos direktoriaus 2018 m. balandžio 10 d. įsakymas Nr. AD1-6 „Vilniaus valdybos Gyvosios gamtos apsaugos inspekcijos skyriaus nuostatai“ 5.2. p., žiūrėta 2019 m. vasario 25 d., https://aad.lrv.lt/lt/struktura-ir-kontaktai/kontaktai-1.
4. „Aplinkos apsaugos departamento prie aplinkos ministerijos direktoriaus 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. AD1-209 „Dėl pasiūlymų gera valia atlyginti bei ieškinių dėl žalos aplinkai ir kitų nuostolių atlyginimo teikimo, žalos išieškojimo ir informacijos apie žalą aplinkai registravimo

Aplinkos apsaugos departamente prie aplinkos ministerijos tvarkos aprašo patvirtinimo", žiūrėta 2019 m. vasario 24 d., https://aad.lrv.lt/uploads/aad/documents/files/Administracin%C4%97%20informacija/Tvarkos-taisykles/Pasi%C5%ABlym%C5%B3%20gera%20valia%20atlyginti%20%C5%BEal%C4%85%20aplinkai%20registravimo%20tvarka.pdf.

5. „Aplinkos apsaugos departamento prie aplinkos minsiterijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. lapkričio 7 d. įsakymu Nr. D1-934", žiūrėta 2019 m. sausio 25 d., https://aad.lrv.lt/lt/struktura-ir-kontaktai/kontaktai-1

6. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos misija, vizija",žiūrėta 2019 m. sausio 25 d., http://am.lrv.lt/lt/apie-ministerija/misija-vizija.

7. „Aplinkos apsaugos departamento nuostatai, 10.1 p.", žiūrėta 2019 m. sausio 25 d., https://aad.lrv.lt/lt/administracine-informacija/departamento-nuostatai.

8. Europos komisijos tinklapis. „Žala natūralioms buveinėms", žiūrėta 2019 m. sausio 14 d.,http://ec.europa.eu/environment/archives/youth/original/nature/contents5_lt.html.

9. Aplinkos apsaugos agentūros nuostatai", *Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2018 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. D1-182*, žiūrėta 2019 m. vasario 25 d., http://gamta.lt/cms/index?rubricId=db758682-f547-4c48-9062-99f64eb9ff94.

10. „Aplinkosaugos leidimų informacinė sistema", žiūrėta 2019 m. vasario 25 d., https://alis.am.lt/actionFishingApplicationNew.action?fishingPermitType=2.

11. „Augalai", žiūrėta 2019 m. vasario 25 d.,https://lt.wikipedia.org/wiki/Augalai.

12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo tinklapis. „Aukščiausiojo Teismo kompetencija ir funkcijos", žiūrėta 2019 m. vasario 25 d.,https://www.lat.lt/veikla/apie-teisma/veikla/27.

13. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. „Veiklos sritys", žiūrėta 2019 m. vasario 25 d., https://www.lvat.lt/veikla/veiklos-sritys/144.

14. „Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 271^1 ir 277^1 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto",žiūrėta 2019 m. balandžio 5 d.,https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:12Kl4lfhy88J:https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAD/8569a0110ae511e78dacb175b73de379/3f21b9b30b5511e78dacb175b73de379/format/ISO_PDF/+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

15. „Pareiga atlyginti aplinkai padarytą žalą", žiūrėta balandžio 15, 2019, http://prd.am.lt/VI/article.php3?article_id=4676.

ANATOCIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Magistro baigiamajame darbe analizuojama laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos atsiradimo, apskaičiavimo ir atlyginimo problematika. Tyrimo pagalba, darbe siekiama nustatyti ir apžvelgti šiuo metu galiojančių teisės aktų reglamentavimo ir reguliavimo problematiką, kurių pasekoje sudaromos prielaidos žalai atsirasti, siekiama nustatyti, ar realiai padaryta žala yra apskaičiuojama tinkamai, o žalos atlyginimo tvarka yra tinkama. Magistro baigiamojo darbo tikslas – išanalizuoti laukinei gyvūnijai ir augalijai padarytos žalos atsiradimo apskaičiavimo ir atlyginimo teisinio reguliavimo problematiką, įvertinti ar esamas laukinės gyvūnijos ir augalijos reglamentavimas yra tinkamas.

Išanalizavuslaukinės gyvūnijos ir augalijos teisinį reguliavimą ir reglamentavimą, nustatyta, kad Lietuvoje laukinės gyvūnijos ir augalijos apsauga reguliuojama tarptautinėmis ir Europos Sąjungos sutartimis, įstatymais bei poįstatyminiais teisės aktais. Pats laukinės gyvūnijos ir augalijos apsaugos modelis yra tinkamas ir Aplinkos apsaugos departamentas aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę atlieka gana efektyviai, tačiau dėl tam tikrų teisės aktų trūkumų yra sudaromos prielaidos žalai atsirasti, o dėl ne visiškai tikslių žalos apskaičiavimo metodikų ir tvarkų, ne visada yra galimybė apskaičiuoti visą realiai padarytą žalą. Visgi, reikia atkreipti dėmesį, jog žalos atlyginimo modelis Aplinkos apsaugos departamente yra gana geras, tačiau jis veikia tik tada, jeigu žalos atsiradimo faktas yra įrodytas, o apskaičiavimas yra atliktas tinkamai, kaip to reikalaujama suformuotoje teismų praktikoje.

Raktiniai žodžiai: *laukinės gyvūnijos ir augalijos apsauga, Aplinkos apsaugos departamentas, žalos atsiradimas, žalos apskaičiavimas, žalos atlyginimas.*

In this master thesis problems of occurrence, calculation and compensation of damage caused for wildlife and wild plants are analysed.With help of the research, is aimed to identify and review currently valid legislations regulatory and control problems, which could be assumptions for occurrence of damage, trying to determineor actual damageis calculated correctly and compensation procedure is appropriate.The aim of the final master thesis is to analyse legal controlproblems of occurrence, calculation and compensation of damage caused for wildlife and wild plants, evaluate is existing wildlife and wild plants legal regulation is appropriate.

Having analysedwildlife and wild plants legal regulation and control, it was determined thatwildlife and wild plants protection in Lithuania regulated by international and European Union

treaties, legislations and secondary legislations. Wildlife and wild plants protection model itself is appropriate and Environmental protection department ensure quite effective environmental state control, but due to limitations of certain legislations assumptions are made for damage to arise and not for exactly accurate damage calculation methodologies and procedures not always possible to calculate all actual damage which has been done.However, I have to note, that damage compensation model in Environmental protection department is quite good, but it only could work if occurrence of the damage is proved and damage calculation is done properly as required by court practice.

Keywords: *wildlife and wild plants protection, Environmental protection department, occurrence of damage, damage calculation, damage compensation.*

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Šiame magistro baigiamajame darbe „Laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos atsiradimo,apskaičiavimo ir atlyginimo problematika“ analizuojamas laukinės gyvūnijos ir augalijos teisinis reglamentavimas bei reguliavimas Lietuvoje. Magistro baigiamojo darbo tikslas - išanalizuoti laukinei gyvūnijai ir laukinei augalijai padarytos žalos atsiradimo apskaičiavimo ir atlyginimo teisinio reguliavimo problematiką, įvertinti, ar esamas laukinės gyvūnijos ir augalijos reglamentavimas yra tinkamas.

Lietuvos Respublikos Konstitucija įpareigoja saugoti laukinę gyvūniją ir laukinę augaliją, tausoti bei tinkamai naudoti jos išteklius, todėl šiame darbe nagrinėjama, ar laukinės gyvūnijos ir augalijos apsauga reglamentuota tinkamai, o esamas teisinis reguliavimas užtikrina efektyvią laukinės gyvūnijos ir augalijos apsaugą, tinkamą ir racionalų jos išteklių naudojimą. Magistro baigiamojo darbo tikslas pasiektas įgyvendinus darbe išsikeltus uždavinius.

Pirmame šio magistro baigiamojo darbo skyriuje pateikiami laukinės gyvūnijos ir augalijos sampratų apibrėžimai, nurodomi pagrindiniai teisės aktai, kurie reglamentuoja ir reguliuoja laukinės gyvūnijos ir augalijos apsaugą, jų išteklių naudojimą. Antrame darbo skyriuje apžvelgiama Aplinkos apsaugos departamento, kuris vykdo aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, veikla, analizuojama, kokia yra Aplinkos apsaugos departamente laukinei gyvūnijai ir augalijai padarytos žalos apskaičiavimo ir atlyginimo tvarka. Trečiame darbo skyriuje analizuojamas laukinės gyvūnijos ir augalijos teisinis reguliavimas, vertinama žalos apskaičiavimo metodikų ir tvarkų problematika bei nurodomos pagrindinės priežastys, kodėl dėl teisinio reguliavimo trūkumų yra sudaromos prielaidos žalai atsirasti. Ketvirtame šio darbo skyriuje susisteminta, aptarta ir pateikta aktuali administracinių, baudžiamųjų ir civilinių bylų teismų praktikos analizė bylose, susijusiose su pažeidimais laukinės gyvūnijos ir laukinės augalijos srityje.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, kurios buvo padarytos įgyvendinus išsikeltus uždavinius ir tyrimo tikslą. Išanalizavus laukinės gyvūnijos ir augalijos teisinį reguliavimą, teismų praktiką, darytina išvada, kad esamas reguliavimas ne visiškai užtikrina efektyvią laukinės gyvūnijos ir augalijos apsaugą, ko pasekoje yra sudaromos prielaidos žalai atsirasti, o žalos apskaičiavimo metodikos ir tvarkos nesudaro galimybės apskaičiuoti visos padarytos žalos, tačiau laukinei gyvūnijai ir augalijai padarytos žalos atlyginimo tvarka Aplinkos apsaugos departamente yra gana efektyvi.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

Wildlife and wild plants legal regulation and control in Lithuania is analysed in this master's thesis „Problems of occurrence, calculation and compensation of damage caused for wildlife and wild plants”. The aim of the final master thesis is to analyse legal control problems of occurrence, calculation and compensation of damage caused for wildlife and wild plants, evaluate is existing wildlife and wild plants legal regulation is appropriate.

The Constitution of the Republic of Lithuania obligate to protect wildlife and wild plants, conserve and to ensure sustainable use of natural resources, therefore this thesis evaluate is wildlife and wild plantsproperly regulated and current legal control ensures effective wildlife and wild plants protection, appropriate and rational use of natural resources. The aim of the final master thesis achieved implemented tasks which was set in thesis.

First part of the finalmaster thesisprovided conceptions of wildlife and wild plants, specified main legislations who regulate and control wildlife and wild plants protection, use of their resources. In the second part of the thesis is reviewed Environmental protection department, which implements environmental state control work, Environmental protection department workfor occurrence, calculation and compensation of damage caused for wildlife and wild plants are analysed. In the third part of the thesiswildlife and wild plants legal control are analysed, damage calculation methodologies and procedures problems are evaluated, specified main reasons why for lack of legal control there are assumptions for the occurrence of damage. In the fourth partof this thesis systematised, discussed and presented relevant administrative, criminal and civil cases court practice related to violations in wildlife and wild plants area.

In the end of thesis conclusions is presented, which were made accomplished tasks and research aim. After analyzing the legal control of wildlife and wild plants, court practice it can be concluded that existing regulation not completely ensure effective wildlife and wild plants protection, that could led to assumptions for the occurrence of damage and damage calculation methodologies and procedures does not constitute possibility to calculate all the damage, which could be done, however in Environmental protection department the procedure for damage compensation for wildlife and wild plants is quite effective.

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2019-05-07
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė)____ _____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„_____

_____“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____
(parašas) *(vardas, pavardė)*